4 1974

SOIHTU

Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu · 38. vuosikerta

Chilen opetuksia

Valtiosääntö-uudistus

Opiskelijoiden sosiaalikamppailu

Portugal

SOIHTU

Perustettu v. 1931

Julkaisija

Sosialistinen Opiskelijaliitto

Toimitus

Raimo Lovio (vastaava)
Pertti Rovamo (toimitussihteeri)
Juhani Artto
Jukka Heiskanen
Pertti Honkanen
Ilpo Koskikallio
Pekka Kosonen
Timo Kyntäjä
Jukka-Pekka Takala
Kari Toikka
Matti Viikari

Toimituksen osoite:
talous, tilaukset, ilmoitukset

Soihtu
3. linja 7 B 37
00530 Helsinki 53
puh. 736 112
postisiirtotili 762 69-4

Irtonumero- ja tilaushinnat

Irtonumerohinta 3 mk
Vuosikertatilaus (6 numeroa)
— ulkomaille 20 mk
— kotimaahan 15 mk

Tilaukset kesken vuoden mistä numerosta tahansa alkaen vuoden loppuun 2.50 mk/numero

Kirjapaino
Sanan Tie
Takojankatu 2
33540 Tampere 54

Lukijoittemme lehden sisältöä koskevat kannanotot ja toivomukset, osoitteenmuutosilmoitukset sekä lehden postitusta ja mahdollisia painoteknillisiä puutteita koskevat huomautukset pyydetään lähettämään toimituksen osoitteeseen.

4 SOIHTU

1974 heinä-elokuu

Lukijalle 3

ANALYYSEJA

A. Sobolev
Vallankumous ja vastavallankumous: Chilen kokemus ja luokkataistelun ongelmat 4

Jouko Mynttinen
Valtiosääntöuudistus 31

Yrjö Hakanen
Opiskelijoiden sosiaalikamppailun perusta vahvistunut — opintotukiliike murtautuu esiin 52

RAPORTTEJA, KOMMENTTEJA

Kanerva Cederström
Portugalin kansan taistelu fasismin murskaamiseksi 69

Yrjö Haila, Jouko Pettersson
Ympäristönsuojelu sosialistisissa maissa 74

Ilkka Kajaste
Monopolien esikunnat Suomessa 77

Juhani Lehto
Edelleen "marxilaisesta sosialidemokratiasta" 82

KIRJOJA

A. L.
Marxilaisia uutuuksia .....

POLIITTINEN KALENTERI 15. 4. 1974 — 15. 7. 1974

TOVERI, OPISKELE!

Sosialistisen Opiskelijaliiton kirjasarja

1. Georgi Dimitrov: Työväenluokan yhtenäisyys ja kansanrintama fasismia vastaan. 168 s., 5 mk.
2. B. M. Leibzon, J. Zhilin: Taistelu revisionismia vastaan. 80 s., 2 mk.
3. Demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan. Sosialistisen Opiskelijaliiton 8. liittokokous. Liitteenä SOL:n periaateohjelma. 222 sivua, 5 mk.
4. Johdatus sosialismiin. 2. painos, 96 sivua, 3 mk.
5. Peter Bollhagen: Marxilaisen historiatieteen perusta, kohde ja tehtävät. 128 sivua.
6. Sosialistisen Opiskelijaliiton 9. liittokokous. Sisältää mm. hallituksen toimintaselostuksen, kokouspuheenvuorot, SOL:n järjestönormiston, päätöslauselmat ja tervehdykset. 328 sivua, 9 mk.
7. L. Leontjev: Marxilaisen kansantaloustieteen alkeet. 253 sivua, 10 mk.
8. M. M. Sidorov: Historiallinen materialismi. Ilmestyy syyskuun loppuun mennessä.

Sosialistisen Opiskelijaliiton Punaiset vihkot

1. Keskustelua tulopolitiikasta. 2. painos. 82 s., 1 mk.
2. Timo Koste: Demokraattinen vallankumous Unkarissa ja Eestissä. 32 sivua, 2 mk.
3. Nuorison marxilais-leniniläisten joukkojärjestöjen kysymyksiä. Sisältää SOL:n seminaarin "Eläköön työläis-, opiskelevan ja koululaisnuorison työn järjestäminen marxismi-leninismin ja proletaarisen internationalismin pohjalta" alustukset sekä Sosialistisen Opiskelijaliiton seikkaperäisen lausunnon Suomen Demokraattisen Nuorisoliiton periaateohjelman toisesta luonnoksesta. 64 sivua, 2,50 mk.

Tilaus postiennakolla osoitteesta SOL, 3. linja 7 B 37, 00530 Helsinki 53.

Lukijalle

Chilen vuosi sitten tapahtuneen vastavallankumouksen arvioiminen ja johtopäätösten teko siitä ovat kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä edenneet varsin pitkälle samanaikaisesti kun kansainvälinen solidaarisuusliike on kehittynyt ennätyksellisiin mittoihin. Chilen kokemusten arviointi osoittaa, ettei kysymys ollut strategisen päälinjan, vaan siitä esiintyneiden erimielisyyksien ja sen taktisen toteuttamisen puutteiden tappio. Chilen tapahtumat ovat antaneet mahdollisuuden asettaa entistä terävämmin monia rauhanomaiseen sosialismiin siirtymiseen liittyviä kysymyksiä. Näillä johtopäätöksillä on käyttöä myös Suomessa. Julkaisemme tässä numerossa neuvostoliittolaisen tutkijan A. Sobolevin artikkelin näistä kysymyksistä. Artikkeli on herättänyt laajaa kansainvälistä mielenkiintoa. Se on julkaistu useiden kommunististen puolueiden lehdissä.

Valtiosääntökomitean työn eteneminen on voimistanut tämän vuoden aikana keskustelua perustuslakien uudistamisesta. SKP:n varapuheenjohtaja Taisto Sinisalo ja Tiedonantaja-lehti ovat joutuneet tässä keskustelussa yllättäen vasemmistososialidemokraattien voimakkaan arvostelun kohteeksi. Tähän arvosteluun ovat yhtyneet myös eräät kansandemokraatit ja kommunistit. Erityisesti kiistaa on ollut presidentin ulkopoliittisista valtaoikeuksista. Jouko Mynttinen osoittaa kirjoituksessaan näiden hyökkäysten perusteettomuuden sekä niiden taustan ja asettaa valtiosääntöuudistuksen oikeisiin yhteyksiinsä.

SOL:n 9. liittokokouksessa hyväksyttyä Taisteluohjelmaa hyväksikäyttäen on opiskelijoiden aloitteellisuus sosiaalikamppailun eri lohkoilla viime vuoden aikana huomattavasti kehittynyt. Tärkeintä osaa tässä taistelussa on näytellyt kamppailu opintotuesta: yli 30 000 opiskelijaa allekirjoitti keväällä addressin, jossa vaadittiin pikaisia toimenpiteitä opintotuen kehittämiseksi. Yrjö Hakasen artikkeli valottaa tässä taistelussa nousseita kysymyksiä arvostellen voimakkaasti eri poliittisissa ryhmittymissä esiintyviä reformistisia ja suoranaisesti opiskelijoiden etujen vastaisia pyrkimyksiä.

Julkaisemme myös raportit Portugalin viime aikaisen kehityksen taloudellisesta ja poliittisesta taustasta, ympäristönsuojelusta sosialistisissa maissa, monopolien esikunnista Suomessa. Juhani Lehto vastaa Folke Sundmannin huomautuksiin Soihtu 1/74 olleeseen artikkeliinsa "marxilaisesta sosialidemokratiasta".

Vallankumous ja vastavallankumous: Chilen kokemus ja luokkataistelun ongelmat

A. Sobolev

Olemme Soihdussa seuranneet tiiviisti Chilen vallankumouksen kehitystä (ks. Miettinen ja Takala: Chile — imperialismia ja oligarkiaa vastaan ja Unidad Popularin perusohjelma, 3/71 sekä Miettisen kirjoitukset Chile — vallankumous etenee, 5/72; Vastavallankumous Chilessä 1/74; USA Chilen fasistikaappauksen taustavoimana, 2/74). Syy tähän on paitsi tapahtumien kansallisessa myös niiden kansainvälisessä merkityksessä. Kuten neuvostoliittolainen tutkija A. Sobolev artikkelissaan toteaa, Chilen vallankumous tulee nähdä — ja tämä sen väliaikaisesta tappiosta riippumatta — "vallankumouksen rauhanomaisen kehittämisen kenraaliharjoituksena luokkataistelun nykyisessä vaiheessa... Chilessä ilmenneet luokkataistelun ja poliittisen elämän kehitystaipumukset kuvastivat keskitetysti maailman vallankumousprosessin nykyvaihetta, sen kehityksen logiikkaa, työväenliikkeen nykyisiä voiman ja heikkouden ilmauksia, terveitä laskelmia samoin kuin harhakuvitelmia ja -luuloja, joista ei vieläkään ole päästy eroon." Tämän vuoksi Chilen vallankumouksen kokemusten opiskelu ja luova soveltaminen on äärimmäisen tärkeää myös meillä.

Chilen kokemukset osoittavat, ettei vallankumouksen peruskysymyksiä voida ratkaista "vasemmisto"revisionistien ja oikeisto-opportunistien suorittaman dogmaattisen vastakkainasettelun tasolla, kysymyksenä aseellisen taistelun "väistämättömyydestä" tai sen "mahdottomuudesta". Ei voida selvitä yksinkertaisesti kohottamalla taktiikka strategiaksi ("vasemmisto"revisionismi) tai madaltamalla strategia taktiikaksi (oikeisto-opportunismi) kun tehtävänä on niiden konkreettisen suhteen selvittäminen.

Kansan Hallituksen valtaannousu ja vuosien 1970—73 saavutukset todistavat Chilen Kommunistisen Puolueen kehittämän rauhanomaisen valtaannousun strategisen linjan pätevyyden. On muistettava että Sosialistisen Puolueen piirissä vielä vuonna 1969 esitettiin voimakkaasti, että Kansan Hallitus voidaan pystyttää ainoastaan kansalaissodan tuloksena. Tällaista ei enää voida vakavasti esittää. Ongelman ydin on siirtynyt astetta konkreettisemmalle tasolle: miten vallankumouksellis-demokraattinen hallitus kykenee lujittamaan valtaansa, viemään vallankumousta eteenpäin, lähestymään sosialistisen vallankumouksen tehtäviä.

Vain tämä muodostaa oikean perspektiivin myös Chilen vallankumouksen tappion arviolle. Tappio ei ollut oikean strategisen päälinjan vaan siitä esiintyneiden erimielisyyksien ja sen taktisen toteuttamisen puutteiden tappio. Se on nähtävä CKP:n menestyksellisen strategian, Kansan Hallituksen valtavien saavutusten, luokkavoimien todellisen kehityksen ja Kansan Hallituksen heikkouksien ja virheiden muodostaman kokonaisuuden tuloksena. Heikkouksista keskeisimpänä Kansan Yhtenäisyysrintaman puolueet toteavat yhteisessä vappujulistuksessaan 1974 yhtenäisen strategis-taktisen johtotyön puutteen. Tämä oli seurausta äärivasemmistolaisten ja reformististen virtausten paineesta Kansan Hallituksen ulko- ja sisäpuolella.

Chilen kokemukset antavat myös mahdollisuuden asettaa entistä terävämmin eräitä rauhanomaisen siirtymisen strategian ydinkysymyksiä. Sobolev korostaa erityisesti kysymystä strategian ja taktiikan suhteesta, vallankumouksellisen liikkeen kykyä taktisten muotojen koko rikkauden hallintaan ja valmiutta niiden nopeaan ja joustavaan vaihtamiseen. Tähän liittyy läheisesti kysymys vallankumouksen itsepuolustuskyvystä. "Vallankumouksen rauhanomaisen kehityksen tinkimättömänä ehtona on niin ollen, ei ainoastaan demokratian ja taantumuksen voimien suotuisa suhde, jonka vallitessa porvaristo ei uskalla käynnistää kansalaissotaa, vaan myös vallankumouksellisen etujoukon ja joukkojen jatkuva todellinen valmius porvariston aseellisen vastarinnan kukistamiseen voimakeinoin."

Edullisen voimasuhteen vakiinnuttamisen kannalta nousee keskeiseksi paitsi kysymys porvarillisen valtiokoneiston

osista saatavan otteen tiukentamisesta ja niiden luonteen muuttumisesta, myös kysymys porvarillisen valtion ulkopuolisen valtakeskuksen luomisesta, kaksoisvallan ongelma. Sobolev viittaa tässä yhteydessä neuvostojen rooliin Venäjän vallankumouksessa. Hän osoittaa Kansan Yhtenäisyysrintaman komiteoihin liittyneet heikkoudet ja välttämättömyyden kehittää työtätekevien kaikkikäsittäviä joukkojärjestöjä, proletaarisen valtion alkuituja.

Sobolevin arvio — ja tätä on korostettu myös Soihdun analyyseissa — osoittaa miten keskeinen merkitys työväenluokan liittolaispolitiikan onnistumisella oli Chilen voimasuhteen kehitykseen. Vastavallankumouksen voiton välttämättömänä edellytyksenä oli työväenluokan ja keskikerrosten liiton hajoaminen. Kansan Yhtenäisyysrintaman puolueiden vappujulistuksessa todetaan tästä seuraavaa: "UP:n suurin heikkous oli sen kykenemättömyys estää työväenluokan eristäytyminen ja saada osakseen enemmistön tuki. Tähän heikkouteen vaikuttivat ratkaisevalla tavalla UP:ia ja sen hallitusta painostaneelle äärivasemmistolle tehdyt myönnytykset. Käyttäen hyväksi näitä virheitä Kansan Hallituksen avoimien vihollisten onnistui menestyksekkäästi voittaa politiikkansa puolelle laajoja väestökerroksia, pieniä ja keskisuuria yrittäjiä, vapaan ammatin harjoittajia ja muita kansankerroksia, joilla oli heikko poliittinen tietoisuus, mutta joilla ei ollut mitään yhteistä imperialismin ja suurporvariston etujen kanssa."

Näistä myönnytyksistä mainittakoon täydennyksenä Sobolevin artikkeliin seuraavia esimerkkejä: (1) UP:n ohjelman mukaan oli tarkoitus kuuden vuoden aikana pakkoluovuttaa 100—150 suuryritystä. Kolmen vuoden aikana pakkoluovutettiin kuitenkin 400 yritystä ja kesä—heinäkuussa 1973 vallattiin 200 yritystä. (2) UP:n maareformia koskevien suunnitelmien mukaan yli 80 hehtaarin tilat pakkoluovutetaan. Äärivasemmisto provosoi kuitenkin 20—40 hehtaarin tilojen valtauksia. Huhtikuussa -73 hallitus esitti vaatimuksen kaikkien yli 40 hehtaarin tilojen pakkoluovuttamisesta, mikä synnytti paniikkia keskisuurten talonpoikien keskuudessa, jotka tuottivat pääosan elintarvikkeista — elintarvikepula kärjistyi. (3) Vastoin aiempia lupauksiaan hallitus julisti maaliskuussa -73 yhtenäisen koulujärjestel-

män toteuttamisen, mikä aiheutti voimakkaan konfliktin aikaisemmin rauhanomaista rinnakkainoloa UP:n kanssa harjoittaneen katolisen kirkon ja hallituksen välille.

Lopuksi Sobolev korostaa puolueen strategis-taktisen kypsyyden kasvavaa merkitystä rauhanomaisen siirtymisen oloissa. "Voidaan täydellä varmuudella sanoa, että luokkataistelun nykyisessä vaiheessa kysymys koko poliittisen johtamisjärjestelmän täydellistämisestä, sen tieteellisen tason kohottamisesta ja taktisesta tehokkuudesta on maailman vallankumouksellisen prosessin keskeisimpiä ongelmia. Chilen kokemuksen kaikinpuolinen syvällinen tutkiminen antaa mahdollisuuden laajentaa vallankumouksellisen etujoukon teoreettista ja poliittista pääomaa."

Kirjoitus on alunperin julkaistu neuvostoliittolaisessa aikakauslehdessä "Rabotshi klass i sovremennyi mir" 2/74. Suomeksi se on julkaistu "Sosialismin teoria ja käytäntö" -lehden numerossa 25/74. — Toimitus.

CHILEN KOKEMUSTEN KANSAINVÄLINEN MERKITYS

Tällä hetkellä maailmassa jatkuu luokkavoimien uudelleenryhmittyminen demokratian ja sosialismin eduksi. Kommunistiset puolueet omistavat suurta huomiota uusien ilmiöiden ja prosessien entistä syvällisemmälle teoreettiselle erittelylle. Tämän analyysin pohjalta ne konkretisoivat ja rikastuttavat poliittisia käsityskantojaan ja täydellistävät taistelutaktiikkaansa.

Chilessä tapahtunut fasistinen sotilasvallankaappaus on aktivoinut keskustelua kaikista tärkeimmistä kysymyksistä, jotka liittyvät taisteluun syvien uudistusten toteuttamiseksi ja sosialismiin siirtymiseksi. Ammentavien johtopäätösten tekeminen Unidad Popularin hallituksen kokemuksista ja sen tappion syistä kuuluu tietenkin chileläisille tovereille, jotka ovat jo ottaneet ensimmäisiä askelia tähän suuntaan. On julkaistu Chilen kommunistisen puolueen asiakirjoja ja CKP:n johtohenkilöiden useita kirjoituksia samoin kuin maan ammatillisen keskusjärjestön vetoomukset ja Chilen sosialistisen puolueen aineistoa.

Näissä materiaaleissa on tehty ensimmäiset johtopäätökset Allenden hallituksen tappion syistä, ja ne sisältävät vetoomuksia kaikkien demokraattisten, edistysmielisten voimien yhdistämiseksi vastaiskun antamiseksi fasistisen sotilasjuntan diktatuurille. Nämä asiakirjat osoittavat, että kommunistinen puolue on kyennyt säilyttämään pääosan organisaatiostaan ja voimistaan käynnistääkseen maanalaisen taistelun. Myös muut työväenluokan jär-

jestöt ovat aktivoineet toimintaansa, tosin vähemmässä määrin kuin kommunistinen puolue. Kaikki tämä synnyttää toiveita, että Chilen vallankumoukselliset voimat ottavat varteen tappioiden antamat opetukset ja saavuttavat loppujen lopuksi voiton.

Chilen tapahtumien merkitys ei rajoitu kuitenkaan kansallisiin puitteisiin. Chilen kokemuksilla on arvoa koko kansainväliselle kommunistiselle ja työväenliikkeelle. Suurin osa kapitalististen maiden kommunistisista puolueista pyrkii tunnetusti vallankumouksen kehittämiseen rauhanomaisin keinoin. Chilen tapahtumat tuovat useita uusia näkökohtia vallankumouksen rauhanomaisen kehittämismuodon perustelussa. Sen vuoksi kommunistiset puolueet pyrkivät vetämään johtopäätökset Chilen vallankumouksen kärsimän tappion karvaista opetuksista.

Toisaalta on pantava merkille, että vahingolliset äärivasemmistolaiset ainekset, maolaismieliset järjestöt ja trotskilaiset, tekevät pilkkaa Chilen murhenäytelmästä lihavoittaakseen niukahkoa teoreettista pääomaansa. On ilmestynyt jo suuri määrä kirjoituksia, joissa nämä ääriainekset esittävät varsin suruttomaan tyyliin sentapaisia väitteitä, että koko ajatus siirtymisestä sosialismiin rauhanomaisin keinoin olisi erheellinen, yrittäen samalla todistella seikkailupoliittisten toimintaohjeittensa oikeellisuutta.

Valetieteellisiä pohdiskeluja Chilessä suoritetun vallankaappauksen syistä julkaistaan runsaasti myös länsimaisessa lehdistössä, joka valaisee Allenden hallituksen politiikkaa väärässä, panettelevassa hengessä syyttäen tätä hallitusta kaikista maata koettelevista vaikeuksista.

Porvarilliset ideologit ponnistelevat todistaakseen, että sosialismi ei sovi yhteen kansanvallan kanssa ja että yhteiskunnallinen edistys on ylipäänsä mahdotonta sosialismin puitteissa, etenkään rauhanomaisen kehityksen tiellä. He väittävät, että taistelu sosialismin puolesta tulee aina johtamaan ankariin kansalaissotiin ja verenvuodatukseen, raakaan väkivaltaan ja lukemattomiin uhreihin, taloudelliseen rappiotilaan ja kansanjoukkojen elintason alenemiseen. Sen vuoksi on kuulemma parempi kestää porvarillisille yhteiskuntasuhteille ominaiset vaikeudet kuin valita mielettömät uhraukset ja verenvuodatus toteutumattomien haaveiden nimessä.

Chilen tapahtumat vetävät näin ollen aivan erilaisten poliittisten voimien huomion puoleensa, ja on ilmaantunut runsaasti demagogeja, jotka yrittävät keinotella Chilen murhenäytelmällä. Sen vuoksi — tähdentäen chileläisten tovereiden etuoikeutta fasistisen sotilasvallankaappauksen syiden määrittelyssä ja sen alkujuurten tutkimisessa — muiden maiden marxilaiset pyrkivät ottamaan osaa demokratian ja sosialismin puolesta käytävän taistelun ongelmien ja tulevaisuuden näköalojen teoreettiseen erittelyyn Chilen kokemusten valossa.

On täysin selvää, että koko taistelun kulku ja Chilen demokraattisten voimien saavuttama voitto, kansan yhtenäisyyshallituksen muodostaminen ja kokemukset, joita tämä hallitus sai

suorittaessaan kolmen vuoden aikana syvällekäypiä sosiaalisia uudistuksia, ovat kaikki yhdessä viime aikojen mitä tärkein historiallinen tapahtuma, erittäin tärkeä lisä luokkataistelun kokemuksiin.

Tappiosta huolimatta Chilen vallankumousta voidaan pitää vallankumouksen rauhanomaisen kehittämisen kenraaliharjoituksena luokkataistelun nykyisessä vaiheessa.

Chilen kokemuksen kansainvälinen merkitys on siinä, että se heijastaa keskitetysti monia muille maille ja puolueille yhteisiä ongelmia, joita esiintyy taistelussa rauhanomaisen sosialismiin siirtymisen puolesta. Chilessä ilmenneet luokkataistelun ja poliittisen elämän kehitystaipumukset kuvastivat keskitetysti maailman vallankumousprosessin nykyvaihetta, sen kehityksen logiikkaa, työväenliikkeen nykyisiä voiman ja heikkouden ilmauksia, terveitä laskelmia samoin kuin harhakuvitelmia ja -luuloja, joista ei vieläkään ole päästy eroon.

Kaikki tämä merkitsee sitä, että Chilen kokemuksen olemus voidaan ymmärää oikein vain tarkastelemalla sitä kansainvälisen kommunistisen ja työväenliikkeen ratkaistavina olevien yleisongelmien valossa.

Avaimena nykyvaiheen luokkataistelun kehityksen peruskysymysten samoin kuin Chilen vallankumouksen kokemusten ja opetusten erittelyyn toimii Leninin oppi imperialismista, hänen teoriansa sosialistisesta vallankumouksesta sekä leniniläinen metodologia, joka osoittaa, että analyysin oikeellisuus on varmistettavissa tunkeutumalla entistä syvemmälle kansainvälisen ja kansallisen välisen yhteyden keskeytymättömästi kehittyvään dialektiikkaan.

Maailmanhistorian tämänhetkisen kehityksen määräviä piirteitä ovat demokratian ja taantumuksen, vallankumouksen ja vastavallankumouksen, sosialismia olennoivien voimien ja kapitalismia puolustavien voimien välisen yhteenoton kasvava mittavuus, syvenevä sisältö ja lisääntyvä monimuotoisuus. Tämä kehitys on saavuttanut asteen, jolla rauhan, demokratian, vallankumouksen ja sosialismin voimat ovat pitävästi vallaneet historiallisen etulyöntiaseman edeten kehityksessään yhä dynaamisemmin, kun kapitalismi on sen sijaan osoittanut hämmästyttävän selvästi, että se on kykenemätön ratkaisemaan edistyksellisellä tavalla ainuttakaan vuosisatamme ongelmista ja kulkee ilmiselvästi laskevaan suuntaan.

Maailman vallankumousprosessin dialektiikka on sen laatuinen, että häviävien luokkien asemien heikentyminen sitkistää niiden vastarintaa. Porvarillinen liberalismi ei ole tosin ammentanut loppuun kaikkia mahdollisuuksiaan, mutta siitä huolimatta tällä hetkellä ei ole tarjolla kuin kaksi vaihtoehtoa kapitalistista yhteiskuntaa nykyään koettelevasta kriisistä ulos pääsemiseksi: demokraattis-vallankumouksellinen ja taantumuksellis-fasistinen.

Tyytymättömyyttä osoittavien laajojen kerrosten siirtyminen aktiiviseen taisteluun — vallankumouksesta puhumattakaan — ei

ole automaattista. Menneisyyden kokemukset ja monet nykytapahtumat osoittavat, että pikkuporvarilliset keskikerrokset ovat aina alttiita fasistiluontoisten taantumuksellisten demagogisille vetoomuksille saattaen hyvinkin antaa tukea näiden taantumuksellisten taistelulle demokraattisia voimia vastaan.

Italian kommunistisen puolueen pääsihteeri E. Berlinguer lausui joulukuussa 1973 keskuskomitean täysistunnossa: "Kysymys on myös ennen muuta vaarasta, jonka tunnusmerkit ovat jo havaittavissa, siitä vaarasta, että levottomuus ja tyytymättömyys omaksuvat suljetun korporatiivisuuden, hajanaisen toiminnan ja lahkokuntalaisen epätoivon irrationaaliset muodot degeneroituen viime kädessä niiksi poroporvarillisiksi tendensseiksi, jotka ovat otollisinta maaperää autoritäärisille liikkeille ja seikkailuille."

Kokonaisuutena ottaen on kasaantunut yhä enemmän tosiasioita, jotka osoittavat, että monopolistit pyrkivät siirtymään jotakuinkin avoimeen väkivaltaan ja autoritäärisiin keinoihin joukkojen tukahduttamisessa.

Useissa maissa on syntynyt pyrkimys taantumuksellisten sotilasdiktatuurien pystyttämiseen ja puolifasististen tai uusfasististen hallintojärjestelmien luomiseen. Esimerkiksi Italian kommunistisen puolueen useissa asiakirjoissa on viitattu uusfasismin vaaraan ja sen voimistumiseen.

"Maa tuntee laajaa ja syvää levottomuutta", E. Berlinguer lausui IKP:n keskuskomitean joulukuun täysistunnossa (1973). "Meidän tulee ottaa huomioon tämän ilmiön kaksi puolta ja kaksi mahdollista tulosta ... Toisaalta se heijastaa tiettyä tarmon ja taistelukyvyn potentiaalia, joka vaikuttaa ja saattaa yhä päättävämmin vaikuttaa edullisesti yhteiskunnan ja sen poliittisen johdon uudistamiseen (tästä ovat osoituksena muun muassa ammattiyhdistysten ja kansan viime viikkojen taistelu, liikehdintä ja mielenosoitukset, joihin on osallistunut työläisiä, talonpoikia, naisia ja joita on ollut havaittavissa kaupungeissa sekä kokonaisissa maakunnissa ja alueilla). Toisaalta on kuitenkin olemassa myös vaara, että eri väestökerrosten levottomuus ja tyytymättömyys johtavat taantumuksen ja oikeistovoimien valtakunnan pystyttämiseen".

Varsin pitkälle fasistiseksi on muuttunut esimerkiksi Brasilian poliittinen elämä. Päätöslauselmassaan "Isänmaallisen fasisminvastaisen rintaman luomisen puolesta" Brasilian kommunistisen puolueen keskuskomitea osoittaa, että Brasilian nykyinen hallitusjärjestelmä on taantumuksellisesta sotilasdiktatuurista avoimen fasistiluontoisen diktatuurin suuntaan tapahtuneen evoluution tulos.

Fasistisoitumispyrkimyksen voimistumisesta mainitaan myös Uruguayn kommunistisen puolueen asiakirjoissa.

Espanjan ja Etelä-Afrikan tasavallan fasistiset hallintojärjestelmät kiiruhtavat lujittamaan asemiaan. Äärimmäisen taantumuksen leima on Indonesiassa ja Kreikassa suoritetuissa sotilasvallankaappauksissa.

Chilessä tapahtunut fasistinen sotilasvallankaappaus on nyt vuorostaan lisännyt synkkää väriä nykypäivän poliittiseen kuvaan.

Hallitsevien luokkien taantumuksellisen vastarinnan voimistuminen on synnyttänyt mietiskelyjä sosiaalisen edistyksen konkreettisista näköaloista, yhteiskunnan vallankumouksellisen kehityksen mahdollisuuksista erityisesti rauhanomaisissa muodoissa. Näitä kysymyksiä on käsitelty myös kommunistisen veljespuolueiden lehdistön palstoilla. Kommunistisen puolueiden tekemät johtopäätökset ovat täynnä historiallista optimismia. Niistä heijastuu varmuus siitä, että luokkataistelun kehityksen ja työväenluokan vallankumouksellisen uudistustoiminnan tuleva menestys riippuu ennen muuta itse kommunistisen puolueiden taistelukyvyn lisäämisestä, subjektiivisen tekijän valmiustilasta. Chilen kokemusten valossa kommunistiset puolueet teroittavat entistä enemmän mieleen Leninin tärkeää ohjetta välttämättömyydestä omaksua luokkataistelun lait, omaksua tieto ja taito johtaa työväenluokan vallankumouksellista uudistustoimintaa.

Nykyoloissa kaikuu entistä ajankohtaisempana ja elinvoimaisempana se Leninin antama ohje, että ... politiikka on tiedettä ja taitoa, joka ei tipahda taivaasta ja jota ei saada lahjana, ja että proletariaatin, jos se haluaa voittaa porvariston, pitää kasvattaa itselleen omat proletaariset "luokkapoliitikkonsa", ja sitä paitsi sellaiset, etteivät ne olisi huonompia kuin porvarilliset poliitikot.

Voidaan täydellä varmuudella sanoa, että luokkataistelun nykyisessä vaiheessa kysymys koko poliittisen johtamisjärjestelmän täydellistämisestä, sen tieteellisen tason kohottamisesta ja taktisesta tehokkuudesta on maailman vallankumouksellisen prosessin keskeisimpiä ongelmia. Chilen kokemuksen kaikinpuolinen syvällinen tutkiminen antaa mahdollisuuden laajentaa vallankumouksellisen etujoukon teoreettista ja poliittista pääomaa.

Suurin osa ulkomaisista kirjoittajista on etsinyt Chileä koskevissa artikkeleissaan ennen muuta Allenden hallituksen virheitä ja erehdyksiä, joita pidetään milteipä yksinomaisina tappion syinä. Tällainen näkökanta on kuitenkin yksipuolinen.

Oikeat johtopäätökset Chilen tapahtumista voidaan tehdä vain sillä ehdolla, että pyritään luomaan synteettinen kokonaiskuva vallankumouksen kehitysprosessista rajoittumatta tarkastelemaan pelkkää voittoa tai tappiota. Tällainen tarkastelu sisältää: a) kaiken sen uuden ja luovan yleistämisen, mitä Chilen kommunistisen puolueen teoria ja käytäntö ovat lisänneet oppiin vallankumouksesta; b) realistisen analyysin luokkavoimien jakautumasta ja reaalista suhteesta vallankumouksen eri kehitysvaiheissa; c) kansanyhtenäisyyshallituksen tekemät todelliset virheet ja virhelaskelmat. Chilen KP on asiakirjoissaan tunnustanut, että tällaisia virheitä on tehty. Lokakuun 11. pnä 1973 kansalle osoittamassaan vetoomuksessa Chilen KP kirjoitti, että kolmen vallassa-

olovuoden aikana kansanyhtenäisyyshallitus "suoritti tärkeitä uudistuksia, mutta teki myös vakavia virheitä".

Chilen kokemuksen kansainvälinen merkitys on siinä, että se rikastuttaa teoreettisia asettamuksia vallankumousprosessin sisällöstä, luokkien jakaumasta ja uudelleen ryhmittymisestä, työväenluokan ja muiden työtätekevien kerrosten liittolaisuuden aikaansaamis- ja lujittamiskeinoista, keinoista, joiden avulla joukot vedetään mukaan aktiiviseen taisteluun taantumusta vastaan rauhanomaisessa muodossa kehittyvän vallankumouksen demokraattisessa vaiheessa, kapitalismin yleiskriisin kolmannessa vaiheessa ja kahden järjestelmän välisen yhteenoton olosuhteissa.

KANSAN YHTENÄISYYSRINTAMAN SAAVUTUKSET, VOIMASUHTEEN KEHITYS, JA KANSAN HALLITUKSEN VIRHEET

CKP:n oikealla teorialla ja politiikalla ratkaiseva merkitys Kansan Yhtenäisyysrintaman voitolle ja saavutuksille

Chilen kommunistisen puolueen tärkeänä saavutuksena on pidettävä sitä, että se määritteli luovalla tavalla päätehtävät, luokkavoimien jakauman ja niiden uudelleenryhmittämismahdollisuudet vallankumouksen ensimmäisessä strategisessa vaiheessa.

Tämä vaihe määriteltiin pitkän aikaa porvarillis-demokraattiseksi. Suoritettuaan kuitenkin sosiaalis-taloudellisen, historiallisen ja poliittisen tilanteen syvällisen marxilais-leniniläisen erittelyn Chilen KP kirjoitti ohjelma-asiakirjoihinsa, että Chilen vallankumous tulee ensimmäisessä vaiheessa olemaan imperialismin, harvainvallan ja latifundistien vastainen sekä demokraattinen. Chilen KP:n 14. edustajakokouksessa hyväksytyssä ohjelmassa maan tuleva vallankumous määriteltiin imperialismin ja monopolien vastaiseksi agraariseksi vallankumoukseksi, jossa olisi mukana myös sosialismiin siirtymisen näköaloja. Kommunistinen puolue määritteli täsmällisesti, että liikkeen pääiskun suunta tähtäisi "maassa isännöivää amerikkalaista imperialismia vastaan; jenkkien ja paikallisen monopolipääoman kanssa yhteenkasvaneita paikallisia latifundisteja vastaan; amerikkalaiseen pääomaan ja paikallisiin latifundisteihin sidoksissa olevaa paikallista monopolipääomaa vastaan".

Tämän teorian pohjalta kehiteltiin vallankumouksellinen, rakentava taisteluohjelma. Tämä ohjelma sai hyväksymisen kommunistisen puolueen aloitteesta muodostettuun kansanyhtenäisyyskoalitioon kuuluvilta puolueilta. Tämä koalitio teki valtavan työn työväenluokan yhteen liittämiseksi. Maahan luotiin yhtenäinen ammatillinen keskusjärjestö. Chilen kommunistinen puolue ja sosialistinen puolue pääsivät sopimukseen toimintayhtenäisyydestä,

mikä lisäsi merkittävästi työväenluokan taistelukykyä. Suuret vallankumouksselliset perinteet ja korkeamman järjestäytyneisyystason omaavana työväenluokka osoitti kykenevänsä toimimaan hegemoniluokkana ja vallankumouksellisten uudistusten perusliikevoimana.

Ensisijaisten taistelutehtävien oikea määrittely vastasi kansakunnan mitä laajimpien kerrosten — talonpoikien, käsityöläisten, pienteollisuusyrittäjien ja -kauppiaiden sekä työtätekevän sivistyneistön etuja. Kaikki nämä kerrokset saivat kärsiä jenkkien ylivallasta, harvainvallan taloudellisesta sorrosta ja taantumuksen poliittisesta mielivallasta. Kaikki eivät ymmärtäneet heti loppuun saakka kansanyhtenäisyysrintaman yleiskansallista sisältöä. Edellämainittujen luokkien ja sosiaalisten ryhmien radikaalisesti asennoitunut osa tuli kuitenkin vähitellen mukaan taisteluun imperialismia, harvainvaltaa ja latifundismia vastaan. Nämä kerrokset osoittivat olevansa vallankumouksen tärkeä liikevoima.

Myös keskivarakas porvaristo, johon imperialismi ja paikallinen harvainvalta kohdistivat sortoaan, kiinnitti huomionsa kansanyhtenäisyysrintaman ohjelmaan. Keskivarakkaan porvariston käyttäytyminen ei ollut aina selväpiirteistä. Osa siitä osoitti toisinaan hyväntahtoista puolueettomuutta, toinen osa oli oppositiossa, toisinaan varsin sotahenkisessä oppositiossa. Chilen kokemus osoitti kuitenkin, että niin häilyväisiä kuin keskisuuren porvariston asenteet ovatkin voidaan tämä porvaristo muuttaa oikean ja joustavan politiikan avulla työväenluokan liittolaiseksi (tietyssä määrin vilpittömäksi ja luotettavaksi) taistelussa imperialisteja ja sotahenkistä taantumusta vastaan. Viime kädessä on olemassa olennainen mahdollisuus tämän keskisuuren porvariston neutralisoimiseen.

Ottaen huomioon maahan muodostuneen voimien jakauman Chilen kommunistinen puolue käynnisti aktiivisen taistelun kaikkien työtätekevien tiivistämiseksi työväenluokan ympärille ja kaikkien imperialismin ja harvainvallan vastaisten voimien liiton luomiseksi saavuttaen tässä toiminnassaan merkittävää menestystä. Kansanyhtenäisyyskoalitio muodostui työtätekevien yhteenliittymisen poliittiseksi ilmaukseksi.

Laajentaessaan taistelua imperialismin ja harvainvallan vastaisen vallankumouksen toteuttamiseksi Chilen KP lähti siitä, että maassa oli kypsymässä kansallinen kriisi kaikkien Chilen yhteiskunnalle ominaisten ristiriitojen kärjistymisen tuloksena.

1960-luvun lopulla kärjistyivät ennen muuta kansakunnan ja amerikkalaisen imperialismin väliset ristiriidat, ja imperialisminvastaiset mielialat valtasivat laajoja kerroksia.

Toiseksi kärjistyi merkittävästi chileläisen yhteiskunnan sosiaalisia rakennelmia koetteleva kriisi. Tuotannon laantuminen, inflaation voimistuminen, joukkomittainen työttömyys, työtätekevien köyhtyminen ja taloudellinen rappiotila — kaikki nämä seikat olivat osoituksena yhteiskuntasuhteiden vanhentuneisuudesta ja mädäntyneisyydestä samoin kuin niiden kansanvastaisuudesta.

Valtavien joukkojen ja monopolistis-latifundistisen huippukerroksen väliset ristiriidat kärjistyivät entisestään.

Kolmanneksi kärjistyi vakavasti poliittinen kriisi ja kävi selville hallitsevien luokkien kyvyttömyys maan johtamiseen vanhoin menetelmin. Tämä kriisi koski ennen kaikkea porvarillista reformismia, jonka olennoitumana oli presidentti Frein politiikka. Kansanjoukkojen painostamana Frei lupasi suorittaa "vallankumouksen vapauden olosuhteissa", "kuparin chileläistämisen", maareformin, sosiaalileformeja jne. Kaikki nämä lupaukset jäivät tosiasiallisesti toteuttamatta. Suoritetut toimenpiteet eivät parantaneet, vaan pahensivat maan tilannetta. Porvarillinen reformismi oli itse asiassa viimeinen porvarillista demokratiaa edustanut puolue, ja sekin kärsi vararikon.

Hallitsevat luokat joutuivat eristyksiin. Chileläisen yhteiskunnan poliittisessa rakennelmassa koitti kriisi.

Kaikki nämä kriisi-ilmiöt yhteen laskettuna määräsivätkin yleiskansallisen poliittisen kriisin sisällön ja luonteen.

Analysoituaan syvällisesti luokkavoimien jakaumaa maassa, historiallisia perinteitä ja kansallisen kriisin erikoisuuksia Chilen kommunistinen puolue kehitteli teorian imperialismin ja harvainvallan vastaisen agraarivallankumouksen toteuttamisesta rauhanomaisin keinoin tarkoituksena myöhempi siirtyminen sosialismiin ja hahmotteli poliittiset toimenpiteet tämän tehtävän toteuttamiseksi. Chilen KP:n mielestä presidentinvaalit antoivat suurimmat mahdollisuudet vallankumouksen pääkysymyksen — valtaa koskevan kysymyksen — ratkaisemiseen rauhanomaisin keinoin, koska voitto presidentinvaaleissa avaa tien toimeenpanovallan käyttöön.

Tällä ohjelmalla varustautuneena Chilen KP ja kansanyhtenäisyyskoalitio ottivat suunnakseen toimeenpanovallan käsiinsä valtaamisen ja saavuttivatkin voiton, Kansanyhtenäisyyskoalition ehdokas S. Allende sai vuoden 1970 vaaleissa suhteellisen äänienemmistön — 36,32% äänistä — ja vahvistettiin sittemmin käydyn mutkikkaan poliittisen taistelun tuloksena maan presidentiksi. Tämä vuorostaan antoi mahdollisuuden muodostaa sosiaaliselta ja poliittiselta olemukseltaan vallankumouksellis-demokraattinen hallitus.

Chilen KP antoi merkittävän panoksensa sosialismin puolesta käytävän taistelun teoriaan ja käytäntöön kehittelemällä ja toteuttamalla politiikkaa, joka tähtäsi toimeenpanovallan valtaamiseen rauhanomaisin keinoin ja vallankumouksellis-demokraattisen hallituksen muodostamiseen presidentinvaalikoneiston avulla.

Allenden hallituksen muodostamisen jälkeen maassa alkoi kansanyhtenäisyyskoalition ohjelman mukaisten vallankumouksellisten sosiaalisten ja taloudellisten uudistusten vaihe. Näitä uudistuksia suoritettiin perustuslain ja laillisuuden puitteissa. Allenden hallitus saavutti todella valtavaa historiallista menestystä rikastuttaen vallankumouksen rauhanomaisen kehittämisen teoriaa ja käytäntöä.

Lyhyessä ajassa toteutettiin seuraavat suuret sosiaaliset ja taloudelliset toimenpiteet: luonnonvarat ja vuoriteollisuus (kupari, salpietari, hiili, rautamalmi) ja eräät teollisuusyhtiöt kansallistettiin, ja pankkijärjestelmä yhteiskunnallistettiin; ulkomaankauppa alistettiin valvontaan; suurtilanomistajien maat pakkoluovutettiin ja latifundismi tuli tosiasiallisesti hävitetyksi; talonpojille jaettiin maata ja maahan luotiin uusia osuustoiminnallisia ja valtiollisia maataloustuotannon muotoja; talouden alalla luotiin valtionsektori, joka ehti kehittyä merkittävällä tavalla; työpalkkaa toimihenkilöille — niin siviileille kuin armeijan palveluksessa oleville; eräissä sairaaloissa ja poliklinikoissa otettiin käyttöön ilmainen lääkärinhoito; luotiin valtiollinen järjestelmä aineellisen avun antamiseksi opiskelijoille; terveydenhoito- ja opetusjärjestelmää parannettiin työtätekevien eduksi; asuntorakennustoimintaa laajennettiin; työttömien määrää saatiin merkittävästi vähennetyksi (miltei puoleen entisestä) yms.

Samanaikaisesti toteutettiin suurisuuntaisia demokraattisia toimenpiteitä sisä- ja ulkopolitiikan alalla.

Vallankumouksellis-demokraattisen hallituksen vaiheen strategian ja taktiikan käsittelyn syventäminen

Arvioitaessa sellaisia toimenpiteitä kuin luonnonvarojen, ulkomaisten monopolien ja eräiden paikallisten yhtiöiden kansallistaminen, useimpien pankkien yhteiskunnallistaminen ja ulkomaankaupan valvontaan alistaminen, jotka kokonaisuutena ottaen johtivat valtionsektorin muodostamiseen, on pidettävä mielessä, että demokraattisen vallankumouksen vaiheessa toteutettuina nämä toimenpiteet syvensivät samalla merkittävästi vallankumousta, veivät sitä eteenpäin, laajensivat sitä yli demokraattisten uudistusten puitteiden ja loivat sosialismin alkuitua. Chilen kokemus osoitti vielä kerran, että nykyoloissa jokaisen demokraattisen vallankumouksen kehitysdialektiikka on juuri tämänlaatuinen. Tätä johtopäätöstä ei voida enää sivuuttaa kehiteltäessä demokraattisen taisteluvaiheen strategisia toimintaohjeita, olipa kysymys mistä maasta tahansa.

Kansanyhtenäisyyskoalition suurvoitot, sen merkittävät saavutukset poliittisella sekä sosiaalisella ja taloudellisella alalla muodostuivat ensimmäiseksi, varsin olennaiseksi panokseksi kansanvaltion luomiseen, ensimmäisiksi askeliksi tiellä sosialismiin.

Taistelun logiikka vaati kuitenkin luonnollisesti jatkuvaa eteenpäinmenoa, uudistusten tehostamista ja siirtymistä uusien tehtävien ratkaisemiseen. Tämän valossa vallankumouksen demokraattinen vaihe on mielestäni syytä jakaa kahteen vaiheeseen, joista kummallakin oli oma strateginen suuntauksensa, omat poliittiset ja taloudelliset tehtävänsä ja omat erikoisuutensa voimien sijoittelussa.

Tällä hetkellä on vielä vaikea puhua tämän ilmiön yleispätevästä merkityksestä, mutta on varsin paljon mahdollista, että val-

lankumouksen rauhanomaisen kehityksen olosuhteissa — etenkin, kun otetaan huomioon demokraattisen vaiheen ajallinen pitkäjänteisyys, — on välttämätöntä, että demokraattisia uudistuksia vakiinnuttavan ja keskeytymätöntä eteenpäinmenoa varmistavan vallankumouksellis-demokraattisen hallituksen pitkäjänteinen toiminta erotetaan itsenäiseksi vaiheeksi.

Kyseisessä vaiheessa Chilelle kävi ehdottoman välttämättömäksi ratkaista seuraavat keskenään sidoksissa olevat mitä tärkeimmät ongelmat: poliittinen ongelma eli kysymys vallasta; taloudellinen ongelma — talouselämän normaalin toiminnan käynnistäminen perinpohjaisten sosiaalisten uudistusten ja porvariston voimistuvan vastarinnan olosuhteissa; strateginen ongelma — demokraattisten voimien liiton lujittaminen, ennen muuta liiton lujittaminen kaupunkien keskikerrosten kanssa, vallankumouksen sosiaalisen armeijan muodostaminen.

On kuitenkin syytä panna merkille, että näiden mitä tärkeimpien ongelmien ratkaisemiskeinoja, -muotoja ja -menetelmiä ei ollut kehitetty teoreettisesti eikä perusteltu poliittisesti, mikä vaikutti kielteisesti koko taistelun kehitykseen. Äärivasemmistolaiset väittivät tällöin, että oli alkanut välittömästi sosialistisen vallankumouksen vaihe, hyökkäys koko porvaristoa vastaan, ja toteuttivat näihin väitteisiinsä nojautuen mielivaltaisia pakkoluovutustoimenpiteitä.

Chilen kommunistinen puolue oli asennoitunut oikein ollen sitä mieltä, että eräät imperialismin ja harvainvallan vastaisen vallankumouksen tehtävät olivat vielä ratkaisematta. Näiden tehtävien mahdollisimman pikaisen ratkaisemisen varmistavia teitä ja menetelmiä ei ollut kuitenkaan perusteltu täsmällisesti. Työväenluokan ja keskikerrosten liiton lujittaminen ja vallankumouksen eteenpäinmeno olivat turvattavissa vain tällä tavoin, äärivasemmistolaisten seikkailupolitiikan pois sulkevan joustavan politiikan avulla. Tällaista selvyyttä ei politiikassa kuitenkaan saavutettu. Vallankumous polki paikallaan. Taantumus aktivoi toimintaansa ja alkoi siirtyä hyökkäykseen jossakin vuoden 1972 lopulla. Monissa tapauksissa vallankumoukselliset voimat eivät omaksuneet aktiivisen hyökkäyshenkisiä asenteita taantumuksellisia piirejä vastaan. Tämä oli kansanyhtenäisyyskoalition johdon pahimpia virhelaskelmia.

Kysymys vallasta

Maassa käynnistyi ankara luokkien välinen taistelu kaikilla aloilla — poliittisella, taloudellisella ja ideologisella alalla. Taistelu vallasta oli poikkeuksellisen kärkevä. Allenden voitto merkitsi vallankumouksellis-demokraattisen hallituksen luomista, mutta tällä hallituksella ei ollut käsissään täyttä valtaa. Vallankumouksen peruskysymystä — kansanvallan, demokraattisen vallan pystyttämistä — ei saatu ratkaistuksi.

Maahan muodostui kaksi valtakeskusta: kansan valtakeskus, joka keskitti käsiinsä etupäässä toimeenpanovallan ja jota edusti presidentti Allende hallituksineen, ja taantumuksellinen keskus, jolla oli käsissään lainsäädäntö ja lainkäyttövalta sekä suurin osa valtiokoneistosta ja tiedotusvälineistä.

Taantumus turvautui porvarilliseen perustuslakiin ja laillisuuteen sekä kaikkiin parlamentti- ja lainkäyttövallan välikappaleisiin rajoittaakseen laillisuuden lipun alla äärimmilleen toimeenpanevan vallan uudistustoiminnan ja lamaannuttaakseen sen sitten kokonaan. Taantumus loukkasi kuitenkin itse samanaikaisesti kaikkia laillisuusnormeja järjestämällä poliittisia provokaatioita, demokraattisiin järjestöihin kohdistuneita pogromeja, tihutekoja sekä edistyksellisten toimihenkilöiden ja aktivistien murhia. Se pelotteli joukkoja uhkaamalla laajentaa terroritoimintaansa.

Taantumuksen käymä luokkataistelu ylitti perustuslain ja laillisuuden puitteet. Allenden hallitus ei sen sijaan voinut luokkaviholisen lainvastaisten tekojen tukahduttamiseen tähtäävässä toiminnassaan ylittää perustuslaillisuuden puitteita. Uskollisuus porvarilliselle perustuslaillisuudelle määräytyi kansanyhtenäisyyskoalition ohjelma-asiakirjoista ja gentlemannisopimuksesta kristillisdemokraattisen puolueen kanssa Allenden vahvistamisesta presidentiksi. Tämän lisäksi oli olemassa vielä eräs tekijä — armeija. Armeija edusti tärkeätä poliittista voimaa, jonka juridinen neutralisointi oli varmistettu hallinnon perustuslaillisuusteorialla.

Nämä seikat sitoivat Allenden hallitusta, joka ei itse asiassa kajonnut lainkaan porvarilliseen valtiokoneistoon sen enempää kuin lainkäyttöjärjestelmään, vaikka nämä sabotoivatkin kansan hallituksen toimenpiteitä. Tähän turvautuen taantumus kokosi voimia ja valmistautui hyökkäykseen.

Allenden hallituksen toimenpiteet taantumusta vastaan, taantumuksen fasistisiipi mukaan luettuna, olivat vähätehoisia. Poliittisen tilanteen mutkikkuus piili siinä, että poliittisten toimenpiteiden ollessa epätäsmällisiä oikea linja — pyrkimys kansalaissodan välttämiseen — lähensi kansalaissotaa sen vallankumouksen kannalta vaarallisimmassa muodossa — fasistisen sotilasvallankaappauksen muodossa.

Imperialismin, monopolien ja suurmaanomistajien vastainen talouspolitiikka

Maan taloudellisella rintamalla käynnistyi ankara taistelu, joka oli tärkeä osa taistelusta vallasta, taistelusta vaikutuksen lisäämiseksi joukkojen keskuudessa.

Chilen taloudellisella rintamalla käyty taistelu toi tiettyä selvyyttä keskusteluun, jota eräiden marxilaisten keskuudessa on käyty puolueen talouspolitiikasta. Eräät toverit väittävät, että sitä mukaa kuin tuotantovälineet siirtyvät kansan käsiin, kommunistisen puolueen tulee supistaa tehtäviään talouden johtami-

sessa. Chilessä taistelu taloudellisella rintamalla kävi todellisuudessa kuukausi kuukaudelta yhä ankarammaksi. Kansainvälisellä imperialismilla, paikallisilla monopolisteilla ja latifundisteilla oli vielä valtavia taloudellisia reservejä, yhteyksiä ja kokemuksia johtamistoiminnasta. Näihin välikappaleisiin nojautumalla ne käynnistivät todellisen taloussodan Allenden hallitusta vastaan. Taantumukselliset järjestivät taloudellista sabotaashitoimintaa, pääomien vuotoa ulkomaille, voimistivat keinotekoisesti inflaatiota kiihdyttäen keinotekoisesti hintavyöryä. Niiden perustehtävänä oli maan saattaminen taloudelliseen sekasortoon.

Allenden hallitus teki suuren työn oikeistolaisten taloudellisen tihutoiminnan eliminoimisessa. Se omisti poikkeuksellisen suurta huomiota yhteiskunnallisen tuotannon tehon lisäämiselle pyrkien hillitsemään inflaatiota, vähentämään työttömyyttä ja kohottamaan työtätekevien elintasoa. Se ei pystynyt kuitenkaan ratkaisemaan asettamiaan taloudellisia tehtäviä. Kaiken lisäksi itse Allenden hallituskin teki tiettyjä virheitä talous- ja sosiaalipolitiikan alla. Valtionsektori paisui liiaksi, monet siihen kuuluvista yrityksistä olivat pieniä ja kannattamattomia. Maareformit jarruttivat monissa tapauksissa maataloustuotannon kasvua, koska reformien yhteydessä talonpojille ei annettu tarvittavia työvälineitä. Kiinteän palkan maksaminen työläisille ottamatta huomioon työn tuloksia ei kannustanut työn tuottavuuden kasvua, vaan myötävaikutti inflaation voimistumiseen.

Monopolistien ja latifundistien toiminta ylitti myös taloudellisella rintamalla perustuslain puitteet, mutta kansanyhtenäisyyshallitukselta parlamentti vaati laillisuuden pikkutarkkaa noudattamista. Niissä oloissa hallitus ei kyennyt murtamaan suurpääoman sabotaashia, mikä heikensi merkittävästi hallituksen asemia. Käytännöllisesti katsoen taloudellinen rintama oli samalla perusrintama sekä taistelussa vallasta että taistelussa joukkokannatuksen lisäämiseksi. Tällä rintamalla Allenden hallitus epäonnistui pahanlaisesti, mikä olikin eräänä syynä sen kaatumiseen.

Taloudellisia toimenpiteitä toteutettaessa saatiin kuitenkin kartutetuksi tiettyä kokemusta, jolla on ei vain kansallista, vaan myös kansainvälistä merkitystä.

Kysymys on vallankumouksellis-demokraattisen hallituksen periaatteellisesta mahdollisuudesta toteuttaa perinpohjaisia taloudellisia uudistuksia. Eräiden teoreetikkojen keskuuteen on juurtunut sellainen käsitys, että tuotantovälineiden yhteiskunnallistaminen perustuslaillisin keinoin on joko toteutettava yhdellä iskulla tai sitten kansallistamisesta on kieltäydyttävä kokonaan. He väittävät, että pakkoluovutusuhan edessä työantajat voivat syöstä maan sekasorron syöveriin käyttämällä siihen tarkoitukseen käsissään olevia taloudellisia välikappaleita. Käytännöllisesti katsoen kysymys asetettiin seuraavalla tavoin: joko kaikki tuotantovälineet yhteiskunnallistetaan yhtäaikaa, mikä on tunnetusti milteipä mahdotonta vallankumouksen kehittyessä rauhanomaisesti, tai sitten ne jätetään kokonaan yhteiskunnallistamatta. Toisin sa-

noen vallitsi toivottoman pessimistinen käsitys tuotantovälineiden yhteiskunnallistamismahdollisuudesta rauhanomaisesti kehittyvän vallankumouksen olosuhteissa. Tämä merkitsi oikeastaan itse tämän vallankumouksen todellisuuden kieltämistä.

Chilen kokemukset tässä kärjekkäässä kysymyksessä ovat varsin monisyisiä, mutta kaikkien poliittisten ja taloudellisten suhteiden huolellinen analyysi antaa mahdollisuuden tehdä seuraavan johtopäätöksen: rauhanomaisesti kehittyvän vallankumouksen olosuhteissa Chilessä todistettiin teoreettisesti ja käytännöllisesti mahdollisuus tuotantovälineiden yhteiskunnallistamiseen, sisällöltään kapitalisminvastaisen valtionsektorin luomiseen ja samanaikaisesti tuotannon volyymin lisäämiseen sekä mahdollisuus kaikkien työtätekevien elintason kohottamiseen. Chilen saamat niukat kokemukset osoittavat, että tämä tehtävä voitiin ratkaista ennen muuta pakkoluovuttamalla johdonmukaisesti monopolistien ja latifundistien omaisuutta, lisäämällä valtionsektorin osuutta ja antamalla apua yksityisille pienyrityksille.

Liittolaispolitiikka

Luokkataistelun kolmantena tärkeänä rintamana on sosiaalinen rintama. Vallankumouksen myötä maassa käynnistyi valtava taistelu joukoista. Kansanyhtenäisyyskoalitio kävi aktiivista taistelua kaikkien työtätekevien yhtenäisyyden lujittamiseksi ja vasemmistolaisten poliittisten puolueiden yhteenliittämiseksi.

Tärkein osuus tässä taistelussa oli työväenluokalla, joka osoitti olevansa johdonmukaisesti johtava vallankumouksellinen voima. Työväenluokka asettui tuotannosta käydyn taistelun kärkeen, ja tämä oli oikeastaan tärkein suunta koko vallankumousprosessin kehityksessä. Ankarimpina taistelun päivinä työväenluokka kamppaili miehuullisesti taantumuksellisia voimia vastaan varmistaen ratkaisevan tuen Allenden hallitukselle.

Toisaalta on pidettävä mielessä, että työväenluokka oli epähomogeeninen. Eräät työväenluokan kerrokset osoittivat passiivisuutta eivätkä ymmärtäneet uusia tehtäviä, ja ekonomismin mielialat valtasivat jalansijaa niiden keskuudessa. Eräissä valtion kansallistamissa suuryrityksissä työläiset järjestivät pitkäaikaisia lakkoja, jotka aiheuttivat suurta vahinkoa kansantaloudelle. Takapajuiset työväenluokan osat yhdistyivät yleensä kristillisdemokraattisen puolueen ympärille, joka voimisti ekonomismin mielialoja.

Kaikkein kärkevimmäksi muodostui taistelu Chilen yhteiskunnan keskikerroksista. Kansanyhtenäisyyskoalition ohjelma oli periaatteessa muotoillut oikein keskikerroksia koskevat yleisasettamukset. Työväenluokan ja keskikerrosten liittolaisuuspolitiikkaa ei ollut kuitenkaan kehitelty tarpeeksi syvällisesti eikä sitä toteutettu aina tarpeeksi tehokkaasti. Erityisen tärkeä osuus oli sillä seikalla, että pitkällä tähtäyksellä ei ollut selvyyttä keskikerros-

ten asemasta. Kaikki tämä heikensi työväenluokan ja keskikerrosten liittoa.

Äärivasemmistolaiset ainekset näyttelivät provokatorista roolia keskikerrosten suhteen. Ne lähtivät siitä, että maassa on käynnistymässä sosialistinen vallankumous, ja vaativat sen vuoksi kaikkien tuotantovälineiden välitöntä sosialisointia.

Äärivasemmistolaiset eivät rajoittuneet abstraktisiin keskusteluihin sosialismista. He suorittivat sellaisten keskisuurten teollisuusyritysten ja maatilojen kansallistamista, jotka eivät kuuluneet kansallistamisen sen enempää kuin maareformin piiriin. Tämä "vasemmistolaisten" toiminta synnytti kirjaimellisesti sanoen paniikkia kaupunkien ja maaseudun keskikerroksissa. Allenden hallitus taisteli "vasemmistolaisia vallankumouksellisia" vastaan, mutta sen ei onnistunut täydellisesti lamaannuttaa näiden toimintaa. Kaiken lisäksi sosialistisen puolueen riveissä oli merkittävä määrä ihmisiä, jotka osoittivat myötätuntoa äärivasemmistolaisille. Taantumus käytti näitä seikkoja hyväkseen luodakseen kuilun työväenluokan ja keskikerrosten välille. Eräät tutkijat ovat väittäneet, että Chilen työväenluokka jäi eristyksiin. Tämä väite tuskin pitää paikkansa. Joka tapauksessa työväenluokan ja keskikerrosten liitto todellakin hajosi. Tämä prosessi voimistui etenkin vuoden 1972 loppupuolella, jolloin maassa alkoi luokkavoimien polarisoituminen ja jolloin taantumuksen ja vallankumouksen välinen taistelu kävi yhä kiivaammaksi.

Poliittisten manöövereiden avulla Allenden hallituksen onnistui jonkin verran siloittaa työväenluokan ja keskikerrosten välisten ristiriitojen kärkevyyttä, mutta tämä ongelma pysyi kaikesta huolimatta hyvin kärjekkäänä.

Vuoden 1972 lopulla alkoi jo piirtyä taantumuksen strateginen suunnitelma, joka tähtäsi Allenden hallituksen kaatamiseen. Taantumus suunnitteli joko voittaa taistelun joukoista, saavuttaa voiton vuoden 1973 vaaleissa ja kaataa Allenden hallituksen perustuslaillisin keinoin tai — siinä tapauksessa, että tämä epäonnistuisi — toteuttaa vastavallankumouksellisen vallankaappauksen.

Taistelu joukoista sujui erittäin vaikeissa olosuhteissa, mutta taantumuksen ei onnistunut toteuttaa tätä osaa strategisesta suunnitelmastaan. On varsin merkittävää, että vuoden 1973 vaaleissa kansanyhtenäisyyskoalitio sai miltei 44% äänistä, toisin sanoen huomattavasti enemmän kuin vuoden 1970 presidentinvaaleissa. Tämä merkitsi, että taantumuksen ensimmäinen hanke oli valunut tyhjiin. Kansanyhtenäisyysrintaman saavuttama vaalimenestys kannusti kuitenkin taantumusta valmistelemaan vastavallankumouksellista vallankaappausta. Vallankaappauksen valmistelu aloitettiin ennen kaikkea armeijassa, missä edistysmielisiä upseereita alettiin vainota ja erottaa viroistaan, ja samanaikaisesti käynnistyi myös fasistijärjestöjen provokaatiotoiminta. Nämä järjestöt kylvivät kansan keskuuteen pelkoa ja epäilyksiä Allenden hallituksen toiminnan oikeellisuudesta. Tilanne maassa kärjistyi

kärjistymistään. Kansanyhtenäisyyskoalition poliittisen hämmingin, työväenluokan ja keskikerrosten liiton heikentymisen, maan taloudellisen aseman vakavan huonontumisen ja fasistijärjestöjen hillittömän toiminnan oloissa suoritettiin syyskuussa 1973 vastavallankumouksellinen vallankaappaus. Chilen vallankumous oli kärsinyt tappion.

STRATEGISIA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Strategian ja taktiikan suhde

Chilen kokemus vahvisti periaatteellisen mahdollisuuden vallankumouksen kehittämiseen rauhanomaisessa muodossa, mutta osoitti samalla, että vaikka tällainen vallankumous kehittyykin yleisten lainomaisuuksien mukaisesti on sillä myös merkittäviä erikoispiirteitä. Uudistusten suoritus venyy ajallisesti, mikä vaikeuttaa kehitystä ja lisää taantumuksen luovimis- ja vastustusmahdollisuuksia. Rauhanomaisesti kehittyvän vallankumouksen olosuhteissa valta on nähtävästi helpompi ottaa kuin pitää. Politiikan ja talouden, strategian ja taktiikan välinen yhteys muodostuu mutkikkaammaksi. Syntyy enemmän verukkeita liittolaisten häilymiselle, minkä vuoksi tarvitaan poikkeuksellisen joustavaa politiikkaa, joka turvaisi demokraattisten luokkien yhteenliittyneisyyden, vasemmistovoimien yhtenäisyyden ja kansojen tahdon suvereenisuuden. Suurempia vaatimuksia esitetään tietyssä mielessä myös kommunististen puolueiden johtotoiminnalle.

Chilen kokemuksista juontuva tärkeä teoreettinen ja poliittinen johtopäätös on se, että tapahtuipa sosialismiin siirtyminen missä muodossa hyvänsä, tulee kansanjoukkojen ja taantumuksellisten voimien välitön vastakkainasettuminen tietyssä vaiheessa väistämättömästi eteen. Tästä määräytyy itse asiassa koko se ongelmavyyhti, joka liittyy työväenluokan vallankumouksellisen uudistustoiminnan johtoon toteutettaessa siirtymistä sosialismiin rauhanomaisessa muodossa.

Puolueen tärkeimpänä ja ensisijaisena tehtävänä on luoda sellainen sosiaalinen, poliittinen, taloudellinen ja ideologinen koneisto, joka pakottaisi riistäjäluokat myöntymään kansan tahtoon, pakottaisi ne hyväksymään sosialistisen kehityksen — nimenomaan rauhanomaisen kehitystien — reaalisuuden ja väistämättömyyden. Siinä tapauksessa, että riistäjäluokat kieltäytyvät tällaisesta tiestä, kansanjoukoilla on oltava tarpeeksi tahtoa, järjestyneisyyttä ja voimaa riistäjäluokkien vastarinnan murtamiseen.

Tämän ongelman ratkaisu riippuu itse vallankumouksen rauhanomaisen kehitysprosessin luonteesta. On olemassa useita muunnoksia rauhanomaisesta kehityksestä, jotka eroavat vauhdiltaan ja luonteeltaan, kansanjoukkojen toimintamuodoilta sekä nii-

den riistäjäluokkien tukahduttamiseen käyttämiltä keinoilta ja välikappaleilta.

Näihin ongelmiin liittyy kiinteästi tärkeä kysymys strategian ja taktiikan suhteesta vallankumouksen rauhanomaisessa kehitysprosessissa. On ollut vallalla sellainen katsantokanta, että vallankumouksellisen taistelun muotojen valinta määräytyy strategiasta ja on siihen kiinteästi sidoksissa. Tämä merkitsee itse asiassa, että kaikkien taistelumuotojen omaksumista ei pidetä lainkaan välttämättömänä. Ajatusta on perusteltu sillä, että työväenluokkaa ei voida muka ohjata vallan valtaamiseen rauhanomaisin keinoin ja valmistaa sitä samanaikaisesti aseelliseen taisteluun. Kysymys asetettiin seuraavasti: joko rauhanomainen vallankumouksen kehittämistie, jolloin sen liikevoimien tulee moraalisesti ja poliittisesti valmistautua vain rauhanomaisiin taistelumuotoihin, tai vallankumouksen aseelliseen kehitykseen tähtäävä linja, jolloin joukkoja on valmistettava aseelliseen taisteluun.

Chilen vallankumouksessa saatu kokemus osoitti vielä kerran tällaisen katsantokannan vakavan haavoittuvuuden. Taistelun tavoitteet ja luokkavoimen sijoittelun määräävää strategista teoriaa voidaan toteuttaa käytännössä varsin erilaisissa muodoissa. Vallankumouksen rauhanomaiseen kehittämiseen tähtäävä linja määrää tietysti taistelumuotojen valinnan, mutta vastustajan taktiikan ja vastavallankumouksen toimintamenetelmien muuttuminen tekee välttämättömäksi etsiä keinoja joukkojen valmistamiseksi näiden hyökkäysten torjumiseen missä muodossa hyvänsä.

Nujerrettavat luokat tekevät mitä odottamattomimpia käännöksiä käyttäen hyväkseen erilaatuisia vastustusmenetelmiä. Kaikkien taistelumotojen omaksumiseen tähtäävä linja edellyttää myös työväenluokan ja kaikkien työtätekevien välttämätöntä poliittista ja psykologista valmistautumista työväenluokan jatkuvaa valmiutta vallankumouksen puolustamiseen vihollisen kaikilta manööverеilta.

Voimasuhteen vakiinnuttaminen vallankumouksellisten voimien eduksi ja kaksoisvallan ongelma

Chilen vallankumouksen tappio on synnyttänyt paljon keskustelua vallankumousprosessin liikevoiman luomiskeinoista. Laajaa keskustelua on käyty sellaisesta kysymyksestä kuin enemmistön valtaaminen ja tämän enemmistön organisaatiomuodot. Arvostelua kohdistettiin tällöin aiemmin vallinneeseen taipumukseen tarkastella kysymystä joukkokannatuksen valtaamisesta parlamenttivaalitavoitteiden toteuttamisen ja tältä pohjalta "50+1"-periaatteen mukaisesti tapahtuvan enemmistön valtaamisen näkökulmasta. Monien maiden kokemus on osoittanut, että jos valitsijain enemmistö on järjestymätön niin se on passiivinen enemmistö. Se ei takaa vielä vallankumouksen eteenpäinmenoa. Sen vuoksi on syntynyt välttämättömyys erottaa päättävästi toisistaan

kaksi seuraavaa käsitettä: joukkojen kannatuksen valtaaminen ja joukkojen kannatuksen takaa-ajo. Taantumuksen vastarinnan murtamiseksi tarvitaan ei yksinkertaista enemmistöä, vaan aktiivisesti toimivaa ja lujasti järjestäytynyttä enemmistöä.

Tällaisen enemmistön yhteenliittymismuotona voivat toimia erilaiset työtätekevien kaikkikäsittävät joukkojärjestöt. Tällaiset järjestöt ovat osoittautuneet todella aktiiviseksi järjestäytyneeksi voimaksi kaikissa voitokkaissa vallankumouksissa. Venäjällä tällaisia joukkojärjestöjä olivat neuvostot, Euroopan maissa kansalliset komiteat. Juuri tällaisten järjestöjen olemassaolo antaa kansalle mahdollisuuden ottaa vallan käsiinsä vallankumouksen kehityksen ratkaisevassa vaiheessa ja pitää tämä valta taistelussa porvaristoa vastaan. Viime aikoina kysymykseen kaikkikäsittävien kansanjärjestöjen välttämättömyydestä ei ole kuitenkaan kiinnitetty tarvittavaa huomiota. On päässyt vallalle sellainen käsitys, että ensinnäkin voidaan täysin hyvin tulla toimeen ilman työtätekevien kaikkikäsittäviä joukkojärjestöjä nojautumalla sellaisiin järjestöihin kuin ammattiyhdistykset, nuoriso-, talonpoikais- ja naisjärjestöt. Kunnallisvaltuustoilla ja muilla perustuslain mukaisesti valittavilla edustuselimillä katsotaan olevan tärkeä merkitys vallattaessa valtaa parlamentaarista taistelumuotoa käyttäen. On vaikea sanoa, tuleeko näillä elimillä joskus tulevaisuudessa, voimasuhteiden muututtua entistä enemmän demokratian ja vallankumouksen eduksi, olemaan ratkaiseva merkitys vallan ottamisessa. Jos tätä ongelmaa tarkastellaan kuitenkin konkreettisen historiallisesti luokkataistelun nykyvaiheeseen sovellettuna, niin voidaan täysin määrätysti väittää, että parlamentti ja kunnallisvaltuustot sellaisinaan, ilman joukkojen järjestämistä, eivät kykene turvaamaan koko vallan siirtymistä kansan käsiin. Chilen kokemus vahvisti tämän vielä kerran. Chilessä oli paljon työtätekevien järjestöjä, mutta niillä ei ollut ratkaisevaa osuutta vallan lujittamisessa.

Valtionyrityksissä toimineet tuotantokomiteat eivät olleet poliittisluontoisia järjestöjä. Hinnan- ja jakeluvalvontaneuvostot menettivät tosiasiallisesti itsenäisyytensä tultuaan alistetuiksi armeijan edustajien alaisuuteen. Maassa oli tosin taisteluhenkisiä ammattiliittoja, jotka olivat yhdistyneet yhtenäiseksi keskusjärjestöksi. Näihin ammattiliittoihin kuului kuitenkin vain osa työläisistä eivätkä ne yhdistäneet työtätekevien enemmistöä. Työtätekevien valtaosalla ei näin ollen ollut tosiasiallisesti yhtenäisiä järjestöjä, mikä luonnollisesti esti tätä enemmistöä tekemästä vastarintaa sotahenkiselle taantumukselle.

Kansanyhtenäisyysrintaman ohjelma-asiakirjaan oli merkitty teesi välttämättömyydestä muodostaa, lujittaa ja kehittää kansanyhtenäisyyskomiteoita. "Kannustaakseen ja järjestääkseen Chilen kansan vallan valtaamiseen tähtäävää liikettä vasemmistolaisten liikkeiden osanottajien ja vasemmistolaisten puolueiden jäsenten on kaikkialla — jokaisessa tehtaassa, jokaisella maatilalla ja jokaisessa kylässä, virastossa ja koulussa — järjestettävä kansan-

yhtenäisyyskomiteoita". Tällaiset komiteat luotiin presidentinvaalien aikana. Niitä oli yli 15 000, mutta kansanyhtenäisyysrintama ei huolehtinut tarpeeksi näiden komiteoiden lujittamisesta vallan alkuiduiksi, koska tällaisen politiikan katsottiin olevan ristiriidassa perustuslain kanssa.

Tätä teesiä ei voida pitää perusteltuna. Kansanyhtenäisyyshallituksen valtaantulo tapahtui työtätekevien joukkomittaisen aktiivisuuden merkeissä ja sillä oli juridiset perusteet työtätekevien järjestämiseen. Niissä tapauksissa, joissa luokkataistelu oikeistolaisten aloitteesta ylittää perustuslain puitteet, viittaukset perustuslakiin heijastavat jo vallankumouksellisten voimien puolustusasennetta tuomiten työväenluokan tappioon.

Onhan täysin selvää, että jos vallankumouksen kehittyessä eteenpäin voimistuu perustuslain ja joukkojärjestöjen välinen ristiriita, kuuluu etuoikeus tässä kiistassa vallankumouksen voimille. Tällaisen ristiriidan synty on jo sinänsä osoitus taantumuksellisten luokkien vastarinnan voimistumisesta. Myönnytykset tässä kysymyksessä merkitsevät samaa kuin perääntyminen. Taantumuksen vastarinnan murtamiseen kykenevät vain työtätekevät, jotka ovat yhdistyneet kaikkikäsittäviin joukkojärjestöihin. Taistelun ratkaisevassa vaiheessa juuri tällaiset järjestöt olisivat voineet tehdä tehokasta vastarintaa taantumukselle. Tällaisia järjestöjä ei kuitenkaan ollut, mikä nopeuttikin Allenden hallituksen kaatumista.

Porvarillisen valtiokoneiston muuttaminen

Chilen vallankumouksessa saatu kokemus on viime kädessä vahvistanut vielä kerran oikeaksi Leninin esittämän asettamuksen, jonka mukaan vallankumouksen aikana on purettava porvarillista valtiokoneistoa ja korvattava sitä kansanvallan koneistolla. Kysymys valtiokoneiston demokraatisen uudistamisen vauhdista muodostuu paljon kärkevämmäksi, jos tämä vallankumous kehittyy rauhanomaisissa muodoissa. Mitä pitkäjänteisempää siirtyminen demokraattisista uudistuksista sosialistisiin uudistuksiin on, sitä kärkevämmäksi muuttuu kysymys valtiokoneiston kansanvaltaistamisesta.

Nostamme kysymyksen valtiokoneiston demokraattisesta uudelleenjärjestelystä ennen muuta ongelmana, joka vaatii omaa periaatteellista ratkaisua. Valtiokoneiston demokraattisen uudelleenjärjestelyn vauhti ja tapa voivat sen sijaan suurestikin vaihdella, ja niiden valinta riippuu luonnollisesti maan konkreettisista historiallisista olosuhteista, voimasuhteista ja muista tekijöistä, joita on mahdotonta ottaa etukäteen huomioon. Tällä alalla elämä on osoittava vielä enemmän keinoja ja muotoja tämän tehtävän ratkaisemiseksi. Itse tehtävän sen sijaan sanelee painokkaalla tavalla sen sosiaalisen vallankumouksen olemus, joka määrää siirtymisen vanhasta yhteiskuntajärjestelmästä uuteen yhteiskuntajärjestelmään.

Väkivaltakoneisto ja vallankumouksen puolustuskyky

Chilen vallankumouksen kärsimä tappio fasistisen sotilasvallankaappauksen tuloksena toi esiin riistäjäluokille tyypilliset sosiaalisen edistyksen vastustamismuodot. Tämä velvoittaa itse asiassa jokaisen puolueen, joka kehittelee vallankumouksen rauhanomaisen kehityksen teoriaa, perustelemaan täsmällisesti sellaisen joukkojärjestön luomista ja joukkojen sellaista poliittista ja moraalista kasvatusta, joka turvaisi vallankumouksen voimien ylivoiman ja niiden kyvyn lamaannuttaa taantumuksen voimien kaikki vastarintamuodot.

Kysymys työväenluokan valmiudesta ja kyvystä vastata kansan suoralla ja välittömällä vallankumouksellisella väkivallalla porvariston yritykseen kohdistaa avointa taantumuksellista väkivaltaa joukkoihin kuuluu vallankumouksen rauhanomaisen kehittämisen vaikeimpiin kysymyksiin.

Tämän ongelman tietty arkaluontoisuus on johtanut siihen, että taantumuksen aseellisen vastarinnan murtamismuotoja koskevan kysymyksen teoreettinen kehittely on jäänyt pahasti jälkeen demokraattisten uudistusten ja sosialismiin siirtymisen puolesta käytävän taistelun ajankohtaisista tehtävistä.

Koko luokkataistelukokemus osoittaa silminnähtävän selvästi, että yrittäessään häiritä kansan tahdon toteutumista taantumukselliset perustavat suuria toiveita poliisivoimiin ja armeijaan, jota eristetään kaikin tavoin kansasta ja muokataan taantumuksellisen ideologian hengessä. Chilen monet edistysmieliset johtohenkilöt aliarvioivat armeijan luokkaluonteen. Laajalle pääsi leviämään käsityskanta armeijan puoluettomuudesta. Chilen armeijan katsottiin eroavan muiden maiden armeijoista siinä, että se pysyttelee erillään politiikasta, toimii laillisuuden vartijana ja harjoittaa vain omaa ammattiaan.

Nämä käsitykset saivat tukea siitä, että Allenden hallituksen kolmivuotisen toiminnan aikana asevoimat joko noudattivat hyväntahtoista puolueettomuutta tai antoivat presidentille tiettyä apua.

Todellisuudessa tilanne Chilen armeijassa oli paljon mutkikkaampi. Tämä armeija oli ennen muuta epäyhtenäinen koostumukseltaan. Demokraattisille uudistuksille myötätuntoisten ainesten ohella tässä armeijassa oli paljon taantumuksellisia — jopa fasistimielisiä — etenkin ylipäällystön keskuudessa. Chilen asevoimat ylläpitivät jatkuvasti kiinteitä yhteyksiä USA:n armeijaan. Käytännöllisesti katsoen koko ylipäällystö oli saanut koulutuksen Yhdysvalloissa. USA:n asetoimitukset Chilen ilma- ja merivoimille jatkuivat Allenden hallituksenkin toimiaikana. Oli havaittavissa paljon merkkejä siitä, että Chilen armeijan ylipäällystön keskuudessa voimistuivat taantumukselliset tendenssit. Armeijassa tapahtui vaarallinen voimien uudelleenryhmittyminen. Kansanyhtenäisyyshallitus ei asettanut mitään tämän kehityksen

vastapainoksi. Käytännöllisesti katsoen ei ryhdytty mihinkään toimenpiteisiin armeijan ja poliisilaitoksen demokratisoimiseksi.

Chilen armeijan taantumukselliset piirit toteuttivat vallankaappauksen aluksi asevoimissa ja vasta sitten koko maassa. Chilen kansa sai maksaa kalliisti siitä harhakuvitelmasta, että armeija voisi pysyä erillään politiikasta. Chilen kommunistisen puolueen keskuskomitean poliittisen toimikunnan jäsen Volodia Teitelboim on tunnustanut: "On selvää, ettei armeijan voida katsoa olevan erillään politiikasta. Se olisi harhakuvitelma. Historia on osoittanut, että armeija samoin kuin kaikki muut instituutiot maailmassa, samoin kuin kaikki ihmiset maan päällä, halusivatpa he sitä tai ei, elää politiikan läpitunkemassa maailmassa. Imperialistit tietävät tämän erinomaisen hyvin, ja he vetivät puolelleen armeijan huippukerroksen syrjäyttäen kaikki kansan tahtoa kunnioittaneet perustuslaillisten menetelmien kannattajat. He loivat johtoytimen indonesialaisen mallin mukaan."

Sen jälkeen kun vallankaappaus oli jo suoritettu, Chilen kommunistinen puolue asetti syyskuussa 1973 esittämässään julkilausumassa tehtäväksi asevoimien demokraattisen uudelleenjärjestelyn: "Tapahtuneen jälkeen Chilen kansalla on oikeus ottaa tavoitteekseen uudentyyppisten asevoimien ja poliisin luominen tai ainakin fasistiainesten poistaminen armeijasta, poliisista ja tutkintaelimistä, jotta saataisiin suljetuksi pois kansaamme tällä hetkellä koettelevan murhenäytelmän toistuminen".

Herää kysymys: oliko olemassa sosiaalisia ja poliittisia edellytyksiä ja perustuslaillisia mahdollisuuksia armeijan ja poliisin tehokkaan demokratisoinnin turvaamiseen Allenden hallituksen toimikaudella? Edellä tuli sanotuksi: merkittävä osa Chilen armeijan upseeristosta oli Pentagonin ja paikallisen taantumuksen vaikutusvallassa. Upseereiden joukossa oli kuitenkin myös merkittävä määrä edistysmielisesti asennoituneita komentajia, jotka eivät olleet ainoastaan suostuvaisia puolustamaan perustuslakia, vaan myös osoittivat myötätuntoa Allenden hallituksen imperialisminvastaiselle, demokraatiselle politiikalle. Mielessä on pidettävä myös se, että suurin osa armeijasta edusti Chilen yhteiskunnan keskikerroksia, mikä avasi merkittäviä mahdollisuuksia armeijan ja kansan välisten suhteiden laajentamiselle. Työväenluokan ja keskikerrosten liiton heikentyessä ja hajotessa asevoimienkin henkilöstö alkoi empiä.

Päätie armeijan kansanvaltaistamiseen on näin ollen demokraattisen hallituksen yhteiskunnallisen ja puolustuspolitiikan kiinteä yhteys. Ajatus voidaan ilmaista toisinkin: taantumus käyttää kaikkia yhteiskuntapolitiikassa tehtyjä erehdyksiä asemiensa lujittamiseen armeijassa.

Armeijan kansainvaltaistamista voidaan nopeuttaa myös sillä, että demokraattiset puolueet huolehtivat uupumatta asevoimien henkilöstön poliittisesta ja moraalisesta tilasta. Tämän huolenpidon muodot riippuvat konkreettisesta tilanteesta, mutta mahdollisuudet siihen ovat olemassa.

Armeijan demokratisoimiseksi käyty taistelu tähtää viime kädessä armeijan ja kansan keskinäisten yhteyksien laajentamiseen, sotilaiden perusosan vetämiseen demokratian puolelle ja päällystön taantumuksellis-fasististen ainesten eristämiseen.

Sen jälkeen kun vasemmistovoimat pääsevät valtaan muodossa tai toisessa, taistelu armeijasta muuttuu mitä tärkeimmäksi ainesosaksi vallankumouksen rauhanomaisessa kehittämisessä ja syventämisessä.

Olisi väärin ajatella, ettei kommunistisella liikkeellä ole kokemusta demokraattisen vaikutuksen lisäämisestä armeijassa mutkikkaimmissakin olosuhteissa. Onhan yleisesti tunnettua, millaisiin tuloksiin bolshevikit pääsivät tässä armeijan piirissä suorittamassaan toiminnassa. Bolshevikit saivat puolelleen merkittävän osan asevoimista.

Viittaukset perustuslain kapitalistisissa maissa asettamiin rajoituksiin ovat osoitus ongelman mutkikkuudesta, mutta eivät voi toimia syynä tai perusteena kyseisen ongelman sivuuttamiselle ylipäänsä. Taistelu armeijan demokratisoimiseksi voidaan aivan hyvin käynnistää perustuslaillisia normeja loukkaamatta, toteuttamalla sellaista yhteiskunta- ja puolustuspolitiikkaa sekä ideologista työtä, jotka täydellisesti vastaisivat kansanjoukkojen vaatimuksia ja vallankumouksen tehtäviä.

Vallankumouksen saavutusten puolustamiseen liittyvä ongelma ei rajoitu kuitenkaan armeijan demokratisointiin. Vallankumouksellisten uudistusten rauhanomaisen syventämisen mutkikas ja monipuolinen prosessi asettaa tehtäväksi työväenluokan ja muiden työtätekevien kerrosten poliittisen, järjestöllisen ja psykologisen valmistamisen vallankumouksen puolustamiseen. Chilen kommunistisen puolueen asiakirjoissa ja sen johtajien lausunnoissa mainittiin monesti, että vallankumouksen tulee osata puolustautua. Periaatteellisen oikea kysymyksenasettelu ei voi kuitenkaan sinänsä ratkaista vallankumouksen puolustamiseen liittyvää ongelmaa, jollei ole luotu asianmukaisia poliittisia, järjestöllisiä ja moraalis-psykologisia edellytyksiä.

Työväenluokka kykenee puolustamaan vallankumousta vain siinä tapauksessa, että se on poliittisesti valmistautunut siihen, siinä tapauksessa, että sillä on tarvittavat organisaatiomuodot ja että se on moraalisesti ja psykologisesti kasvatettu vallankumouksen aktiivisen ja päättäväisen puolustamisen hengessä.

Meidän on tietysti vaikeata, jollei täysin mahdotonta, antaa riittävän perusteltua vastausta kysymykseen: millaisiin konkreettisiin toimenpiteisiin voitiin ryhtyä taantumuksen aseellisen esiintymisen ehkäisemiseksi? Valtiollisen valvontaoikeuden myöntäminen sotilashenkilöille aseiden halussapitoon ja säilyttämiseen sekä kansallistettujen yritysten alistaminen sotilashenkilöiden valvontaan tarkoituksena työläisten hallussa olevien aseiden takavarikoiminen aikaansaivat kuitenkin itse asiassa etukäteen selkkaustilanteen työvänluokan ja armeijan välille. Yksipuolinen asennoituminen armeijaan poliittisen elämän välimiehenä loi varsin

vaarallisen tilanteen etenkin olosuhteissa, jolloin armeijaa ei ollut demokratisoitu.

Eräissä Chilelle omistetuissa kirjoituksissa on väitetty fatalistisen pessimistisesti, että armeijan voitto on väistämätön. On hyvin paljon mahdollista, että siinä konkreettisessa tilanteessa, jolloin työväenluokka oli sekä poliittisesti että psykologisesti valmis vain vallankumouksen rauhanomaiseen kehittämiseen eikä ollut valmistautunut puolustamaan vallankumousta ja jolloin armeijan asemat poliittisena välimiehenä laajentuivat etenkin sen vuoksi, että sillä oli käytettävissään mahtavat aseet, aseellinen yhteentörmäys olisikin viime kädessä johtanut tappioon.

Ongelma oli kuitenkin toisaalla. Yhteiskunnallisen ja puolustuspolitiikan oikea yhdistäminen, armeijan demokratisointi, vasemmistolaisten aktiivinen ideologinen työ sotilaiden ja upseereiden parissa, vallankumouksen puolustamiseen kykenevien ja valmiiden mahtavien työväenluokan osastojen luominen — kaikki tämä olisi voinut asettaa ylitsepääsemättömän esteen fasistisen sotilasvallankaappauksen tielle, jolloin ei olisi syntynyt koko aseellisen vastarinnan ongelmaakaan.

Vallankumouksen rauhanomaisen kehityksen tinkimättömänä ehtona on niin ollen ei ainoastaan demokratian ja taantumuksen voimien suotuisa suhde, jonka vallitessa porvaristo ei uskalla käynnistää kansalaissotaa, vaan myös vallankumouksellisen etujoukon ja joukkojen jatkuva todellinen valmius porvariston aseellisen vastarinnan kukistamiseen voimakeinoin.

Yhtenäinen johtotyö ja puolueen rooli

Chilen kokemukset huomioon ottaen tarkasteltakoon päätteeksi vielä erästä nykyisen vallankumouksellisen liikkeen tärkeätä kysymystä — kysymystä kansanjoukkojen monipuolisen poliittisen etujoukon johtotoiminnan tehokkuudesta. Kuten edellä tuli jo mainituksi, Chilessä johti työtätekeviä kansanyhtenäisyyskoalitio, johon vuorostaan kuuluivat kommunistit, sosialistit, vasemmistolaiset kristilliset ja muut radikaaliset ryhmät. Koalition perustana toimi kommunistien ja sosialistien liitto. Koalitio muodostettiin kommunistisen puolueen maan kaikkien demokraattisten ja vallankumouksellisten voimien yhteenliittämiseksi käymän pitkäaikaisen ja mutkikkaan taistelun tuloksena.

Tämän koalition toimintakokemuksilla on kansainvälinen merkitys. Monet kommunistiset puolueet osoittavat tunnetusti ohjelma-asiakirjoissaan, että nykyoloissa demokratian ja sosialismin puolesta käytävän taistelun menestys riippuu ensisijaisesti kaikkien demokraattisten voimien yhdistämisestä taisteluhenkiseksi liitoksi vasemmistolaisten poliittisten puolueiden muodostaman rintaman johdolla. Eräissä maissa on jo suoritettu merkittävää työtä tällaisten liittojen luomiseksi. On täysin ymmärrettävää, että kansanyhtenäisyyskoalition toimintakokemuksilla on todella

verrattoman arvokas merkitys liittolaispolitiikan edelleen kehittämiselle ja rikastuttamiselle muissa maissa.

Kansanyhtenäisyyskoalition toimintakertomuksista voidaan tehdä se tärkein johtopäätös, että vasemmistolaisten poliittisten puolueiden liitot ovat kaikkein tehokkain muoto demokraattisten voimien yhteenliittämiseksi. Luokkataistelun nykyisessä vaiheessa tällaiset liitot ovat kaikkein tehokkain muoto demokraattisten voimien yhteenliittämiseksi. Luokkataistelun nykyisessä vaiheessa tällaiset liitot suovat suurimmat mahdollisuudet työväenluokan, talonpojiston ja muiden työtätekevien kerrosten liiton luomiselle ja lujittamiselle ja kaikkien työtätekevien mukaanvetämiselle vallankumouksselliseen uudistustoimintaan.

Chilen kokemus on edelleen osoittanut, että vallankumouksen nousukaudella tulevat etualalle liittojen ja koalitioiden myönteiset näkökohdat. Silloin tällöin syntyy tietysti mielipide-eroavaisuuksia ja erimielisyyksiä, ja puolueiden suhteissa sattuu toisinaan kärjistymisiä. Vallankumouksen nousuliike myötävaikuttaa kuitenkin viime kädessä ristiriitojen voittamiseen.

Siinä vaiheessa kun vallankumouksen kehitysvauhti hidastuu, etenkin silloin kun taantumuksen voimat siirtyvät hyökkäykseen, nousevat etualalle poliittisten koalitioiden heikot kohdat. Tämä havaittiin silminnähtävän selvästi Chilen tapahtumissa. Luokkavoimien polarisoituessa vasemmistovoimien koalitioon kuuluneiden puolueiden kesken syntyi suuria erimielisyyksiä, jotka ratkesivat varsin repivissä muodoissa: eräät ryhmät erosivat puolueesta ja toiset ryhmät omaksuivat kansanyhtenäisyysrintaman politiikasta eroavat asenteet.

Tiettyjä eroavaisuuksia syntyi jopa kommunistisen ja sosialistisen puolueen kesken, jotka edustivat työväenluokan etuja ja joilla oli yhteinen linja, mutta sosialistisen puolueen vasemmistolainen ryhmittymä vaati — kuten edellä tuli jo mainituksi — sosialistisen uudistusten laajentamista, mikä loi vaikeuksia suhteissa keskikerroksiin. Erimielisyyksiä oli havaittavissa myös eräissä muissa kysymyksissä.

Poliittisten puolueiden välisten erimielisyyksien voimistuminen heikensi kansan yhtenäisyyttä sekä työväenluokan liittoa muiden työtätekevien kerrosten kanssa. Kansanyhtenäisyyskoalition sisäiset erimielisyydet olivat viime kädessä eräs niistä tekijöistä, jotka kavensivat Allenden hallituksen sosiaalista perustaa, mikä kaikki yhdessä helpotti fasistisen sotilasvallankaappauksen suorittamista maassa.

Chilen tapahtumien antama kokemus vaatii painokkaasti, että koko poliittista käsityskantaa vasemmistolaisten poliittisten voimien liiton luomisesta ja lujittamisesta tutkittaisiin vielä syvällisemmin. Jo tällä hetkellä voidaan sanoa, että tällaisten liittojen elinvoimaisuus varmistetaan ennen muuta harjoittamalla oikeata politiikkaa kaikkien työtätekevien kerrosten suhteen, toisin sanoen sellaista politiikkaa, joka ottaa huomioon kaikkien koalitioon kuuluvien työtätekevien kerrosten ja niiden poliittisten edus-

tajien tämänhetkiset sekä pitkän tähtäyksen edut. Sen vuoksi on varsin tärkeätä asettaa kysymys siten, että sellaisen liiton puitteissa, jonka jäsenpuolueita pidetään poliittisesti samanvertaisina, kommunistisen puolueen on aina määrä toimia aloitteentekijänä ja näytellä yhdistävää osaa käyttämällä hyväksi teoreettista pääomaansa ja järjestöllistä yhteenliittyneisyyttään.

Chilen vallankumous, tämän vallankumouksen kolme vuotta kestänyt keskeymätön kehitys ja sen kärsimän tappion antamat opetukset ovat suuren kansainvälisen merkityksen omaava tapahtuma. Chilen kokemuksen pysyvä merkitys on siinä, että tässä maassa tehtiin urhoollinen ja luova yritys soveltaa leniniläisen vallankumousopin yleisiä lainomaisuuksia vallankumouksen rauhanomaiseen kehittämiseen liittyvien konkreettisten historiallisten tehtävien ratkaisemisessa. Tällä tiellä Chilen vallankumous kykeni suorittamaan valtavan rakentavan työn osoittaen tällaisen vallankumouksellisen kehitystien periaatteellisesti mahdolliseksi ja historiallisesti lupaavaksi.

Vallankumouksen kärsimä tappio ei ole osoitus teorian paikkansapitämättömyydestä, vaan äärimmäisen mutkikkaasta historiallisesta tilanteesta, amerikkalaisen painostuksen ja taantumuksen vastarinnan kiivauden asteesta samoin kuin epäkohdista kansanyhtenäisyyshallituksen toiminnassa, teoreettisista sekä taktisista virheistä.

Kommunistiset veljespuolueet tutkivat huolellisesti Chilen vallankumousteorian antamia opetuksia tehden niistä tarvittavia johtopäätöksiä ja käyttäen niitä poliittisessa toiminnassaan.

SOIHDUNKANTAJA

- SOL:n hallituksen äänenkannattaja
- ilmestyy joka kolmas viikko lukukausien aikana
- myydään korkeakouluissa ja opistoissa
- hinta 1.50 markkaa
- keskeinen poliittinen aineisto, opiskelijaliikkeen ajankohtaiset tehtävät, taktiikka ja strategian kysymykset
- SOL:n jäsenten ja ystävien, kaikkien demokraattisten opiskelijoiden välttämätön ase.

LUE, LEVITÄ, AVUSTA JA KEHITÄ SOIHDUNKANTAJAA!

Valtiosääntöuudistus

Jouko Mynttinen

Valtiosääntökeskustelun viime vaiheessa on kysymys presidentin ulkopoliittisista valtaoikeuksista noussut vilkkaan keskustelun kohteeksi. Tässä kysymyksessä ovat SKP:n varapuheenjohtaja Taisto Sinisalo, Helge Rontu ja Tiedonantaja-lehti saaneet myrskyisän vastaanoton sos.dem. vasemmiston, SKDL:n sosialistien ja jopa eräiden SKP:n jäsenten taholta. Sosialidemokraatti Jyränki on katsonut välttämättömäksi opettaa Sinisalolle, että "presidentin henkilökohtaisen vallan puolustaminen on hyvin epämarxilainen käsitys". Vasemmistososialisti Kalevi Kivistö ja SKP:n jäsen Heikki Karapuu ovat vaatineet Kansan Uutisissa, että Helge Ronnun on myönnettävä "poikkeavansa työväenliikkeen perinteistä ja periaatteista". Sinisalo on Kivistön mielestä syyllistynyt myös "opportunismiin" ja puhumiseen "vanhoillisin äänenpainoin". 1960-luvun radikalismin perinteitä jatkava Ydin on ottanut tässä kysymyksessä Tiedonantajan päävihollisekseen.

Syy tällaiseen ammuskeluun on, että Sinisalo ym. ovat esittäneet, että valtiosääntöä uudistettaessa presidentillä säilytettäisiin itsenäistä päätösvaltaa ulkopoliittisissa asioissa, vaikka eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia tässäkin suhteessa parannettaisiin. Tämä näkemys perustuu SKP:n asiakirjoihin, joissa todetaan, että "presidentin päätehtävä tulee olla ulkopolitiikan hoitaminen yhdessä hallituksen kanssa ja eduskunnan antamien ohjeiden mukaan". (SKP:n 16. edustajakokouksen hyväksymä lähiajan tavoiteohjelma.) Sosialidemokraatit ja SKP/SKDL:n edustajista valtiosääntökomiteassa Kivistö ja Aulis Juvela ovat esittäneet sen sijaan, että tälläkin alueella presidentin itsenäinen päätösvalta poistettaisiin. Tuekseen he ovat saaneet oikeiston — komiteassa Ehnroothin, Merikosken ja Vennamon. Missä on tällaisen liittoutuman perusta?

Pinnallisesti tarkasteltuna tällainen SKDL:stä äärioikeistoon asti yltävä rintama saattaa näyttää yllättävältä. Onhan koko valtiosääntöä koskevassa keskustelussa yleisesti tullut esiin, että kommunistit ja kansandemokraatit, sosialidemokraatit ja osin demokraattisen keskustan edustajat ovat asettuneet samoille näkökannoille oikeistoa vastaan useissa kysymyksissä. Ennen muuta tämä koskee eduskunnan aseman vahvistamista ja kansalaisten perusoikeuksien laajentamista. Tästä yleisestä rintamajaosta poikkeava jako nimenomaan presidentin ulkopoliittisten valtaoikeuksien kohdalla ei ole kuitenkaan yllättävä. Se on täysin johdonmukainen seuraus siitä, että ulkopolitiikan alalla ei Suomessa ole muodostunut mitään yleisvasemmistolaista vaihtoehtoa. Tämän osoittavat Suomen osallistuminen neuvostovastaisiin sotiin, Fagerholmin yöpakkashallitus, Honka-liitto, EEC-ratkaisu. Raja ulkopolitiikan alueella on kulkenut ja kulkee demokraattisten voimien ja eri poliittisissa ryhmittymissä toimivien oikeistovoimien välillä.

Tämä rintamajako toistuu nyt tässäkin kysymyksessä. Ensinnäkin sos.dem. oikeistolle on tärkeämpää omien hegemonia-asemien lujittaminen kuin huolenpito maamme ulkopoliittisen linjan vakavuudesta: kun oikeistososialidemokraatin on vaikea päästä presidentiksi SDP:n ulkopoliittisten rasitteiden vuoksi, sos.dem. oikeisto pyrkii siirtämään ulkopoliittisen linjan määrittämisen keskeisesti pääministerille, mille paikalle sos.dem. oikeiston on helpompi saada edustajansa. Toiseksi oikeisto on valmis tinkimään omista totutuista vallanjakoperiaatteistaan poliittisten tavoitteidensa saavuttamiseksi, ulkopolitiikan suunnan muuttamiseksi. Kolmanneksi — tämä on uutta ja valitettavaa — sos.dem. vasemmisto on tässä kysymyksessä asettunut tiukasti puolueensa johdon linjoille ja siihen ovat myös yhtyneet valtiosääntökeskustelussa muutenkin saumattomassa yhteistyössä sosialidemokraattien kanssa olevat eräät kansandemokraatit ja kommunistit. Näiden kohdalla on kysymys ennen muuta kykenemättömyydestä konkreettiseen poliittiseen analyysiin, tarrautumisesta formaaliseen tarkasteluun. Mutta myös ilmeisen selvästä ja samalla ulkopolitiikan kannalta vahingollisesta linjanvedosta, jonka johtolangan muodostavat itsearvoinen vasemmiston yhteistyön korostami-

nen, tähän liittyvä "porvarillisen" presidentin arvostelu ja antikekkoslaisuus.

Niin on valmis "yhteisrintama, joka hakee vertaistaan lähes puolentoista vuosikymmenen takaisilta ajoilta", kuten keskustapuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Eino Uusitalo on osuvasti todennut. Kommunistien ja muiden demokraattisten voimien on torjuttava valtiosääntökeskustelussa tällaiset maamme ulkopoliittisen linjan jatkuvuutta ja edelleen kehittymistä vahingoittavat uudistuspyrkimykset.

Seuraavassa artikkelissa paneudutaan tämän kysymyksen ohella tarkemmin valtiosäännönuudistamisen yleiseen merkitykseen työväenluokan taistelun ja monopolien vastaisen rintaman ajankohtaisten taistelutehtävien kannalta. Sos.dem. vasemmisto yhdessä eräiden kansandemokraattien kanssa on virheellisistä teoreettisista lähtökohdista käsin korostanut liikaa sen merkitystä. Kommunistit suhtautuvat uudistukseen vakavasti, mutta korostavat että taistelussa demokratian puolesta ratkaisevassa asemassa on joukkoliikkeen kehittäminen. Samalla valtiosäännön uudistaminen tarjoaa hyviä mahdollisuuksia tuoda esiin monia ajankohtaisia monopolien ja niiden linjaa noudattavan Sorsan hallituksen demokratian kaventamista merkitseviä esityksiä.

Artikkelissa puututaan pääasiassa keskustelussa eniten olleisiin kysymyksiin. Yksityiskohtaisten kysymysten kohdalla on syytä tutustua itse komiteamietintöön. — Toimitus.

VALTIOSÄÄNTÖKESKUSTELUN VAIHEET

Aina 1960-luvun puoliväliin oli keskustelu valtiosäännöstä ollut porvarillisen akateemisuuden hallitsemaa. Niissä tilanteissa, joissa luokkaristiriidat ovat kärjistyneet ovat valtiosääntötutkijat tulleet ulos "tieteellisestä" kuorestaan puolustamaan avoimesti kapitalistiluokan etuja.[1]

1960-luvun puolivälin jälkeen keskustelussa tapahtui selvä muutos: nuoret — lähinnä sosialidemokraattiset, mutta myös heidän kanssaan saumattomassa yhteistyössä olevat eräät kansandemokraattiset ja kommunistiset — lakimiehet alkoivat esittää muutosvaatimuksia. Taustan tämän keskustelun synnylle muodosti uusi sisäpoliittinen tilanne: eduskunnasta oli vuoden 1966

1. Erityisesti 1940-luvun kansallistamiskeskustelun ja yleislakon 1956 yhteydessä porvarilliset tiedemiehet suolsivat perustuslain tulkintojaan.

vaaleissa tullut vasemmistoenemmistöinen, muodostettiin keskusta-vasemmistohallitukset, joiden piti tarttua merkittäviin uudistuksiin. Kun merkittäviä uudistuksia ei tullutkaan alkoivat he keskustella perustuslakien antamasta suojasta tuotantovälineiden omistukselle, eduskunnan määrävähemmistösäännöksistä, jotka heikentävät eduskunnan enemmistön mahdollisuuksia toteuttaa uudistuksia, virkamiehistön porvarillisuudesta jne. Eräänlaisen yhteenvedon syntyneestä keskustelusta teki keväällä 1969 Jyväskylässä pidetty perustuslakiforum, jossa esitettiin — alustajien mukaan — "kriittinen arviointi koko valtiosäännöstämme" ja julistettiin lopuksi hurraaradikalismin innolla huutoäänestyksellä Suomessa voimaan neuvostojärjestelmä. Tämän jälkeen keskustelu jatkui edelleen useiden puheenvuorojen ja kirjasten laatimisen muodossa.[2]

Syntynyt keskustelu johti eri vaiheiden jälkeen valtiosääntökomitean asettamiseen lokakuussa 1970 Karjalaisen hallituksen oikeusministerin, kommunisti Erkki Tuomisen toimesta. Komitean tehtäväksi määriteltiin tutkia miten valtiosääntöä tulisi tarkistaa, "jotta ne toteuttaisivat kansanvallan laajentamista sekä vastaisivat muuttuvan yhteiskunnan tarpeita ja kansalaisten käsityksiä yhteiskunnallisen elämän peruskysymyksistä."

Komitean nimittämisen jälkeen alkoi kysymys saada osakseen laajempaa poliittista kiinnostusta. 1972 sekä SKP että SDP hyväksyivät kannanoton valtiosääntöuudistuksesta.[3] Keskusta tuli mukaan keskusteluun myöhemmin esittäen lähinnä nykyisen valtiosäännön säilyttämistä pienin muutoksin. Oikeiston linjana on ollut keskustelun jarruttaminen. Viime aikoina on ollut myös havaittavissa erityisesti äärioikeiston aktivoitumista esittämään omia "uudistusvaatimuksiaan".[4]

Valtiosääntökomitea sai välimietintönsä valmiiksi tämän vuoden huhtikuussa.[5] Mietintö lähetettiin lausuntokierrokselle ja

2. Perustuslakiforumin puhujina esiintyivät mm. Antero Jyränki (sd), Heikki Karapuu (kd), Lars D. Eriksson (sd), Ilkka Saraviita (sd). Seminaarin aineisto ilmestyi Karapuun toimittamassa kirjassa Harvojen Tasavalta, Helsinki 1970. Seminaarin jälkeen Jyränki on julkaissut mm. kirjat Valta ja vallan siirto, Tampere 1971 ja Perustuslakien uudistus, Helsinki 1974. Karapuu on kirjoittant KSL:n opintomateriaaliksi vihkosen Toteutuuko kansanvalta, Pori 1971. Kaikki ovat kirjoittaneet lukemattomia lehtiartikkeleita. Viimeisin laajempi yhteenveto: Perustuslain uudistaminen, Jyväskylän Talvi 1974. Jyväskylän Talven keskustelu alistettiin yksipuoliseen keskusteluun: ei edes valtiosääntökomitean asettanutta Erkki Tuomista kutsuttu paikalle.

3. SKP:n kannanotto kirjassa SKP:n 16. edustajakokous, Kuopio 1972, s. 109. SDP:n kannanotto kirjassa SDP Perustuslakikirja, Pori 1973, s. 148.

4. Oikeiston kannanotoista ks. esim. Juuso Häikiö, Onko perustuslakeja uudistettava, Helsinki 1974.

5. Komiteamietintö 1974: 27. Komitean voimasuhteet olivat 9—8 vasemmiston tappioksi. Antero Jyränki on komitean varapuheenjohtaja. Sihteereinä ovat toimineet mm. Heikki Karapuu ja Esko Riepula (sd). Kommunistien edustajina komiteaan nimitettiin Taisto Sinisalo ja Aulis Juvela. Vasemmistososialisti Kalevi Kivistö tuli jäseneksi syksyllä 1972.

heinäkuussa uudelleen asetettu komitea jatkaa syksyllä työtä tekemällä yhteenvedon lausunnoista.

Komitean työn loppuvaiheessa keskustelun keskiöön nousi kysymys presidentin ulkopoliittisista valtaoikeuksista kun kävi selväksi, että sosialidemokraatit yhdessä eräiden kansandemokraattien ja äärioikeiston kanssa kannattivat presidentin näidenkin oikeuksien lakkauttamista. Viimeisimmän vaiheen keskustelussa muodostaa presidentti Kekkosen haastattelulausunto, jossa hän ihmetteli uudistustyön vauhtia. Lausunto sai Antero Jyrängin ärähtämään: UKK on "hidastava tekijä".[6]

VALTIOSÄÄNTÖUUDISTUKSEN TAVOITTEIDEN MÄÄRITTELYSSÄ ON VOIMISTETTAVA DEMOKRAATTISIA LÄHTÖKOHTIA

Eri poliittisten voimien pyrkimykset valtiosäännön uudistamisessa ja sen mukaiset arviot tämän uudistuksen merkityksestä poikkeavat huomattavasti toisistaan. Voidaan erottaa kolmenlaisia pyrkimyksiä: ensinnäkin oikeistovoimien pyrkimykset uudistaa valtiosääntöä niin, että se vastaisi paremmin valtiomonopolistisen kapitalismin vaatimuksia, toiseksi sos.dem. oikeiston hegemoniapyrkimykset ja yritys peitellä todellista demokratian kaventumiseen johtanutta politiikkaansa ja kolmanneksi demokraattisten ja samalla ennen muuta kommunistien kansalaisten oikeuksien laajentamisen ja kansanvallan lisäämisen vaatimukset.

1. Oikeiston pyrkimykset saattaa valtiosääntö paremmin vastaamaan valtiomonopolistisen kapitalismin tarpeita ovat tulleet esiin mm. vaatimuksissa, jotka koskevat erityisen valtiosääntötuomioistuimen perustamista, jolloin eduskunta menettäisi mahdollisuuden huolehtia perustuslakien noudattamisen valvonnasta, tai vaatimuksessa puolueiden varainkäytön valvonnasta. Ennen kaikkea kuitenkin oikeisto pyrkii torjumaan demokraattiset uudistukset. Voimistuvaa oikeistohyökkäystä kuvastavat pyrkimykset presidentin ulkopoliittisten oikeuksien kaventamiseksi.

2. Merkittävämmäksi tekijäksi valtiosääntökeskustelun virittäjänä voidaan arvioida SDP:n oikeistojohdon pyrkimykset käyttää valtiosääntöuudistuksesta käytävää keskustelua todellisen politiikkansa peittelyyn: voimakkaasti etenevä epädemokraattinen kehitys, siihen johtaneet syyt ja vastuu pyritään peittämään tulevia vuosikymmeniä koskevien uudistustavoitteiden määrittelyyn ja niitä koskevan kiistan taakse. Räikeimmillään tämän osoittaa se, että monet myönteiset näkemykset, joita SDP:n kannanotoissa asetutaan tukemaan ovat ristiriidassa heidän käytännön politiikkansa kanssa. Samanaikaisesti kun korostetaan,

6. Ks. Antero Jyränki, UKK, hidastava tekijä, HS 28. 6. 1974.

että eduskunnan asemaa on vahvistettava sos.dem. oikeisto on esim. kehittämässä tulopoliittista mekanismia ja ajamassa läpi tulopoliittisia kokonaisratkaisuja, joissa vakavalla tavalla eduskunnan päätösvaltaan kuuluvia asioita ratkaistaan etukäteen suurpääoman, SAK:n huippujohdon ja hallituksen välisissä neuvotteluissa. Tämä peittelypyrkimys näkyy myös siinä, että uudistus määritetään tahallisen painotetusti "tämän vuosikymmenen tärkeimmäksi poliittiseksi tavoitteeksi."[7] SDP:n oikeistojohdon peittelypyrkimysten toinen puoli on se, että valtiosääntökeskustelu on tarjonnut sos.dem. vasemmistolle kanavan purkaa puolueensa politiikan aiheuttamia turhaumia, kun he ovat tällä alueella voineet keskustella demokraattisten ja sosialististen uudistusten edellytyksistä ja jopa pystyneet muokkaamaan puolueen virallisia kannanottoja myönteiseen suuntaan. 1960-luvun alussa oli vielä Lauri Puntila ollut SDP:n kantojen päämuokkaaja.

Erityisesti SDP:n presidentin asemaa koskevissa kannanotoissa näkyy myös sos.dem. oikeiston suoranaiset hegemoniapyrkimykset: ulkopolitiikan ohjaimet on saatava puolueen käsiin millä hinnalla hyvänsä. Samanlainen hegemoniaesitys on esitys äänikynnyksen käyttöönotosta eduskuntavaaleissa.

3. Kommunistit lähtevät siitä, että valtiosäännön uudistaminen on vakava pyrkimys kansalaisten valtiollisten oikeuksien ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi, samalla kun valtiosäännön uudistamisesta käytävä keskustelu tarjoaa hyviä mahdollisuuksia tuoda esiin monia ajankohtaisia demokratian kaventamispyrkimyksiä. Tällaisena kysymyksenä kommunistit antavat kysymykselle suuren merkityksen: "Valtiosääntökomitean työ koskettaa erästä aikamme keskeistä poliittista kysymystä — demokraattisten oikeuksien puolustamista ja laajentamista. Kapitalismin nykykehitykselle, valtiomonopolistiselle vaiheelle, on tunnusomaista demokratian supistaminen, työtätekevien kansalaispiirien yhteiskunnallisten oikeuksien rajoittaminen, pyrkimys supistaa valinnallisten elinten päätösvaltaa ja siirtää todelliset ratkaisut yhä suppeamman ryhmittymän yhä kansanvastaisemmalla tavalla hallitsevan porvaristoluokan käsiin. Suomen Kommunistinen Puolue onkin asettanut — viimeksi puolueen 16. edustajakokouksen päätöksissä — erääksi 1970-luvun keskeiseksi tehtäväkseen epädemokraattisten kehitysilmiöiden torjumisen."[8]

Kommunistit ovat voineet tyydytyksellä todeta, että demokraattisiin vaatimuksiin ovat paljolti yhtyneet edellä todetuista pyrkimyksistä huolimatta kansandemokraatit, sosialidemokraatit ja eräin osin demokraattinen keskusta.[9]

---

7. Esim. Kalevi Sorsan puhe Forssassa 19. 8. 1973.

8. Taisto Sinisalon lausunto valtiosääntökomitean mietinnön johdosta. Tiedonantaja 6. 4. 1974.

9. Yhtenevien kantojen lisäksi ovat keskeiset eriävät mielipiteet ns. vasemmistojäsenten kesken seuraavat: Sosialidemokraatit ovat ns. ääni-

Kokonaisuudessaan on todettava, että vaikka valtiosääntökeskustelussa aloite on ollut demokraattisilla voimilla ja monissa kysymyksissä vasemmiston ja osin keskustan piirissä on päädytty selvästi demokratian laajentamista merkitseviin kannanottoihin, niin mitä pitemmälle keskustelu on edennyt sitä enemmän oikeiston ja sos.dem. oikeiston pyrkimykset ovat vallanneet alaa. Tällaiset pyrkimykset on torjuttava ja voimistettava selkeästi demokratian laajentamisen lähtökohdista lähtevää keskustelua valtiosäännön uudistamisessa. Samalla on todettava, ettei tässä vaiheessa ole muotoutunut sellaisia voimaryhmiä, että voitaisiin selkeästi nähdä mikä on käynnissä olevan työ tulos. Joka tapauksessa: demokraattinen valtiosäännön kokonaisuudistus on 1980-luvun kysymys.

VALTIOSÄÄNNÖN UUDISTAMISEN MERKITYS

Valtiosäännöstä käytävää keskustelua on häirinnyt myös se, että demokraattisten voimienkaan piirissä ei olla selkeästi nähty tämän uudistuksen paikkaa ja merkitystä poliittisen tilanteen ja demokraattisen liikkeen etenemisen edellytysten kokonaisperspektiivistä. Uudistukselle on reformistien taholla annettu liian suuri merkitys.

Sorsan lausunnon, että valtiosäännön uudistaminen on tämän vuosikymmenen tärkein poliittinen tavoite, onkin ensimmäisenä kirjoittanut valtiosäännön uudistajien nokkamies Antero Jyränki. Hän on myös vaatinut sen ottamista "johtavaksi teemaksi seuraavissa vaalitaisteluissa".[10] Tätä käsitystä ovat uskollisesti toistaneet Kalevi Kivistö ja Heikki Karapuu toteamalla eri yhteyksissä, että valtiosäännön uudistaminen on lähiajan tärkeimpiä tehtäviämme.

Miksi valtiosäännön uudistamiselle olisi sitten annettava näin suuri merkitys? Tämä käy ilmi seuraavista sitaateista: "Niin kauan kuin tuotantovälineiden yksityisomistukseen voidaan eduskunnassa kajota vain korkean määräenemmistön turvin, ei työväenluokan riistoa ja ihmisen eriarvoisuutta saada loppumaan."[11] "Sanalla sanoen perustuslakimme estää demokratisoimasta taloudellisia valtasuhteita ja poistamasta siten taloudellisen harvain-

---

kynnyksen kannalla SKP/SKDL ei, SDP vastustaa vaalikauden lyhentämistä 3 vuoteen jota SKP/SKDL vaatii, SDP vastustaa SKP/SKDL:n ehdotusta kansanaloitteesta, SDP vastustaa ns. yhteisaloitemuotoisen uuden kansanedustaja-aloiteoikeuden ottamista käyttöön, Sinisalo vasemmiston jäsenistä yksin vaatii rajoittamattoman muutos- ja täydennysoikeuden sallimista myös yksityisille kansanedustajille hallituksen esityksiin nähden rinnakkaisaloitteen muodossa, Sinisalo yksin vaatii toteutettavaksi SKP:n poliittisen toimikunnan perustuslakitavoitteiden yhteydessä 15. 9. 1971 esittämän tavoitteen "alioikeuden tuomarit on valittava alueettain kansanvaalilla" toteuttamista.

10. Antero Jyränki, Valta ja vallan siirto, s. 38.

11. Jyränki, mt., s. 32.

vallan aiheuttamia haittoja yhteiskunnasta."[12] Toisin sanoen nykyinen valtiosääntö muodostaa keskeisen rakenteellisen esteen demokraattisten ja sosialistisen tavoitteiden toteuttamiselle. Tällaisten näkemysten taustalla on yksipuolinen näkemys lainsäädäntötyön asemasta työväenluokan taistelussa, mikä puolestaan palautuu virheelliseen teoriaan poliittisen vallan luonteesta. Tarkastelemme näitä kysymyksiä seuraavassa.

Kommunistit eivät aliarvioi lainsäädännöllisen työn merkitystä . . .

Perustuslakien uudistamisessa on kysymys lainsäädännöllisestä demokratian laajentamispyrkimyksestä. Demokratian puolesta käytävä taistelu ei kuitenkaan rajoitu vain eikä usein edes pääasiassa lainsäädännön alaan. Kysymys demokratiasta on kiinteässä yhteydessä yleiseen poliittisen kehitykseen ja siksi taistelu demokratian puolesta on ennen muuta laajojen joukkojen yhteiskunnallisen toiminnan kysymys. Tämä toiminnan laajuudesta ja voimasta riippuu kulloistenkin lainsäädäntötoimien sisältö.

Tämä ei tarkoita sitä, että olisi aliarvioitava demokraattisen oikeusjärjestyksen ja edistyksellisen lainsäädännön merkitystä. Ovathan tällaisten uudistusten tarjoamat mahdollisuudet viime vuosikymmeninä laajentuneet voimasuhteen muuttumisen sosialismin hyväksi, kapitalismin kriisin syvenemisen, työväenliikkeen voimistumisen ja kommunistisen puolueiden lujittumisen seurauksena. Kommunistit ovatkin ensimmäisinä vaatimassa, että perustuslakeihin kirjataan tarkat säännökset demokraattisista kansalaisoikeuksista. He ovat ensimmäisenä korostamassa valtiosäännön uudistamisen merkitystä sikäli, kun siihen on dokumentoitu uusia työväenluokan taistelun saavutuksia, ja sikäli, kun sitä kehitetään entistä vakavampana muodollis-juridisena tukena työväenliikkeen taistelulle.

Suomen perustuslakien säätämisen ja niiden toteuttamisen historia on vakuuttava osoitus kuinka johdonmukaisesti työväenliike ja kommunistit ovat antaneet tärkeän merkityksen näille kysymyksille: Vuosisadan kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä oli valtiosääntöön liittyvillä kysymyksillä korostunut merkitys työväenliikkeen taistelussa: sortovuodet, vuoden 1906 valtiopäiväuudistus, torpparikysymys, Suomen itsenäistyminen ja tällöin esiin tulleet kysymykset korkeimmasta vallasta ja valtalaista olivat kaikki yhteydessä valtiosääntöön. Päävaikutus perustuslakiemme sisällön muotoutumiseen porvarillis-liberaaliselle perustalle on ollut tällä ja erityisesti luokkasodassa käydyllä johdonmukaisella taistelulla demokraattisen valtiomuodon puolesta. Jos oikeisto olisi voinut yksin sanella perustuslakiemme sisällön, "jos pistinvalta olisi ollut vahvempi olisi tähän maahan

12. Kalevi Kivistö, Taloudellinen ja poliittinen valta, Terä 7/72, s. 15.

säädetty kertakaikkiaan yksinvaltainen keisarinvaltias."[13] Kommunistit ja heitä lähellä olevat olivat ainoa poliittinen voima, joka 1920—30-lukujen valkoisen terrorin ja fasismin aikana puolustivat porvarillis-demokraattisissa perustuslaeissa määriteltyjä kansalaisoikeuksia. Tällä hetkellä kommunistit käyvät voimakasta kamppailua valtiomonopolistisia tendenssejä vastaan, jotka uhkaavat tosiasiallisesti syrjäyttää perustuslakimme määräyksiä.

... mutta yhteiskunnan uudistamisen edellytykset eivät lähde siitä

Tällaisen merkityksen antaminen perustuslakien uudistamiselle ja yleensä lainsäädännölliselle työlle ei anna kuitenkaan aihetta todeta, että valtiosäännön uudistaminen olisi vuosikymmenen t ä r k e i n poliittinen tavoite. Paitsi että tällainen näkemys heijastaa virheellistä arviota ajankohtaisista poliittisista taistelukysymyksistä, mihin palaamme lopussa, on ilmeistä, että sen taustalla on virheellinen teoreettinen näkemys. Jyränki ym. tarkastelevat valtiosäännön uudistamista jonkinlaisena v ä l t t ä m ä t t ö m ä n ä edellytyksenä työväenluokan taistelun kehittämiselle. Tämä on kuitenkin yksipuolinen näkemys: valtiosääntöjärjestelmään tuijottaminen yhteiskunnallisten uudistusten edellytyksenä heijastaa pahaa näköharhaa yhteiskunnallisen taistelun luonteesta.

Ei pidä unohtaa, että perustuslaeista riippumatta on voitu ratkaisevastikin laajentaa demokratiaa, siirtyä tielle kohti sosialistista vallankumousta ilman perustuslakien muuttamista. Kansandemokratioiden muodostuminen II maailmansodan jälkeen[14] ja Chilen kehitys 1970—73 osoittavat tämän. Myös Suomen historia sotien molemmin puolin osoittaa havainnollisesti, miten työväenluokan ja muiden edistyksellisten voimien ja toisaalta porvariston ja oikeistovoimien välinen reaalinen poliittinen voimasuhde on heijastunut porvarillisen demokratian kehityksessä perustuslain sanamuodon pysyessä koko ajan ennallaan. Kommunistien toiminta kiellettiin täydellisesti 1930-luvun alkuun mennessä. Vuosina 1922—34 lakkautettiin yli 5 000 yhdistystä, näiden joukossa Suomen Ammattijärjestö. Vuoteen 1942 mennessä tuomittiin vasemmistolaisesta tai sellaiseksi epäillystä toiminnasta pitkäaikaisiin kuritushuone- ja vankilarangaistuksiin 4412 henkilöä, sanomalehtiä lakkautettiin, edus-

13. Setälä.

14. Kansandemokratioiden synnystä ks. Timo Koste: Demokraattinen vallankumous Unkarissa ja Eestissä, SOL:n punaiset vihkot 2.

15. Kaksikymmenluvulla kansalaisten oikeuksiin puututtiin ennen kaikkea rikoslainsäädännöllä. Vuoden 1889 rikoslain säännöksiä tulkittiin äärimmäisen luokkasidonnaisesti: työväenluokan nujertamiseksi säädettiin erityisiä rikostyyppejä. Vuonna 1929 eduskunta hyväksyi yhdistyksistä annetun lain 21 §:n muuttamisen sellaiseksi, että yhdistykset voitiin käy-

kunnan jäseniä vangittiin jne.[15] Vasta kun Neuvostoliiton puna-armeijan voitto fasismista muutti kokonaan poliittisen tilanteen taattiin välirauhansopimuksen ja Pariisin rauhansopimuksen myötä perustuslaeissa säädetyt kansalaisvapaudet. Kun demokraattinen kehitys pysähtyi 1948 ei SKP:n 8. edustajakokouksen suorittamassa arviossa viitata perustuslakien heikkouksiin, vaan mm. sos.dem. puolueen tukeutumiseen kylmän sodan linjaan ja oman työn puutteisiin, joista yksi oli juuri ongelmat joukkoliikkeen ja parlamenttitaistelun yhdistämisessä.[16] Kun vasemmistoenemmistöinen eduskunta 1966—70 ei "sosialisoinutkaan" mitään, niin eivät esteenä olleet perustuslait vaan voimistuva oikeistohyökkäys ja SDP:n oikeistojohdon sitoutuminen valtiomonopolistisen kapitalismin kehitykseen. On myös huomattava, että monissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa on esim. eduskuntakeskeisempi valtiosääntö, mutta siitä huolimatta ne eivät ole muodostuneet demokratian laajenemisen edellytyksiksi: Suomen poliittinen profiili on huomattavasti demokraattisempi kuin näiden maiden.

Tämä historiallinen kokemus vahvistaa selvästi sen näkemyksen, että työtekevien joukkoliikkeen kehittäminen on ratkaisevassa asemassa ei ainoastaan silloin kun valta siirtyy luokalta toiselle, vaan myös taistelussa demokratian puolesta ja työtätekevien välittömien vaatimusten puolesta. Tämä näkemys on todettu jo vuoden 1969 kommunistisen ja työväenpuolueiden neuvottelukokouksessa: "Kaikkia parlamentaarisen toiminnan mahdollisuuksia käyttäessään kommunistit painottavat kuitenkin, että ratkaisevaa taistelussa demokratian ja sosialismin puolesta on työväenluokan ja kaikkien työtätekevien joukkoliikkeen kehittäminen."[17]

---

tännössä lakkauttaa mielivaltaisesti. HM:ssa säädetty yhdistysmisvapaus oli menettänyt muodollisetkin takeet (lakia ei kuitenkaan säädetty perustuslainsäätämisjärjestyksessä, mihin sos.dem.-eduskuntaryhmä olisi pystynyt niin halutessaan).

Vuonna 1930 eduskunta hyväksyi tasavallan suojelulain, jolla annettiin hallitukselle valta asetuksella säätää äärimmäisen venyvin edellytyksin toimenpiteistä, "jotka vaaran torjumiseksi tai järjestyksen turvaamiseksi harkitaan välttämättömiksi . . . , sen estämättä, mitä hallitusmuodon 6 §:n 1. momentissa henkilökohtaisen vapauden turvasta, 7 §:n 1. momentissa Suomen kansalaisten oikeudesta vapaasti valita asuinpaikkansa ja kulkea paikkakunnasta toiseen, 10 §:ssä painovapaudesta ja kokoontumisvapaudesta sekä 11 ja 12 §:ssä on säädetty." Hallituksen esityksessä todettiin kursailematta: " . . . säännöllisiä oloja varten tarkoitettu lainsäädäntö ei täysin riitä sen (kommunismin — kirj.) tuhoisaa toimintaa ehkäisemään. Sen vuoksi on tarpeellista saada aikaan muodollisestikin riittävät valtuudet hallitukselle . . . "

Samana vuonna säädettiin muutkin kommunistilait: mm. laki painovapauslain ja rikoslain 16. luvun 24 §:n muuttamisesta, laki valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n muuttamisesta.

16. Puoluesihteeri Ville Pessin selostuksen tärkein osa on julkaistu esim. Soihtu 3/74, ss. 26—32.

17. Kommunistien ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous, Moskova 1969, s. 26.

Ei tietenkään ole niin, että Jyränki ym. näkisivät vain lainsäädännöllisen uudistustyön ja kieltäisivät kokonaan parlamentin ulkopuolella tapahtuvan poliittisen taistelun merkityksen. Mutta on selvää, että parlamenttitaistelu saa heillä luokkien välisen taistelun korkeimman ja ratkaisevan muodon, joka alistaa kaikki muut taistelumuodot.

Taloudellisen ja poliittisen vallan teoria

Lainsäädännnöllisen työn liiallinen korostaminen saa erityisen ilmauksensa Jyrängillä ym. heidän lausuntojensa ristiriitaisuudessa. Ristiriitaisuus on siinä, että toisaalla tutkitaan mitä erilaisimpia vaihtoehtoja valtiosääntöuudistuksen avulla tapahtuvalle parlamentaariselle sosialismiin siirtymiselle ja toisaalla kuitenkin korostetaan, että valtiosäännön uudistaminen on vain porvarillisen demokratian laajentamista.

Tämä ristiriitaisuus ei ole s a t u n n a i s t a. Selvästi on niin, että Jyrängin ym. teoreettiset lähtökohdat johtavat virheellisiin johtopäätöksiin valtiosääntöuudistuksen merkityksestä, vaikka toisaalta heidän käytännöllis-poliittinen kokemuksensa muistuttaa, ettei sillä välttämättä olekaan niin suurta merkitystä. Nämä teoreettiset lähtökohdat kiteytyvät taloudellisen ja poliittisen vallan teoriassa.[18]

Tämä teoria voidaan luonnehtia seuraavasti: Marxilaisen yhteiskunta-analyysin lähtökohta, yhteiskunnan käsittäminen aineellisten yhteiskuntasuhteiden muodostamana kokonaisuutena hylätään ja liikkeelle lähdetään sen sijaan valtasuhteiden käsitteestä. Valtasuhteissa erotetaan taloudellinen ja poliittinen valta. Taloudellisella vallalla on ratkaiseva asema yhteiskunnassa ja päähuomio on kiinnitettävä sen "demokratisoimiseen" eli "taloudellisen eriarvoisuuden" poistamiseen. Tämä tapahtuu kehittämällä poliittista demokratiaa niin että valtion puuttuminen talouteen mahdollistuu tehokkaammin, mikä sitten vähitellen merkitsee asteittaista siirtymistä sosialismiin. Poliittisen vallan demokratisoimisessa — tai paremminkin edelleen demokratisoimisessa — keskeisessä asemassa ovat mm. perustuslain omaisuudenturvapykälä. Se on siis ehdottomasti poistettava: valtiosäännön uudistaminen on siis keskeinen kysymys. Mikä tässä on vikana?

Ensinnäkin yhteiskuntamuodostuman hajoittaminen taloudelliseksi ja poliittiseksi vallaksi tekee mahdottomaksi ymmärtää valtion roolia ja sitä, että valtiollisesta vallasta käytävä taistelu on peruskysymys. Tämän hajoittamisen seurauksena muuttuu historiallisen materialismin peruslause taloudellisen perustan ensisijaisuudesta taloudellisen vallan ensisijaisuuteen. Poliittisen vallan toissijaisuudesta seuraa käsitys valtioon suuntautuvan poliit-

18. Ks. esim. Kalevi Kivistö, Taloudellinen ja poliittinen valta, Terä 7/72. Timo Kyntäjä on arvostellut sen artikkelissa Kivistö valtio-oppineen, Soihtu 6/72.

tisen taistelun toissijaisuudesta. Tämä johtaa siihen, että unohdetaan kokonaan että vasta poliittisen vallan valtaaminen on avain sosialismiin.

Toiseksi tähän poliittisen ja taloudellisen vallan erottamiseen liittyy myös käsitys siitä, että Suomessa on kyllä poliittinen demokratia, mutta että taloudellinen valta on vielä harvojen käsissä. Unohdetaan, että porvarillinen demokratia on luokkaherruuden erityinen muoto. On absurdia vaatia — kuten Jyränki tekee — "neutraalia perustuslakia", mikä pitää sisällään vaatimuksen neutraalista valtiosta.

Tällaisten perusasioiden oikea käsittäminen on välttämätöntä, jotta parlamentaarinen taistelu nähtäisiin kokonaisuudessaan, ja, jotta pyrkimys porvarillisen valtion muotojen kehittämiseen ja edelleen suurpääoman taloudellisen mahdin murentamiseen nähtäisiin siinä kokonaisyhteydessä, jonka sosialismiin tähtäävä ja johtava taistelu muodostaa.

SUOMEN PERUSTUSLAIT

Suomen valtiosäännön rungon muodostavat perustuslait: hallitusmuoto (HM), valtiopäiväjärjestys (VJ), laki eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin virkatointen lainmukaisuutta ja laki valtakunnanoikeudesta. Perustuslakien ohella Suomen valtiosääntö sisältää joukon muita lakeja ja asetuksia, joissa on säännöksiä keskeisimpien valtionelinten järjestysmuodosta, toimivallasta, toiminnasta ja niiden välisistä toimivaltasuhteista.

Merkitykseltään valtiosäännön tärkeimmän osan muodostavat HM ja VJ. HM sisältää määräyksiä valtionpäämiehen asemasta ja valtuuksista, eduskunnan ja hallituksen välisistä suhteista sekä luettelon kansalaisten perusoikeuksista. VJ:ssä on varsin yksityiskohtaisia määräyksiä eduskuntavaaleista, kansanedustajan oikeuksista, eduskunnan sisäisestä järjestysmuodosta, asioiden käsittelystä valtiopäivillä jne.

HM on säädetty luokkasodan jälkeen 1919. Sen päätehtävä oli luokkasodan ja itsenäistymisen jälkeen vakiinnuttaa valtion asema niin sisäisesti — kapitalistiluokan herruuden saattaminen juridiseen asuun — kuin ulkoisestikin — kauppasuhteet Englantiin ja Yhdysvaltoihin olivat voimakkaasti heikentyneet, koska maamme oloja ei pidetty kyllin vakaina. Suurimmaksi kiistakysymykseksi HM:a säädettäessä muodostui presidentin asema ja valitsemistapa. Monarkiaseikkailun jälkeenkin oikeisto oli hajalla. Valtaosa ruotsalaisista kannatti edelleen monarkiaa. Äärimmäinen oikeisto suunnitteli Mannerheimin johdolla tapahtuvaa hyökkäystä Neuvosto-Karjalaan ja mahdollisesti vallankaappauksen järjestämistä Suomessa, minkä vuoksi he myös vastustivat hallitusmuotoehdotuksen hyväksymistä. Oikeiston hajaannuksen vuoksi hallitusmuodon säätämisen puolesta toimivat

voimakkaimmin Maalaisliitto ja Edistys sekä sosialidemokraatit. Sosialidemokraatteja kiitettiin eduskunnassa siitä, että he olivat "yrittäneet saada sellaisen hallitusmuodon, jolla ei ole läheistäkään sukulaisuutta neuvostohallitusmuodon kanssa."[19] HM:oon kirjattiin lopulta oikeiston haluama erillisillä vaaleilla valittava ja oikeudellisesti hallituksen kannanotoista riippumaton presidentti "eduskunnassa ilmenevien harhasuuntien vastustuskeinoksi". Uusi hallitusmuoto muistutti hyvin paljon sitä edeltänyttä vuoden 1772 HM:a ja tähän läheisesti liittynyttä vuoden 1789 yhdistys- ja vakuuskirjaa.

Valtiopäiväjärjestys säädettiin 1928 juuri ennen fasismin nousua. Se on pääosiltaan sama kuin vuoden 1906 VJ, joka oli antanut "sivistymättömille massoille kansanedustuslaitoksen". Muutokset olivat lähinnä teknisiä. Porvaristo pyrki kuitenkin koko ajan asettamaan esteitä kansalaisten äänioikeudelle esittämällä vaatimuksia 24-vuoden äänioikeusiästä, köyhäinhoidolla elävien ja valtiollista veroa maksamattomien äänioikeuden epäämisestä.

VALTIOSÄÄNNÖN UUDISTAMISKYSYMYKSIÄ

Huolimatta siitä, että valtiosääntömme työväenluokan taistelun tuloksena rakentuu liberaalis-demokraattiselle perustalle on siinä huomattavasti piirteitä, jotka kaventavat kansalaisten demokraattisia oikeuksia. Tärkeimmät uudistusvaatimukset ovat perusoikeuksien parantaminen ja eduskunnan aseman vahvistaminen kuitenkin siten, että parhaalla mahdollisella tavalla taataan maamme nykyisen ulkopoliittisen linjan jatkuvuus.[20]

Perusoikeuksien parantaminen: uusia perusoikeuksia, omaisuuden suoja vain yksityiselle kansalaiselle

Kommunistien ja myös istuneen valtiosääntökomitean enemmistön mukaan kansalaisten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet on turvattava perustuslaissa mahdollisimman tehokkaasti. Tällaisia oikeuksia olisivat oikeus ihmisarvoiseen elämään, työpaikkaan, toimeentulon turvaan, asuntoon, terveydensuojaan ja sairaanhoitoon, sivistykseen ja koulutukseen, lepoon ja virkistykseen sekä oikeus mahdollisimman viihtyisään ja turmeltumattomaan elinympäristöön. Kun muistetaan perusoikeuksien periaatteellinen velvoittavuus muulle lainsäädännölle,

19. Setälä.

20. Kommunistien vaatimukset valtiosääntöuudistuksessa: ks. Tiedonantaja 18. 4. 1974 ja SKP:n 3. 5. 1974 julkaisema vihkonen Aineistoa perustuslakiuudistuksen joukkokäsittelyyn.

mitä komiteassakin on korostettu, on oikeiston puhe turhasta koristelusta suora kannanotto kansalaisten oikeuksien laajentamispyrkimyksiä vastaan.

Kommunistit ovat perinteisesti olleet sitä mieltä, että omaisuudensuojan tulee koskea vain yksityistä kansalaista. Tuotantovälineiden omaisuudensuojan on väistyttävä yhteiskunnallisten tavoitteiden tieltä (ympäristönsuojelu, kaavoitus, hintasäännöstely yms.). Perustuslainsäännöksin ei saa vaikeuttaa monopolien vallan rajoittamista ja yritysten siirtämistä yhteiskunnan omistukseen. Tässä kommunistit ovat saaneet vain sosialidemokraattuen tuen vaatimuksilleen.

Eduskunnan aseman vahvistaminen

Valtiokoneiston osista eduskunnalla on työväenluokan kamppailussa keskeisin merkitys: eduskuntaa voidaan käyttää vaalikamppailun aikana työväenluokan järjestämisessä poliittiseen kamppailuun, parlamentti toimii tärkeänä puhujakorokkeena, siellä voidaan ajaa läpi työväenluokalle edullisia lakeja. Porvaristo on aina pyrkinyt rajoittamaan parlamentin toimintamahdollisuuksia siirtämällä tosiasiallista valtaa presidentille, hallitukselle, valtion byrokratiaan, armeijalle tai jopa kokonaan virallisen valtiokoneiston ulkopuolelle. Tällä hetkellä näissä pyrkimyksissä ovat keskeisiä seuraavat tendenssit: E n s i n n ä k i n valtiomonopolistisen kapitalismin kehittymiseen liittyen eduskunnan päätösvaltaan kuuluvista asioista sovitaan ensin suppean yläpiirin kanssa ja vasta sitten asiat tuodaan eduskuntaan. Tärkeimpänä esimerkkinä tästä on tulopoliittinen mekanismi ja tulopoliittiset kokonaisratkaisut, joiden yhteydessä sovitaan eläke-, vero-, hintapolitiikasta ja monesta muustakin eduskunnan päätösvaltaan liittyvistä asioista. T o i s e k s i lakeja säätäessään eduskunta on riippuvainen lainsäädännön valmisteluista eikä eduskunnalla ole myöskään mahdollisuutta valvoa lakien toteuttamista: vallanpainopiste valtiokoneistossa on siirtynyt yhä enemmän ministeriöiden ja keskusvirastojen porvarillisille virkamiehille, erilaisille suunnittelu- ja neuvottelukunnille, joissa suurpääomalla on vahva edustus, ja komitealaitokselle, joissa kommunistien edustajia on vain muutama prosentti. K o l m a n n e k s i eduskunta on nykyisin yhä enemmän valjastettu siunaamaan hallituksen politiikkaa aloitevallan ollessa lähes kokonaan keskittynyt hallitukselle, minkä vuoksi myös suurin osa laeista syntyy hallitusten esitysten pohjalta.[21] Se mihin eduskuntaa on viime aikoina käytetty on ollut etupäässä hallituksen

21. Tällä hetkellä yksityisillä kansanedustajilla on vain rajoitettu aika valtiopäivien alussa tehdä lakialoitteita. Näistä aloitteista tulee eduskuntakäsittelyyn vain murto-osa. Kun hallitus tuo esityksensä eduskuntaan on eduskunnan muutosmahdollisuudet rajattu tiukasti näihin esityksiin. Jos jotain lakia muutetaan vain osittain, voi ainoastaan muutettavista pykälistä tehdä eduskunta-aloitteita.

teatraaliseen taivuttamiseen suurpääoman ja oikeiston kasvavien vaatimusten läpiviejäksi.

Näiden seikkojen vuoksi SKP:n 16. edustajakokouksessa todettiin, että on pyrittävä siihen, että "eduskunnasta tulee tehokkaasti toimiva korkein valtioelin". Valtiosääntökomitean työskentelyn aikana tähän näkemykseen on komitean enemmistö yhtynyt. Komiteassa on tuotu esiin mm. uusien aloitemuotojen käyttöönottoa, jotka parantaisivat yksittäisten kansanedustajien, eduskuntaryhmien jne. mahdollisuuksia saada asioita käsittelyyn. Nämä eivät kylläkään sinänsä merkitse kovinkaan paljoa. SKP on myös ehdottanut, että eduskunnalle luotaisiin oma valmisteluelin, että komitealaitos siirrettäisiin eduskunnan alaiseksi ja että eduskunnan yhteyteen perustettaisiin lakien toteuttamista tutkiva elin.

Määrävähemmistösäännöksiä on lievennettävä

Eduskunnan työskentelyn kannalta on keskeinen kysymys ns. määrävähemmistöt, joiden mukaan 1/6 voi estää lain kiireelliseksi julistamisen mikäli on kysymys perustuslaillisesta säätämisjärjestyksestä ja 1/3 äänestää minkä tahansa lakiesityksen yli vaalien.

Nämä vähemmistösuojasäännökset ovat Suomessa poikkeuksellisen voimakkaat. Lähtökohtana tällaisen suojan luomiseen oli porvariston pelko siitä, että työväenliike saisi enemmistön eduskuntaan. Tästä alkuperästä huolimatta on vasemmisto ja varsinkin kommunistit ja kansandemokraatit voineet käyttää suojaa hyväkseen. Jo 1920-luvulla vasemmisto jarrutti muutamien demokratiaa kaventavien lakien syntyä. Viime vuosina kansandemokraattinen eduskuntaryhmä on käyttänyt 1/6 vähemmistöään eräiden suurpääoman etuja ajavien lakien kohdalla.[22] Toisaalta on muistettava, että myös oikeisto-oppositio pyrkii jatkuvasti kiristämään hallituksen lakiesityksiä vielä taantumuksellisempaan suuntaan uhkaamalla estää esityksen kiireelliseksi julistamisen.

Kommunistit ovat päätyneet määrävähemmistövaatimusten lieventämiseen kuitenkin samalla korostaen, että kysymys on pidettävä realistisessa harkinnassa. Oikeisto on vastustanut niiden lieventämistä.

---

22. Näin esimerkiksi laki "väestön toimeentulon ja maan talouselämän turvaamisesta poikkeuksellisissa oloissa". Tosin kommunistit ja kansandemokraatit pystyivät vain lain voimaantulon siirtämiseen, sillä se hyväksyttiin eduskuntavaalien jälkeen vuoden 1970 valtiopäivillä. Syksyllä 1970 äänestettäessä virkaehtolaista 12 kommunistia ja SMP:n eduskuntaryhmä eivät pystyneet estämään lakien kiireelliseksi julistamista osan SKDL:n eduskuntaryhmästä ollessa äänestämättä sitä vastaan. Kommunistit ja kansandemokraatit olisivat kyenneet myös estämään eräiden EEC-sopimukseen liittyneiden kynnyslakien kiireelliseksi julistamisen ellei ryhmän 26 kansanedustajaa olisi tyytynyt hallituksen vaatimuksiin.

Presidentin valtaoikeuksien kaventaminen

Eduskunnan aseman vahvistamisessa törmätään myös kysymykseen presidentin valtaoikeuksista, jotka Suomessa ovat poikkeuksellisen laajat.[23] Näiden valtaoikeuksien tarkoituksena oli luoda "vahva" presidentti mahdollista vasemmistoenemmistöistä eduskuntaa vastaan. Keskeisimmiksi näistä oikeuksista ovat osoittautuneet käytännössä presidentin ulkopoliittiset valtuudet ja hallitukset muodostamiseen vaikuttaminen. Eduskunnan presidentti on hajoittanut kuusi kertaa (vuosina 1924, 1929, 1930, 1954, 1962 ja 1972). Lykkäävää veto-oikeutta on käytetty 59 kertaa.

Kommunistit ovat esittäneet, että presidentin valtaoikeuksia supistettaisiin. Tässä he ovat saaneet tukea sosialidemokraateilta. Presidentiltä poistettaisiin oikeus hajottaa eduskunta ja jättää eduskunnan säätämiä lakeja vahvistamatta. Asetuksen antaminen tulisi siirtää hallituksen päätettäväksi. Eduskunnan asema vahvistettaisiin hallituksen muodostamisessa antamalla pääministerin asettaminen eduskunnan tehtäväksi. Samalla presidentin valinta pitäisi siirtää eduskunnan suoritettavaksi.

Ulkopoliittisen linjan jatkuvuuden turvaaminen

Kommunistit eivät ole kuitenkaan presidentin ulkopoliittisten oikeuksien lakkauttamisen kannalla. Vaikkakin samalla esitetään eduskunnan aseman vahvistamista suoranaisesti myös tällä alueella vahvistamalla eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan asemaa, antamalla ulkovaltojen tunnustaminen eduskunnan tehtäväksi, säätämällä eduskunnan oikeudeksi perusohjeiden antaminen ulkopolitiikan hoitamisesta.

Tätä näkemystä vastaan ovat hyökänneet sosialidemokraatit ja saaneet tuekseen myös eräät SKDL/SKP edustajat. Myös äärioikeisto on yhtynyt tähän Ehnroothin, Vennamon ja Merikosken myötä. Vaihtoehdoksi p r e s i d e n t t i k e s k e i s e l l e ulkopolitiikan hoidolle he ovat asettaneet p ä ä m i n i s t e r i k e s k e i s e n : presidentin ulkopoliittiset oikeudet lakkautettaisiin sitomalla presidentti tässäkin kysymyksessä hallituksen enemmistön mielipiteeseen.[24] Koska Sinisalon komiteassa esittämää

23. Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää tasavallan presidentti. Presidentillä on oikeus hajottaa eduskunta. Hänellä on asetuksen antamisvalta, oikeus antaa eduskunnalle esitykset eduskuntalaeiksi ja lisäksi hän voi jättää hyväksymättä eduskunnan hyväksymän lain ja vasta jos vaalien jälkeen kokoontuva eduskunta uudelleen hyväksyy lain muuttumattomana on presidentin vahvistettava se. Hänellä on oikeus nimittää ja erottaa hallitus. Hänellä on sotavoimien ylin päällikkyys ja valta luovuttaa se, oikeus nimittää merkittävät virkamiehet, valta myöntää armahduksia ja erivapauksia. Presidentti päättää myös sotatilan julistamisesta ja poikkeusvaltuuksista.

24. Kivistö, Jyränki ym. ovat pyrkineet esittämään, että heidän esittämänsä muutokset merkitsisivät ulkopoliittisen vallan parlamentarisoimista ja

SKP:n kannanoton mukaista kantaa on nimitetty epämarxilaiseksi ja opportunistiseksi on syytä tarkastella tätä kysymystä tarkemmin.

Kommunistien näkemyksen perusteena on maamme politiikan perusjännitteenä toimiva ristiriita suhteellisen edistyksellisen ulkopolitiikan ja yhä taantumuksellisemmaksi käyvän sisäpolitiikan välillä. Vuoden 1948 voimakkaasta taantumuksellisesta käänteestä ja monopolien 1960-luvun lopulla voimistuneesta otteesta huolimatta maamme on säilyttänyt suhteellisen demokraattisen profiilin johtuen juuri maamme rauhanomaisesta ulkopolitiikasta, jota on tukenut maamme demokraattinen liike, Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kasvava voima, maailman rauhankehityksen voima. Presidentin rooli määräytyy juuri tästä: rauhanomaisen ulkopolitiikan läpiajamisessa on oikeistovoimien voimakkaasta sisäpoliittisesta otteesta suhteellisen riippumattomalla ja aktiivisella presidentin roolilla on ollut mitä tärkein merkitys. Kansainvälisen politiikan reaaliteettien ja joukkoliikkeen tuella presidentit Paasikivi ja Kekkonen ovat murtaneet sisäpoliittisen vastustuksen (YYA-sopimus 1948, yöpakkashallitus 1958, Honka-hyökkäys 1961 ym.) ja torjuneet pyrkimykset ulkopolitiikan linjan muuttamiseen. Kommunistit ovatkin voineet olla pääpiirteissään tyytyväisiä maamme ulkopoliittiseen linjaan — erityisesti Suomen ja Neuvostoliiton välisten suhteiden kehittymiseen ja maamme panokseen kansainvälisen jännityksen lievenemiseen. Tämä ei tietenkään poista perusteltua tyytymättömyyttä eräisiin ulkopoliittisiin ratkaisuihin ja ulkopolitiikan tiettyyn passiivisuuteen. Siksi he myös edelleen ovat presidentin ulkopoliittisten oikeuksien säilyttämisen kannalla.[25]

Oikeisto, sosialidemokraatit ja SKDL:n puoluekehittäjät ovat tätä vastaan. Oikeiston tavoite on selvä. Presidentin aseman muuttaminen luo rakenteellisia edellytyksiä maamme ulkopoliittisen linjan muuttamiselle, mihin monopolit ja oikeistovoimat ovat olleet toistaiseksi kykenemättömiä. Selkeä on myös sos.dem. oikeiston pyrkimysten tausta. Monopolien suosio, joka on sos. dem.-hegemoniakehityksen perusedellytys, edellyttää voimistuvia EEC-ratkaisun kaltaisia hyökkäyksiä, mutta toisaalta rauhanvoimien eteneminen niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin tekee ne yhä vaikeammaksi. Tämä pakottaa sos.dem. oikeiston ponnistelemaan ulkopoliittisen johdon saamiseksi tiukasti omiin käsiin. Sos.dem. oikeiston ehdokkaan on — huolimatta monopolien tuesta — vaikea päästä presidentiksi SDP:n ulkopoliittisten rasitteiden vuoksi, joista se vielä itsepäisesti kieltäytyy irrottautumasta julistamalla että valonarkoja kohtia ei löydy sen historiasta. Siksi on valittava pääministerikeskeinen ulkopolitiikan

---

siten eduskunnan aseman vahvistamista. Epäilemättä näin olisi muodollisesti, mutta tosiasiallisesti ulkopolitiikan hoito ei suinkaan siirtyisi eduskunnalle, vaan keskeisesti pääministerille.

25. Ks. myös Suurmestari, Presidentti ja ulkopolitiikka, Soihdunkantaja 3/74.

hoito pääministeriksi kun sos.dem. oikeiston on helpompi saada ehdokkaansa. Nämä hegemoniapyrkimykset pyritään peittämään — tässä on sos.dem. vasemmisto saanut tehdä työt — "vasemmiston perinteisen kannan" ja "kansanvallan laajentamisen" tunnusten taakse.

SKDL:n puoluekehittäjien samansuuntainen kanta[26] rakentuu "kansallisen sosialismin" ja antikekkoslaisuuden varaan[27] sekä siihen että he ovat sitoneet kohtalonsa sos.dem.-hegemonian kehitykseen.

Tyypillistä Jyrängin ym. argumenteille on vetoaminen dogmeihin: presidentin ulkopoliittisten oikeuksien poistaminen lisää kansan valtaa, koska se siirtää ulkopoliittisen päätöksenteon ainakin muodollisesti parlamentin kontrolliin. Kommunistit puolustavat tinkimättä kansanvallan laajentamista — ja juuri t ä s t ä s y y s t ä he vastustavat nykyisessä tilanteessa presidentin ulkopoliittisten oikeuksien lakkauttamista. Kysymys tässä ratkaisussa ei ole kansanvallan lisäämisestä a b s t r a k t i s e s t i vaan siitä miten parhaiten turvataan maamme ulkopoliittisen linjan jatkuvuus; ulkopoliittinen linja on demokraattisten voimien tärkeä ase myös sisäpolitiikassa. Kun todellisuus on osoittautunut dogmeja ihmeellisemmäksi ovat Jyränki ym. pyrkineet esittämään myös historiallisia perusteluja esityksilleen. Suomen sotien jälkeisestä historiasta muodostuu kuitenkin heidän selityksissään varsin omalaatuinen: presidenttien Paasikiven ja Kekkosen merkitys koetetaan vähentää (Jyränki: "Paasikivi henkilönä joutui vain toteuttamaan tätä yleistä tendenssiä."[28] Kivistö: "Tällaisia suurmiesteoreettiseen historiantulkintaan ei ole luottamista."[29]), pyritään väärentämään YYA-sopimuksen solmimisen historiaa (Ki-

---

26. Kivistö ja Juvela ovat komiteamietintöön halunneet oikein erikseen kirjata, että "presidentin tulee myös ulkopolitiikkaan kuuluvissa asioissa olla eduskunnan alainen".

27. Heikki Karapuu menee jopa niin pitkälle antikekkoslaisuudessaan kirjoituksessaan Perustuslait yhteiskunnallisen uudistustyön esteinä, Ydin 1/73, että syyttää Kekkosta 1972 tapahtuneesta eläkeuudistuksen hylkäämisestä — vaikka tietää varsin hyvin että sos.dem. johtoinen hallitus esitti, ettei lakia vahvistettaisi. Edelleen hän irvistelee Kekkoselle kirjoittamalla: "tiedossa ei ole käyttikö presidentti veto-oikeuttaan", kun oli kysymys presidentin toimikauden jatkamista koskevasta laista. Jopa eduskunnan arvovallan hupenemisen ja kansanedustajien "holtittoman" käytöksen syyksi hän ilmoittaa presidentin laajat valtaoikeudet! Ks. T:n kommentti Oikeustieteellistä ulkopolitiikkaa Tiedonantajassa 10. 5. 1973.
Kivistö ja Juvela ovat esittäneet myös komiteassa, että sama henkilö voitaisiin valita presidentiksi enintään kahdeksi perättäiseksi kaudeksi. Kokemus on osoittanut, että kommunistit ovat olleet saman henkilön useamman kerran valitsemisen kannalla eikä voi välttyä käsitykseltä, että kysymyksessä on mielenosoitus juuri tapahtunutta Kekkosen uudelleen valintaa vastaan ja pyrkimys vaikuttaa ainakin seuraavan presidentin valintaa koskeviin kannanottoihin.

28. Antero Jyränki, Presidentinvalta ei turvaa ulkopoliittista peruslinjaa, Ylioppilaslehti 2. 5. 1974.

29. Kalevi Kivistö, puhe Ylöjärvellä, referaatti Kansan Uutisissa 30. 6. 1974.

vistö: "YYA-sopimuksen syntyhistoria on valtiosääntöhistoriassamme sikäli ainutlaatuinen tapaus, että siinä vasemmiston nyt esittämää järjestelmää keskeisten ulkoasioiden hoitamisessa sovelletaan."[30]), unohdetaan kokonaan yöpakkashallitus ja Honkaseikkailut ja lopuksi väitetään että ulkopoliittinen linjamme on vakiintunut (Jyränki: "Ei enää voi olla kysymys siitä, että spekuloisimme ulkopoliittisen linjan muutoksilla"[31]). Merkillistä historian uudelleen kirjoittamista!

Tietenkään presidentit Kekkonen ja Paasikivi eivät ole yksin luoneet Suomen ulkopoliittista linjaa, mutta ei pidä mennä kiistämään heidän poikkeuksellisen merkittävää työtä tällä alalla. SKP:n keskuskomitea onkin mm. todennut, että "erittäin suuret ansiot Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden lujittamisessa on ollut presidentti Urho Kekkosen toiminnalla." Kyllä Kivistö ym. varsin hyvin tietävät, että Paasikivi melkein runnoi YYA-sopimuksen läpi eduskunnassa.[32] Ulkopoliittisen linjan vakautuneisuudesta puolestaan voi puhua vain henkilö, joka rakentaa politiikkaa vilpittömien toiveiden eikä tosiasioiden varaan. Viimeaikaiset oikeiston ulkopolitiikan suunnan muuttamiseen tähtäävät pyrkimykset kuten EEC-sopimuksen solmiminen, hyökkäykset presidentti Kekkosta vastaan hänen uudelleen valinnan yhteydessä, jatkuva neuvostovastaisuuden kylväminen porvarillisessa lehdistössä ovat poliittisia tosiasioita. Näiden voimien — perustellusti puhutaan eri poliittisissa ryhmittymissä toimivista oikeistovoimista — ulkopolitiikan suunnan muuttamiseen tähtäävien pyrkimysten torjuminen, kamppailu neuvostoystävyyden ja maamme riippumattomuuden puolesta on edelleen tärkeä osa demokraattisten voimien taistelua. Kaiken kaikkiaan: ei ole osoitettu yhtäkään sellaista tilannetta, jossa presidentti olisi käyttänyt toimivaltaansa eduskunnan enemmistön ja hallituksen linjasta taantumuksellisempaan suuntaan merkitsevien ratkaisujen läpiajoon — päinvastaisista ei ole pulaa.

Kun sotien jälkeisestä historiasta ei löydy perusteluja Kivistön ym. esittämälle linjalle siirtyvät he sitten sotia edeltävään historiaan, ts. aikaan, jolloin edistyksellisen ulkopolitiikan ja monopolien vaatimuksia melko tarkkaan seuraavan sisäpolitiikan välistä ristiriitaa ei ollut olemassakaan! Tällaisia ovat yritykset

30. Kivistö, mt.

31. Jyränki, mt.

32. Eino Uusitalokin kirjoittaa: "Niinpä keskustelu julkisuudessa on saanut suorastaan epärehellisyyden piirteitä. Oppineet miehet väittävät kirkkain silmin, että YYA-sopimus Suomen ja Neuvostoliiton välillä syntyikin itse asiassa eduskunnan aktiivisuudesta. Maallikon historian tuntemus ja talonpoikaisjärki johtavat kyllä toisenlaisiin johtopäätöksiin." Puhe on julkaistu Tiedonantajassa 6. 8. 1974. Ks. myös Kansan Uutisten pääkirjoituksen kirjoittajan asiaton vastine 8. 8. 1974.

33. Antero Jyränki, mt. ja Ulkopolitiikka-lehti 2/1974, Kalevi Kivistö, mt. Ks. myös T:n kommentti Ulkopolitiikan johtosysteemi puntarissa Tiedonantajassa 25. 6. 1974 ja Aleksandrovitšin kirjoitus Ne presidentin valtaoikeudet Tiedonantajassa 4. 7. 1974.

puhua Rytistä vaarallisena esimerkkinä siitä mihin laajat oikeudet omaavan presidentin politiikka saattaa johtaa.[33] Todellisuudessahan Ryti teki ulkopoliittiset ratkaisut hallituksen sisärenkaan — Tannerin ja muiden — tieten. Tähän samaan luokkaan kuuluvat pyrkimykset käyttää Otto Wille Kuusisen vuonna 1906 tai 1917 esittämiä lausuntoja perusteluna.[34] Epäilemättä on niin että "perustuslaillinen tilanne" on melko samanlainen kuin nyt, mutta silloisella poliittisella tilanteella ja varsinkaan ulko- ja sisäpolitiikan välisellä suhteella ei ole mitään tekemistä tämänhetkisen tilanteen kanssa.

Ei "vankka periaatteellisuus" vaadi dogmeihin pitäytymistä vaan konkreettisen tilanteen konkreettista analyysia! Juridiikkaa, eduskunnan ja presidentin valtasuhteita koskevaa ongelmaa, työväenliikkeen vaatimuksia näiden suhteiden tietyistä muutoksista ja kamppailua maamme ulkopoliittisen linjan jatkamisen puolesta ei voida irroittaa toisistaan. Eivät chileläisetkään toverit suinkaan menetelleet epämarxilaisesti puolustaessaan presidentin asemaa ja oikeuksia parlamentin sijaan.

Perustuslakien uudistaminen ja lähiajan taistelutehtävät

Valtiosääntökeskustelun nykyisessä vaiheessa on tärkeintä, että ei sallita demokratian puolustamiseksi ja laajentamiseksi käytävää taistelua vietävän vain teoreettisten pohdintojen piiriin irralliseksi poliittisesta todellisuudesta. Tämä merkitsee, että torjutaan sos.dem. oikeiston pyrkimykset käyttää valtiosääntökeskustelua oman ja hallituksen politiikan peittelyyn. On myös paljastettava demokratian vastaisten oikeistovoimien naamioituminen näennäisdemokraattisten tunnusten alle.

Demokratian puolustamisen ja laajentamisen puolesta käytävää taistelua on käytävä riippumatta valtiosääntöuudistuksen etenemisestä. On estettävä sellaisten poliittisten rakenteiden muodostuminen, jotka pystyvät turvaamaan oikeistohyökkäyksen jatkumisen ja demokraattisen liikkeen kurissapitämisen valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin ja luokkataistelun kärjistymisen oloissa.

Tarkemmin taistelu demokratian puolesta merkitsee tällä hetkellä kamppailua:

— lakko- ja mielenosoitusoikeuksien laajentamisen puolesta pakkosovittelusuunnitelmia vastaan;

— puolue- ja vaalilansäädännön uudistamisen puolesta niin, että vapaa puoluemuodostus turvataan, estetään

34. Kuusiseen vetoaminen esiintyy ensimmäisen kerran Antero Jyrängin kirjoituksessa Ydin 1/73. Tämän jälkeen tämän argumentin kehittelyyn ovat erikoistuneet Kalevi Kivistö ja Heikki Karapuu. Ks. esim. heidän kirjoituksensa Työväenliike on aina vaatinut täydellistä valtaa eduskunnalle, Kansan Uutiset 2. 4. 1974. Kirjoitus on vastine Helge Ronnun artikkelisarjaan Perustuslaki ja presidentti Tiedonantajassa 15., 16. ja 19. helmikuuta 1974.

puoluemonopoli ehdokasasettelussa sekä SKP:lle turvataan tasavertaiset toimintaoikeudet ja täysi itsenäisyys muiden puolueiden tapaan;
— eduskunnan aseman vahvistamisen puolesta käytännössä, mikä edellyttää tulopolitiikan romuttamista, demokraattisesti hallittua eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmää, valtiokoneiston elinten parlamentaarisen kontrollin voimistamista;
— poikkeustila- ja kriisilakijärjestelmän torjumiseksi.

Sos.dem. vasemmiston ja heidän kanssaan saumattomassa yhteistyössä toimivien Kivistön ym. valtiosääntökeskustelussa esittämät demokraattiset vaatimukset testataan tässä taistelussa.

TIEDONANTAJA

SKP:n PUOLUEJÄRJESTÖJEN ÄÄNENKANNATTAJA

Työväen, työläis- ja opiskelevan nuorison uutis- ja poliittisteoreettinen sanomalehti, ilmestyy neljä kertaa viikossa

"Kuten vallankumousliikkeen kokemus osoittaa, kommunistisella lehdistöllä on suuri osuus puolueen vaikutuksen yleisessä laajentamisessa. Lehdistöllä on myös välitön vaikutus puolueen läheisyydessä toimivien järjestöjen kuten SOL:n toiminnan kehittymiselle. Suomessa nämä tehtävät on täyttänyt ja täyttää Tiedonantaja. Tiedonantaja on laajenevassa määrin muodostunut myös demokraattisten opiskelijoiden laajojen joukkojen taistelua kehittäväksi lehdeksi, jonka arvovalta on voimakkaasti kohoamassa kaikkien opiskelijoiden keskuudessa. Sen merkitys työväenluokan ja opiskelijoiden monopolienvastaisen taisteluyhtenäisyyden kehittämisessä on erittäin suuri." (SOL:n hallituksen 3. istunto, elokuussa 1973).

Vuosikerta 55 markkaa (opiskelijat 38,50), puoli vuotta 30 markkaa (21,00) ja 3 kuukautta 16 markkaa (11,20). Lähetä tilaus postisiirtotilille 381 43 - 1, osoite Tiedonantaja, PL 211, 00171 Helsinki 17.

Opiskelijoiden sosiaalikamppailun perusta vahvistunut – opintotukiliike murtautuu esiin

Yrjö Hakanen

Kun runsas vuosi on kulunut SOL:n 9. liittokokouksesta, jossa hyväksyttiin opiskelijaliikkeelle suuntaa osoittanut Taisteluohjelma, voidaan opiskelijoiden kamppailun oman taloudellisen ja sosiaalisen asemansa kohentamiseksi todeta voimistuneen merkittävästi. Taisteluohjelman kokonaisvaltaista taloudellis-sosiaalisen taistelun ohjelmaa hyväksikäyttäen opiskelijoiden aloitteellisuus ja valppaus sosiaalikamppailun eri lohkoilla on parantunut. Tärkeintä osaa tässä näyttelee taistelu opiskelijoiden toimeentuloa ratkaisevasti säätelevän opintotuen kehittämiseksi.

Opiskelijoiden taloudellinen taistelu ei teoreettisilta perusteiltaan ole aivan yksinkertainen. Tätä osoittavat monet sekaannukset, jotka ovat tulleet esille opintotukikamppailun päästyä käytännössä aktiivisen joukkoliikkeen vaiheeseen. Seuraavassa artikkelissa tehdään yhteenvetoa opintotukiliikkeen kehityksestä ja samalla torjutaan eräitä opintotukiliikkeen etenemistä vastaan suuntautuvia esiintymisiä. Artikkelissa osoitetaan opiskelijoiden taloudellis-sosiaalisen aseman parantamisen kannalta tärkeimmäksi johtopäätökseksi joukkoliikkeen voimistaminen opintotukiadressin vaatimusten pohjalta tulopolitiikkaa ja suurpääoman, oikeiston ja hallituksen koko talouspolitiikkaa vastaan. Artikkeli tarjoaa opintotukiliikkeen kehittämisen perustehtävät.

— Toimitus

Satojentuhansien ammatti- ja oppikoululaisten, korkeakouluopiskelijoiden, teknillisten, kaupallisten ja muiden oppilaitosten opiskelijoiden ja heidän vanhempiensa kasvavana ongelmana on kysymys opiskelukustannusten: ravinnon, asunnon, opintomaksujen yms. rahoittamisesta.

Valtiovallan taholta ongelmaan on kiinnitetty huomiota 1940-luvulta lähtien, jolloin laajenevien opiskelijamäärien myötä ei vanhemmilta saatavilla varoilla voitu enää ratkaista kaikkien opiskelijoiden opiskelun rahoitusta. Pekkalan hallituksen aloitteesta ja "koulutetun työvoiman saannin turvaamiseksi säädettiin 1940-luvulla kolme opintotukea koskevaa lakia".[1]

"Lakien puitteissa olisi ollut mahdollista taata merkittävääkin tukea kaikille oppivelvollisuuskoulun jälkeisille opiskelijoille, mutta oikeistovoimien aktivoitumisen ja korkeakoululaitoksen suunnittelemattoman kasvun myötä lait kuitenkin vesitettiin. Vuosien mittaan apurahojen merkitys opintomenojen rahoittamisessa jatkuvasti väheni".[2]

Opiskelukustannusten ja vanhempien ja opiskelijoiden varallisuuden välisen kuilun levenemisen tuloksena opiskelijoiden taloudellis-sosiaalinen asema jatkuvasti heikkeni. Tämän seurauksena "opintojen tehottomuus ja keskeyttämiset vaikeuttivat kasvavan koulutetun työvoiman tarpeen tyydyttämistä ja merkitsivät myös monopolien kannalta tiettyä varojen tuhlausta. Tässä tilanteessa valtiovalta ryhtyi suunnittelemaan erilaisia 'hätätoimia' opintojen tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi sekä koulutetun työvoiman saannin turvaamiseksi".[3] Opetusministeriön työryhmän esityksen pohjalta säädettiin v. 1969 opintotukilaki, joka laajennettiin v. 1972 kattamaan kaikki peruskoulun jälkeiset opiskelijat.

Valtion viime vuosien toimenpiteissä on olennaista se,
— että niiden lähtökohtana on ollut koulutetun työvoiman saannin esteiden lieventäminen ja valtion koulutusmenojen käytön tehostaminen puuttumatta rahoitusongelman perusteisiin ja suurpääoman varoihin, vaikka koulutetusta työvoimasta välittömin hyöty koituu monopoleille;
— että aloitteentekijänä niiden toteuttamisessa on ollut valtiovalta eivätkä opiskelijat tai opiskelijajärjestöt[4];
— että ne toteutettiin ylhäältä tulevina reformeina, joista ei käyty erityisempää taistelua huolimatta siitä, että 1960-luvulla valtaosa opiskelijoista oli jo varsin heikossa taloudellis-sosiaalisessa asemassa.

Opintotukiliikkeen perusta syntyy

"Opiskelijoiden lisääntyvä aineellinen ja henkinen ahdinko, opiskelijoiden aseman muuttuminen valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyessä ei ole jäänyt vaille reaktiota".[5] Osaltaan opin-

1. Taisteluohjelma, s. 53.
2. Mt. s. 53.
3. Mt. s. 54.
4. Tiettävästi ensimmäisenä maassamme v. 1946 Akateeminen Sosialistiseura (nykyään SOL:n suurin jäsenjärjestö) esitti siirtymistä opiskelijapalkkaan (ks. SYL:n 50-vuotishistoriikki). Tätä ennen SKP:n 7. edustajakokous v. 1945 oli jo vaatinut "opiskelijoiden toimeentulon turvaamista".
5. Taisteluohjelma, s. 90.

totuen ratkaisevat puutteet loivat edellytyksiä opiskelijoille tiedostaa oma asemansa ja mahdollisuutensa sen parantamiseen, tiedostaa asemansa kohentamiseen johtavia menetelmiä, tiedostaa joukkotaistelun välttämättömyys.

Porvarillinen propaganda pystyi kuitenkin ylläpitämään myyttiä hyvätuloisesta akateemisesta kansalaisesta pitkään senkin jälkeen kun valtaosa opiskelijoista oli jo sekä nykyisyydessään että tulevaisuudessaan tuomittu jatkuviin, koko työtätekevää väestöä koetteleviin taloudellisiin vaikeuksiin. Tällainen virhekuva on luonnollisesti omiaan tyrehdyttämään nykyisyyden ongelmia ratkomaan suuntautuvaa aktiivisuutta.

Taloudellisten ongelmien kasvua heijastaen opiskelijoiden keskuudessa kehiteltiin 1960-luvun loppuvuosina ajatusta: "opiskelu on työtä — työstä on saatava palkka — siis opiskelijapalkka". Spontaanisti syntyneellä ajatuksella oli hyvin täsmällinen taustansa, vaikka kesti vielä joitakin vuosia ennenkuin ajatus kehittyi perusteluiltaan ja konkreettiselta vaatimussisällöltään riittävän täsmälliseksi voidakseen synnyttää opiskelijoiden laajaa ja tietoista osallistumista ns. sosiaalikamppailuun eli taisteluun omien ja opiskelutovereiden taloudellisten ja sosiaalisten etujen puolesta.

Huolimatta esim. Suomen Ylioppilaskuntien Liiton työskentelystä opiskelijoiden sosiaaliongelmien parissa mm. asuntolat, lasten päivähoito, opintotuki, sosiaalikamppailu ei varsinaisesti tullut laajempien opiskelijajoukkojen tahdon ja ymmärryksen kohteeksi ennen vuotta 1973. SYL:n ja joidenkin ylioppilaskuntien ja oppilaskuntien työ opiskelijoiden sosiaaliolojen alalla muistutti enemmän valtion koneiston lisäkkeen liikettä kuin järjestyneen ja etunsa, liittolaisensa ja vastustajansa tiedostaneen opiskelijaliikkeen aktiivisuutta.

Opiskelijaliikkeen sosiaalikamppailun olennaista k ä ä n n e k o h t a a edustaa Sosialistisen Opiskelijaliiton 9. liittokokous (11.—13. 5. 1973), jonka hyväksymään T a i s t e l u o h j e l m a a n sisältyy maamme opiskelijaliikkeessä e n s i m m ä i n e n k o k o n a i s v a l t a i n e n o p i s k e l i j o i d e n t a l o u d e l l i s - s o s i a a l i s e n t a i s t e l u n o h j e l m a. Käännekohdaksi Taisteluohjelma muodostui sen vuoksi,

— että siinä on vastaansanomaton aineisto opiskelijoiden aseman kurjistumisesta, mikä perustelee opiskelijoiden joukkotaistelun tarpeellisuuden;

— että siinä esitetään tämän taistelun vaatimusten perussuunnat reaalisten olojen ja luokkavoimien erittelyyn eikä arvailuun nojaten;

— että siinä osoitetaan opiskelijoiden liittolaispolitiikan perussuunnat sekä paikannetaan strateginen vastustaja: monopolistinen porvaristo;

— että siinä Sosialistinen Opiskelijaliitto, joka opiskelijoiden keskuudessa edustaa kaikkein laajimmalle organisoitunutta, aktiivisinta ja yhtenäisintä poliittista järjestöä, osoittaa paitsi

itse ottaneensa mittavan askeleen eteenpäin taistelussaan opiskelijoiden etujen puolesta, tarjoaa myös kaikkien muiden edistyksellisten opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen käyttöön luotettavan paljastus- ja ohjelma-aineiston ja että Taisteluohjelmassa SOL tarjoaa yhteistyötään kaikille edistyksellisille voimille.

Taisteluohjelmaa seuranneiden kuukausien aikana vahvistui täydelleen SOL:n Taisteluohjelman käänteentekevä merkitys: esimerkiksi jokaisen merkittävän poliittisen opiskelijajärjestön piirissä työskentely opiskelijoiden sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin liittyvien asiaryhmien parissa moninkertaistui välittömästi kesällä ja syksyllä 1973. Opiskelijoiden sosiaalikamppailu oli tullut ratkaisevasti uuteen vaiheesen, jonka eräänä ominaisuutena on eri suuntausten yksimielisyys niin pitkälle kuin on vain tarkoitus vannoa "opiskelijoiden edun" nimeen, mutta jossa tosiasiallisesti käydään kärkevää kamppailua liikkeen suunnasta ja johdosta.

Opintotukiadressilla tärkeä merkitys

Kuten Taisteluohjelmassa osoitetaan sosiaalikamppailussa on useita perussuuntia, joista keskeisin on opintotuen laatu ja suuruus. Mutta koska suurpääoman ja oikeistovoimien hyökkäys on käynnissä leveällä rintama-alueella, taistelu kärjistyy kaikilla sosiaalikamppailun lohkoilla ja puhkeaa avoimiksi kriiseiksi ja selkkauksiksi tämän tästä eri lohkoilla. Tämä kävi ilmi lukuvuonna 1973/74, jolloin ympäri maata esiintyi jatkuvaa liikehdintää asuntoloiden vuokrien korotusyrityksiä vastaan ja jolloin useampaan otteeseen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön lakkauttaminen/kehittäminen ja muut kärkevät ristiriidat olivat esillä ja jolloin opintukikysymys vihdoin tuli laajojen joukkojen aktiivisen taistelun kohteeksi.

Mittavuudeltaan ja sisällöltään tärkeimmäksi taisteluilmiöksi kohosi opiskelijoiden keskuudessa kerätty opintotukiadressi, koska se muodosti ensimmäisen valtakunnallisesti yhtenäisen ja konkreettisia tunnuksia esittäneen joukkoliikehdinnän sosiaalikamppailun alalla. Tärkeäksi kokemukseksi opiskelijoiden kannalta opintotukiadressi tuli myös sen vuoksi, että nyt eri poliittisten opiskelijajärjestöjen ja puolueiden paperilla esittämät vaatimukset joutuivat todellisen tilanteen testattavaksi: mitä kukin "opintotuen kehittämisellä" käytännössä ja konkreettisesti, markoissa, prosenteissa ja vuosissa sekä taisteluvalmiudessa tarkoittaa.

Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen allekirjoitettavaksi esittämässään opintotukiadressissa helsinkiläinen Ainejärjestöjen Neuvottelukunta (ANK) vaati siirtymistä opiskelijoiden ja heidän vanhempiensa toimeentuloa vaikeuttavasta opintolainajärjestelmästä opintorahaan, ensiaskeleena 1000 mk opintorahan myöntäminen kaikille peruskoulun jälkeisiä opintoja harjoittaville,

opintolainaehtojen helpottamista ja näistä toimista aiheutuvien menojen rahoittamista puuttumalla suuryritysten ja suurituloisten varoihin.[6] ANK:n esitys oli myönteinen aloite, joka vastasi opiskelijoiden etuja ja kamppailun kehittämisvaatimuksia ja ansaitsi ilman muuta edistyksellisten voimien ja järjestöjen kaiken tuen. Tämän vahvisti sen saama vastaanotto: 30 000 opiskelijaa ja 150 opiskelijajärjestöä allekirjoitti adressin. Opintotukiadressi, jossa opiskelijat ilmaisivat samalla tukensa työläisten, pienviljelijöiden, eläkeläisten ja muiden vähävaraisten kamppailulle elinehtojensa puolesta, sai myös näiden väestökerrosten tuen: mm. 34 ammattijärjestöä ilmaisi kannanotoillaan tukensa adressin vaatimuksille. Eduskunnassa tehtiin opiskelijoiden vaatimukset sisältävä aloite uudeksi opintotukilaiksi[7] kansanedustaja Ensio Laine (SKP) ensimmäisenä allekirjoittajana.

Valtakunnallisista poliittisista opiskelijajärjestöistä kuitenkin ainoastaan SOL asettui tukemaan adressia.

Sorsan hallituksen vai opiskelijoiden etujen puolesta?

Oikeiston, keskustan ja sosialidemokraattien poliittisten opiskelijajärjestöjen johtohenkilöt asettuivat kuitenkin opiskelijoita ja omia kannattajiaan, jotka laajoin joukoin allekirjoittivat adressin, vastaan, hylkäsivät taistelun "opintotuen kehittämiseksi" heti sen saatua joukkomittaisen ja selkeästi suurpääomaa ja hallitusta vastaan suuntautuvan luonteen ja asettuivat käytännössä suojelemaan monopolien voittoja ja omien emäpuolueittensa kehnoa politiikkaa. Sosialidemokraattisen Opiskelevan Nuorison Keskusliiton (SONK) johdolla oli tässä opiskelijoiden etujen ja joukkoliikkeen vastaisessa toiminnassa aivan keskeinen rooli oikeiston ja myös keskiryhmien tyytyessä esimerkiksi SYL:ssä lähinnä myötäilemään sosialidemokraattien linjaa. SOL:n hajoitusjärjestöt ajoi tähän "yhteisrintamaan" hillitön pyrkimys aina ja kaikkialla vahingoittaa marxilais-leniniläisen opiskelijaliikkeen, SOL:n menestymistä ja etenemistä.

Peitelläkseen politiikkansa todellista sisältöä ja säilyttääkseen yhteydet opiskelijajoukkoihin edes jollain tavalla oikeisto ja reformistit etsivät erilaisia verukkeita "perustellakseen" hyökkäyksensä opintotukiliikettä vastaan. Sosialidemokraattien mukaan adressin vaatimus 270 mmk:sta on "epärealistinen"[8] ja siksi ei pidä antaa opintorahaa kaikille. SYL:n vuotta aiemmin esittämä yhtä suuri vaatimus — ottaen huomioon inflaation ja opiskelijamäärien kasvun — oli sosialidemokraattien mielestä ollut oikea.

Kaikkinainen opiskelijoiden etujen puolustaminen on tietysti "epärealistista" jos SYL:n sosiaalisihteeri Jukka Rantasen (SDP) tavoin lähdetään siitä, että valtiolla on "vain tietty summa opin-

6. Kts. opintotukiadressista Tiedonantaja 21. 2. -74.
7. Kts. Soidunkantaja 3/74 ja SOL-aineisto 9.
8. SONK-tiedote maaliskuu-74.

torahoihin"[9] ja käytetään mittapuuna Sorsan hallituksen politiikkaa, jonka lähtökohtana ovat monopolien eivätkä työtätekevien ja vähävaraisten edut.

Todellisuudessa hallituksella ei ole mitään rahapulaa, vaan se jakaa suurpääomalle jo suoraan budjetissa 550 mmk välitöntä tukea, antaa monopoleille valtavia vero- ym. helpotuksia, tuhlaa sotilasmenoihin useita satoja miljoonia, myöntää yksityisille pankeille pelkästään opintolainakorkoina 100 mmk lisätuloa jne.

Toiseksi esitettiin, että opinrahan myöntäminen kaikille on kyllä "pitkällä tähtäyksellä täysin hyväksyttävä", mutta että siihen tulee edetä "asteittain".[10] "Asteittaisuus" puolestaan merkitsisi oikeiston, keskustan ja sosdemien hyväksymän SYL:n kannanoton[11] mukaan opintolainojen enimmäismäärän asettamista ajankohtaiseksi päävaatimukseksi ja opintorahan kehittämistä "tarveharkintaisena arviomäärärahana" jättäen kokonaan hallituksen arvioitavaksi kuinka monelle tukea myönnetään. Jos tukea ei pidä myöntää kaikille, niin miksei sanota selvästi kenet pitää jättää ilman? Entä miten SYL:n kanta eroaa Sorsan hallituksen linjasta — sehän toteuttaa "tarveharkintaa"? Oikeisto ja reformistit tekeytyvät tietämättömiksi niin Suomen kuin kansainvälisenkin opiskelijaliikkeen sekä työväenluokan ja muiden vähävaraisten taistelukokemuksista: oikeistovoimat ovat aina pyrkineet mitätöimään sosiaaliset uudistukset pitämällä tulorajat yms. kriteerit ennallaan inflaation laukatessa ja näin kaventaneet tuen saajien piiriä. Suojaa näitä pyrkimyksiä vastaan on tarjonnut sosiaalisten järjestelmien rakentaminen kaikkia koskettaviksi ja aukottomiksi.[12] Opiskelijoiden pienen osan tuleva suurituloisuus voidaan ja tulee ottaa huomioon valtion verotuksen kautta opintotuen rahoituksessa.

Kolmanneksi asetuttiin adressia vastaan sillä perusteella, että varat "jouduttaisiin keräämään pienituloisilta veronmaksajilta"[13] vaikka tämä vaara voidaan voittaa vain voimistamalla taistelua suurpääoman verotuksen kiristämiseksi kuten opintotukiadressissa tehtiin — eikä kieltäytymällä taistelusta ja näin sallimalla nykyistenkin varojen kokoamisen työtätekeviltä.

Erityisesti oikeisto syytti ANK:n aloitetta "opiskelijaliikkeen

9. Helsingin Sanomat 1. 3. -74.

10. Sosialidemokraatti Kari Koskinen Ylioppilaslehdessä 12/74.

11. Suomen Ylioppilaskuntien liiton kannanotto 26. 3. -74.

11. Suomen Ylioppilaskuntien liiton kannanotto 26. 3. -74.

12. Näiden periaatteiden mukaisesti ovat kommunistit toimineet myös kehitettäessä mm. kansaneläke-, lapsilisä- ja sairausvakuutusjärjestelmiä. Esimerkiksi Englannissa ja Tanskassa vaativat opiskelijat perusopintorahan myöntämistä kaikille opiskelijoille. Saksan liittotasavallassa taas pyritään samaan päämäärään siten, että niiden opiskelijoiden vanhemmat jotka eivät saa opintorahaa on velvoitettu lailla maksamaan vastaavaa tukea lapsilleen — tulorajojen kiristyminen inflaation ja hallituksen politiikan seurauksena on kuitenkin merkinnyt opintotuen rahoituksen suuntautumista näin yhä enemmän vähävaraisten kannettavaksi.

13. Kari Koskinen, Ylioppilaslehti 12/74.

hajoittamisesta", vaikka juuri adressi johti ensimmäiseen joukkomittaiseen esiintymiseen opintotuen puolesta, loi laajemman yhtenäisyyden opiskelijoiden keskuudessa kuin milloinkaan aiemmin sosiaalikysymyksissä. Tällaiset syytökset osoittavat ainoastaan niiden esittäjän itsensä ajautumista opiskelijaliikkeen taisteluyhtenäisyyden ulkopuolelle.

Todellista, joukkojen toiminnassa muodostunutta ja vahvistunutta yhtenäisyyttä eivät oikeiston, keskustan, sosdemien ja ns. kansandemokraattisten opiskelijajärjestöjen johtomiesten hyökkäykset kyenneet murtamaan. Ilman näitä hajoitustoimia olisi adressista ollut mahdollista saada vielä jossain määrin mittavampi. Samalla hajoittajat itse joutuivat kuitenkin noloon asemaan: sosialidemokraattiset, keskustalaiset ja myös oikeistoa kannattavat opiskelijat, jopa näiden poliittisten opiskelijajärjestöjen monet aktiivit allekirjoittivat adressin, monet myös keräsivät nimiä siihen. Milloinkaan aiemmin ei suomalaisten opiskelijoiden keskuudessa ole kerätty vastaavan kannatuksen saanutta adressia.

Keskustan ja sosialidemokraattien virheiden arvostelulla haluammekin auttaa heitä ulos siitä eristyneisyydestä ja umpikujasta, johon he viime keväänä ajautuivat — mukaan adressin pohjalta etenevään ja voimistuvaan edistykselliseen taisteluun opiskelijoiden sosiaalisten etujen puolesta.

Sorsan hallitus opiskelijoita vastaan

Erityisesti SOL:n 9. liittokokouksen jälkeen, sosiaalikamppailun voimistumisen myötä karttuneen taistelukokemuksen ja Taisteluohjelmassa suoritetun erittelyn pohjalta ovat myös valtiovallan viimeaikaiset toimenpiteet joutuneet entistä tarkemman ja laajempien opiskelijajoukkojen arvioinnin kohteeksi.

SDP:n ja Keskustapuolueen johtama hallitus on toteuttanut ja valmistelemassa aivan päinvastaisia toimia kuin mitä opiskelijat ovat siltä vaatineet. Hallituksen opintotukipolitiikka on palvellut nimenomaan suurpääoman ja suurituloisten etuja. Sen avulla on suunnattu monopoleille välttämättömiä koulutuskustannuksia opiskelijoiden, heidän vanhempiensa ja verotuksen kautta myös muiden työtätekevien kannettavaksi. Opintotuella ei ole edistetty vähävaraisten koulutusmahdollisuuksia ja sillä on ainoastaan siirretty opiskelijoiden toimeentulovaikeuksia osittain valmistumisen jälkeiseen ajankohtaan kykenemättä myöskään turvaamaan kunnollisia opiskeluedellytyksiä. Samoin kuin työläisten, eläkeläisten ja muiden vähävaraisten kohdalla, on Sorsan hallitus suuntautunut heikentämään myös opiskelijoiden elinehtoja. Sen politiikan keskeisinä piirteinä opintotuen eri osa-alueilla on ollut:

1. Opintorahan kehittämisen laiminlyöminen. Valtion budjettipolitiikalla on entisestään vähennetty opintorahaa koskevien säädösten merkitystä ja säästetty valtion varoja suurpääomalle tuottoisampiin kohteisiin.

2. Opintolainojen enimmäismäärien rajoittaminen lainojen sitomien pääomien ja korkotukimenojen kasvun hillitsemiseksi, jota "perustelemaan" Valtion Opintotukikeskus (VOTK) yrittää laatia erityistä "opiskelijan elinkustannusindeksiä".

3. Opintolainojen korkojen ja hoitokorvausten nostaminen lisätulojen hankkimiseksi yksityisille pankkimonopoleille.

4. Opintolainanannon rajoittamispyrkimykset ovat erityisesti viime aikoina voimistuneet lainojen sitomien pääomien kasvaessa ja niiden korkojen ollessa samanaikaisesti vähän "tavallista" lainakorkoa alempia. Rajoittamiseen antaa mahdollisuudet pankeille jätetty ehdoton kontrolli: ne voivat evätä mielivaltaisesti lainan vaikka opiskelija saisi valtiontakauksen. Myös valtion opintotukiviranomaisilla on mahdollisuus nykyisen lainsäädännön puitteissa tiukentaa valtiontakausten myöntämistä. Samalla opintolainanannon rajoittamisessa on kyse luottopolitiikan yleisestä suuntaamisesta rajoittamaan työtätekevien lainansaantia, tarkoituksena heiltä koottujen säästöjen suuntaaminen palvelemaan välittömämmin monopolien voitontavoittelua ja tarpeita EEC-sopimuksen myötä kiristyneen imperialistisen kilpailun oloissa.[14]

5. Pyrkimys sitoa opintotuki entistä tiukemmin opintomenestykseen siihen investoitujen varojen "tuottoisuuden" lisäämiseksi. Tähän avaa uusia mahdollisuuksia EEC:n mallin mukaisesti säädetty opintotukiasetus 764.[15] Myös opintotuen lainamuotoisuudella pyritään nopeuttamaan opintoja.

6. Lainaan perustuvan opintotuen epäsosiaalisen luonteen voimistaminen. Lainamuotoisuus on muita paremmin turvannut niiden harvojen opiskelijoiden edut, joiden tulevat palkat on suuret. Opintolainat on entistä jyrkemmin porrastettu eri koulutustasoille ja -aloille siten että siellä missä koulutus on valtiolle kalleinta ja opiskelija vaikeammin korvattavissa ovat myös lainat suurimmat. Lisäksi on kotona-asuvan vähennyksillä suunnattu kustannuksia opiskelijan ja hänen vanhempiensa usein muutenkin vaikeaa toimeentuloa kaventamaan.

7. Muun opiskelijoihin kohdistuvan sosiaalipolitiikan esittäminen "välillisenä opintotukena" asettaen se opintorahan kehittä-

14. Tämä on syy pankinjohtaja Matti Virkkusen puheisiin opiskelijoiden "riemulomista kanarian saarilla" opintolainojen turvin ja siihen, että Suomen pankin pääjohtaja Mauno Koivisto katsoo, että "opintolainat eivät enää mahdu rahamarkkinoille" ja "uskoo opintolainamäärän supistuvan" (HS 17.5.-74).

15. Asetuksesta 764 kts. Soihdunkantaja 1 ja 2/74.

miselle "vaihtoehtoiseksi" ja "vastakkaiseksi". Esimerkiksi opiskelijoiden terveydenhuollon kehittämisellä (mihin hallitus ei myöskään ole suuntautunut muuta kuin käyttäessään siitä puhumista verukkeena opintorahan kehittämättä jättämiselle) kuitenkin korjataan yhteiskunnassa vallitsevia sosiaalisia epäkohtia, joista joka tapauksessa tulisi huolehtia — ne eivät ole peruste opintotuen pienentämiselle.[16]

8. Kytkeytyminen entistä tiiviimmin kansainvälisiin imperialismin koulutuspolitiikan strategioihin, mitä osoittavat mm. asetuksen 764 säätäminen EEC:n mallin mukaisesti, Suomen jäsenyys OECD:n toimikunnassa joka on selvittänyt mm. opintotukikysymystä ja OECD:n suosittamien ns. jaksottaisen koulutuksen, työn ja opiskelun vuorottelun ja lyhytopintojen periaatteiden propagoiminen.[17]

9. Inflaation käyttäminen välineenä myös opintotuen kuten palkkojen ym. reaaliarvon alentamiseen.

Hallitus ei siis ole tekemässä mitään parantaakseen opiskelijoiden toimeentuloa. Se ei ole myöskään osoittanut elettäkään perustaakseen valtion opintolainarahastoa tai suorittaakseen muita toimenpiteitä, joilla Hannu Vesa (SDP), nimimerkki "Edelläkävijä" kehui SONK:n "opiskelijavaalien alla päättäneen panna vauhtia opintolainakysymyksen järjestelyihin" ja joista SONK:n aloitteesta oli SDP:n puolueneuvostossa "opiskelijavaalien alla" päätetty.

Päinvastoin opintojen rahoituskriisi on syventynyt: (1) pankit ovat yhä haluttomampia myöntämään valtavasti kasvaneita lainamääriä; (2) inflaatio kaventaa lainan riittävyyttä ja lisää opiskelijoiden velkaantumista; (3) lasten kouluttaminen on muodostunut entistä raskaammaksi työläisille, pienviljelijöille ja muille vähävaraisille; (4) yhä useammat opiskelijat joutuvat käymään ansiotyössä opintojensa ohessa samaan aikaan kun tulopolitiikalla painetaan alas palkkoja; (5) yhä useammat siirtyvät työmarkkinoille jo valmiiksi velkaantuneina — suurpääoman voimistuvan riiston kohteiksi.

---

16. Ei voi kuin ihmetellä kenen etuja SYL:n hallituksen oikeisto-keskustasosdem enemmistö kuvittelee ajavansa vaatiessaan "välillisen opintotuen" kehittämistä, jotta sen avulla "voidaan ehkäistä varsinaisen opintotuen kasvua" (SYL:n kannanotto 26. 3. -74).

17. USA:lainen H. Young toteaa avoimesti "työn ja opiskelun vuorottelusta", että sen "ansiosta korkeakoulu pystyy ottamaan vastaan kaksi kertaa enemmän opiskelijoita pitämällä puolet heistä töissä" ja kouluviranomaisten suhtautuvan siihen "erittäin hyödyllisenä etenkin vähävaraisista perheistä lähtöisin oleville opiskelijoille" (USIS-tiedote toukokuu 1972, s. 3). OECD:n työ opintotukikysymysten parissa on kuitenkin vasta alullaan ja mainittu toimikunta jossa Suomi on mukana (koulutuksen rahoittamismenetelmien tarkistamistoimikunta) on tiettävästi ensimmäisiä joka on perusteellisemmin käsitellyt asiaa. OECD:n koulutuspoliittisista strategioista kts. Engeström—Reinikainen—Eronen, Soihtu 1/74.

Mitä on tehtävä?

Olemme siis tilanteessa, jossa opiskelijoiden voimistuvasta joukkoliikkeestä huolimatta opiskelijoiden sosiaalis-taloudellinen asema on edelleen heikentynyt.

Minkälaisten johtopäätösten eteen tällaiset kehitysilmiöt meidät asettavat? Onko laajojen opiskelijajoukkojen ja SOL:n tarkistettava periaatteellista ja käytännöllistä linjaansa tämän vuoden aikana ja erityisesti opintotukiadressin yhteydessä saatujen kokemusten perusteella? Tästä ei ole kysymys, vaan aivan päinvastaisesta johtopäätöksestä: on välttämättömyys lisätä joukkoliikkeen voimaa oikeutettujen vaatimusten puolesta ja liittoutua entistä tiiviimmin työväenluokan ja muiden edistyksellisten väestökerrosten kanssa hallituksen koko talouspolitiikan suunnan muuttamiseksi, jotta kurjistumiskehitys saataisiin pysähtymään ja kehitys kääntyisi opiskelun aineellisten edellytysten paranemisen suuntaan.

Tämän vuoksi asetamme entistä vaativammin opintotukiadressin viitoittamalta pohjalta seuraavat vaatimukset:

1. 1000 mk perusopintoraha kaikille peruskoulun jälkeisiä opintoja harjoittaville — 270 mmk valtion tulo- ja menoarvioon vuodelle 1975;
2. Opintoraha sidottava indeksiin sen reaaliarvon turvaamiseksi;
3. Sulku hintojen, maksujen ja vuokrien korotuksille;
4. Opintolainakorot kokonaan valtion maksettavaksi opiskeluaikana;
5. Opintolainojen takaisinmaksuaika pidennettävä nostamisaikaväliin verrattuna kolmenkertaiseksi tai pitemmäksi aina 25 vuoteen asti ja takaisinmaksu siirrettävä alkamaan vasta 3 vuotta opintojen päätyttyä;
6. Asumistukea tulee myöntää osana opintotukijärjestelmää kaikille opiskelijoille perhesuhteisiin katsomatta sikäli kuin he muuten ovat siihen oikeutettuja, ja asumistukea lisättävä;
7. Lapsiperheille on myönnettävä erityistä lisäopintorahaa, joka voisi olla esimerkiksi kutakin lasta kohden kolmannes perusopintorahasta;
8. Opintolainanannon kiristäminen on torjuttava ja yksityisten pankkimonopolien kontrolli lainanannossa murrettava perustamalla opintorahaan siirtymiskauden ajaksi eduskunnan valvoma valtion opintolainarahasto, jonka varat kootaan suurpääoman ja suurituloisten verotusta kiristämällä.
9. Opiskelijoiden hiostaminen torjuttava ja asetuksen 764 sitä koskevat säädökset kumottava.
10. Opintotuen hallinto on saatettava demokraattiseksi: kaikki keskeiset päätökset on saatettava eduskunnan käsittelyyn, VOTK:n johtokunta valittava parlamentaarisin perustein, pankkien valtaa lainanannosta päätettäessä kavennettava, asetukseen

764 sisältyvät pyrkimykset kaventaa korkeakoulukohtaisten opintotukilautakuntien päätäntävaltaa torjuttava ja lautakuntien jäsenet valittava oppilaitoksen demokraattisissa hallintoelimissä (missä niitä on) tai ylioppilaskuntien toimesta.

11. Opintotuen kustannukset maksatettava suurpääomalla ja suurituloisilla niiden verotusta kiristämällä mm. säätämällä yrityksiltä perittävä opintoturvamaksu, joka on porrastettu yrityksen suuruuden ja pääomavaltaisuuden mukaan 0.8—1.2 %:ksi suoritetusta ennakkoperinnän alaisesta palkan määrästä (mikä merkitsisi n. 270 mmk tuloa valtiolle) ja palauttamalla yrityksille niiltä vuonna 1968 poistettu 1 %:n omaisuusvero (n. 100 mmk tulo valtiolle) sekä supistamalla sotilasmenoja.

12. On säädettävä yhtenäinen ja sitova opintotuen kehittämislaki; opintotuki on kehitettävä kokonaan opintorahaan perustuvaksi ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa vuoteen 1980 ja korkeakouluissa 1985 mennessä. Kommunistien eduskunnassa tekemä tätä koskeva lakialoite on välittömästi otettava käsittelyyn.

Näiden vaatimusten toteutuminen ei merkitsisi lopullista toimeentulon turvaa opiskelijoille, mutta se olisi tärkeä vaihe kurjistumiskehityksen kääntämisessä päinvastaiseksi. Tällaisesta taistelun vaiheesta on kyse. Suurpääoman, oikeiston ja Sorsan hallituksen työtätekevien eduille vihamielistä olemusta ilmentää se, että edes tällaisia, varsin alkeellisia vaatimuksia ei voida saavuttaa muuten kuin nykyistä laajemmalla painostuksella.

Painostuksen kehittämiseen liittyviä tehtäviä voidaan hahmottaa ainakin seuraavasti:

Ensiksi tarvitaan entistä laajempaa opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen yhteenliittymyttä voimaa oikeiden tunnusten pohjalta. Tässä on kyse vielä viime keväänä passiiviseksi jääneiden opiskelijoiden vetämisestä mukaan painostusliikkeeseen. Liikkeen vaikutusvalta kasvaisi edelleen, jos SONK, KOL, LOL ja Mittenförbundet lakkaisivat hyökkäämästä laajojen opiskelijajoukkojen perusvaatimuksia vastaan ja tämän sijaan suuntautuisivat painostamaan omia puolueelimiään, eduskunta- ja hallitusryhmiään, jotka käytännössä ovat tärkeässä asemassa tehtäessä päätöksiä opintotuesta. "Opiskelijoiden oma aktiivisuus, tietoisuus yhteisistä tavoitteista, valmius toimintaan sekä organisoituminen" [18] avaavat tietä myös Suomen Ylioppilaskuntien Liiton, muiden valtakunnallisten opiskelijaliittojen ja opiskelijoiden yhteisten paikallisjärjestöjen mukaantulolle opiskelijoiden etujen puolelle, luopumiselle opiskelijoiden taistelua heikentävistä "lisäopintorahavaatimuksista" (SYL:n hallitus) tai muista opiskelijoiden vastaisista manöövereistä.

18. SOL:n Taisteluohjelma s. 173.

Toiseksi on kehitettävä opiskelija- ja koululaisliikkeen yhteistyötä valtakunnallisella, piiri- ja perustasolla, samoin korkeakoulu- ja opisto-opiskelijoiden yhteistoimintaa yhteisen toimintalinjan ja -muotojen sekä näin entistä voimakkaamman kamppailun kehittämiseksi. Samalla yhteistyö ammattikoululaisten ja lukiolaisten kanssa merkitsee opintotukikysymyksen nousemista konkreettisena esille yhä useammassa työläisperheessä lisäten sitä kohtaan tunnettua mielenkiintoa.

Kolmanneksi "tämän taistelun on oltava tiukassa käytännöllisessä yhteydessä siihen taisteluun, johon se on poliittisesti ja taloudellisesti sidoksissa. Ei ainoastaan marxilais-leniniläisen opiskelijaliikkeen, vaan maailmanlaajuisen demokraattisen opiskelijaliikkeen päätöksissä, jotka viimeksi on ilmaistu IUSn 11. kongressin asiakirjoissa, todetaan selvästi, että opiskelijoiden taistelun onnistuminen on mahdollista vasta silloin kun se liittyy työväenluokan ja sen liittolaisten käymään kamppailuun monopolien valtaa vastaan"[19]. Tämä edellyttää opiskelijoilta solidaarisuutensa voimistamista työpaikoilla voimistuvaa tulopolitiikan vastaista liikettä kohtaan ja opiskelija- ja ammatillisten järjestöjen yhteyksien ja yhteistoiminnan kehittämistä. On tehtävä opiskelijoiden keskuudessa tunnetuksi työväenluokan ja muiden monopolien sortamien väestökerrosten kamppailua ja vaatimuksia, opiskelijoiden on ilmaistava vastustuksensa kaikille monopolien sorron ja riiston ilmiöille — ei yksin niille jotka kohdistuvat heihin itseensä. Myöskään työläiset eivät itsestään tunne ja ryhdy tukemaan opiskelijoiden vaatimuksia — niitä on selvitettävä ja tehtävä tunnetuksi.

On päättäväisesti torjuttava Sosialidemokraattisen Opiskelevan Nuorison Keskusliiton (SONK) johdon politiikka sen yhä useammin kieltäytyessä sinänsä oikean tunnuksen "opiskelijoiden ja työväestön yhteisten tavoitteiden puolesta" varjolla Sorsan hallituksen talouspolitiikan ja tulopolitiikan vastaisesta taistelusta ja välttäessä sos.dem.-johdon politiikan arvostelua.[20] SDP:n ja SAK:n johtoelimet ovat keskeisessä asemassa toteutettaessa monopolien etujen mukaista politiikkaa vastoin sekä työläisten että

19. Reijo Kalmakurki SOL-konferenssissa 31. 5. -74.

20. SONK:n johtohenkilöt ovat kieltäytyneet asettamasta konkreettisia tavoitteita opintorahaan tarvittavista markoista, valmistelivat SDP:n opintotukityöryhmässä ja SYL:ssa kommunistien heittämistä ulos VOTK:n johtokunnasta, valmistelevat yhteistä propagandarynnäkköä SAK:n johdon ja asuntolasäätiöiden kanssa syksyksi asuntopolitiikassa opiskelijoiden taistelun heikentämiseksi, esittivät SYL:n hallitukselle kannaottoa jossa asetuttiin tukemaan tulopolitiikkaa, puolustelevat hallituksen esitystä YTHS:n romuttamisesta, keskittyivät asetuksen 764 yhteydessä sen puolusteluun, hyökkäävät Tampereen Yliopiston Ylioppilaskunnan ja tamperelaisopiskelijoiden vuokrankorotustenvastaista taistelua vastaan (kts. TAMY:n keskustalaisen pääsihteeri Vehkalahden lausunto, Iltaset 3. 7. -74) jne.

opiskelijoiden asettamia tavoitteita. Ei opiskelijoilla eikä työläisillä ole yhteisiä taloudellis-sosiaalisia tavoitteita Sorsan ja Hämäläisen kanssa — päinvastoin opiskelijoiden ja työläisten yhteiset tavoitteet edellyttävät taistelua sos.dem.-johdon politiikkaa vastaan. Tämän pitäisi olla selvää myös jokaiselle vasemmistososialidemokraatiksi itseään kutsuvalle.

Neljänneksi SOL:n ja koko demokraattisen liikkeen agitaatio- ja propagandatyössä on paljastettava Sorsan hallituksen yritykset vedota "inflaation hillitsemiseen" ja "rahapulaan" opintotuen kehittämisestä kieltäytyessään: rahaa kyllä on mutta se ohjataan monopoleille. Taloudellisten ongelmien syynä ei ole varojen puute sinänsä, vaan työtätekevien kulutuskysynnän rajoittaminen. Edistyksellinen opiskelijaliike voi nojata sosialistisiin maihin esimerkkiin ja saavutuksiin, jotka osoittavat vastaansanomattomasti, että opiskelijoiden toimeentulo on mahdollista turvata: ei kai "vapaa maailma" "hyvinvointi"-kuvioineen voi suvaita nykyistä katastrofimaista jälkeenjäämistään sosialistisista maista opiskelijoiden aineellisen toimeentulon alalla.

Viidenneksi on osoitettava virheelliseksi pyrkimykset selittää opintotuen puutteita mittausvirheillä, jotka voitaisiin oikaista siten, että VOTK "tutkimustoiminnallaan lukukausittain selvittää opiskelijoiden reaalisen kustannustason, jonka mukaan opintoraha määräytyy" kuten eräiden sosialidemokraattien toimesta esitettiin SYL:n liittokokouksessa syksyllä 1973. Opintorahan reaaliarvo voidaan nykyoloissa parhaiten turvata kamppailemalla indeksisidonnaisuuden puolesta. Sosialidemokraattien — ehkä hyvääkin tarkoittava — esitys on vain omiaan synnyttämään harhakuvitelmia kapitalismin oloissa vallitsevasta ja valtion valvomasta "oikeudenmukaisuudesta" ja näin heikentämään opiskelijoiden aktiivisuutta.

Kuudenneksi yhä tärkeämmän sijan opiskelijoiden joukkovoiman kokoamisen ja tietoisuuden kohottamisen kannalta opintotukiliikkeessä saa tulopolitiikkaa [22] koskevan valistustyön voimistaminen kaikissa edistyksellisissä opiskelijajärjestöissä, sillä tulopolitiikka on suurpääoman etujen mukaisen valtiomonopolistisen sääntelyn keskeinen elementti ja estää myös opintotuen opiskelijoiden vaatimusten mukaisen kehittämisen. Hallitus on budjetissa asettanut valtiontalouden toiminnan perustaksi STK:n, ay-liikkeen johdon ja hallituksen välisissä tulopoliittisissa neuvotteluissa sovitun talouden kehittämislinjan,

---

21. Sosialististen ja eräiden kapitalististen maiden opintotukijärjestelmistä kts SOL-aineisto 9/74 ja Iiris Niemi: Eräiden valtioiden opintotukijärjestelmät, VOTK 1972.

22. Tulopolitiikasta kts SOL:n Punaiset vihot 1, Risto Uljas Soihtu 4/73 ja S. Pronin Tiedonantaja 14/73.

joka näin välittyy myös valtion toimintasektoreiden yksittäisiin toimiin samalla kun itse tulopoliittisissa neuvotteluissa on entistä laajemmin tehty päätöksiä harjoitettavasta sosiaalipolitiikasta. Täta kautta ja ennen muuta vahvistamalla monopolien otetta harjoitetusta politiikasta sekä ehkäisemällä työväenluokan taisteluvoiman käyttöä, on tulopolitiikka muodostunut ratkaisevaksi esteeksi kaikelle sosiaaliselle uudistustyölle.

Kun opetusministeri Ulf Sundqvist ja VOTK:n puheenjohtaja Jaakko Numminen esittävät [23] opintotuen ottamista käsittelyyn tulopoliittisissa huipputason neuvotteluissa, ei kyse ole siitä, että tulopolitiikka ei jo nyt keskeisesti vaikuttaisi opintotuen kehitykseen. Sen sijaan nyt on kyse pyrkimyksestä lisätä suurpääoman sanavaltaa yksittäisiin opintotukipäätöksiin, käyttämään opintotukea työläisten palkkojen polkemiseen ja asettamaan opiskelijat ja työläiset vastatusten kun opintotukeen käytetyt varat tulisi ottaa huomioon palkankorotuksia vähentävänä tekijänä ns. sosiaalipaketissa. Näin yritetään vierittää syy opintotuen kehnoudesta työläisille ja heikentää työläisten ja opiskelijoiden liittoa.

Seitsemänneksi on suunnattava taistelu opintotuen puolesta samalla taisteluksi SDP:n ja Keskustapuolueen johtaman hallituksen koko talouspolitiikkaa vastaan. Vain perusteellinen demokraattinen käänne voisi antaa lupauksia opiskelijoiden aseman pysyvämmästä paranemisesta. Puhuminen Leevi Lehdon tavoin siitä, että "opiskelijoiden oikeutettua vaatimusta opiskelijapalkasta ei voida näissä olosuhteissa, näillä resursseilla toteuttaa välittömästi polkematta eläkeläisten oikeutettua vaatimusta riittävästä eläketurvasta" [24] on omiaan hämärtämään tätä peruskysymystä: resursseja kyllä on, mutta ne suunnataan palvelemaan surpääoman tarpeita. Tällaiset kehoitukset tyytymisestä monopolien etujen mukaisen politiikan puitteisiin mahtuviin mitättömiin näennäisreformeihin on torjuttava. Ne merkitsevät jättäytymistä suurpääoman ja hallituksen armoille ja ovat osoitus teorian alalla ja poliittisen tilanteen arvioinnissa ilmenevien virheiden myötä esiintyvästä kyvyttömyydestä esittää konkreettista sekä opiskelijoiden että muiden monopolien sortamien väestökerrosten etujen mukaista taistelulinjaa.

Talouspolitiikan suunnasta käytävän taistelun kulussa ratkeaa myös se kuka maksaa mahdolliset sosiaaliset uudistukset ja opintorahan kehittämisen. Kapitalistit pyrkivät aina vierittämään niistä aiheutuvat kustannukset työtätekeville verotuksen kautta, hintojen korotuksina jne. Työläisten ja opiskelijoiden vastaus voi olla vain taistelun voimistaminen suurpääoman verotusta kiristävien verouudistusten puolesta, työtätekevien verojen ja hintojen korotuksia vastaan.

23. Helsingin Sanomat 31. 1. ja Tiedonantaja 52/74.
24. Yhteisrintama b 1/72, s. 19.

SOL:n oppositiojärjestö TuASS:n johtohenkilön Timo Mäkilän "jonkinnäköinen analyysi" siitä, että "tuhannen markan opintoraha kuten koko opintotuki on peräisin tuotannosta so. työläisen luomaa" ja että se on "tulonsiirto työläisiltä" joka "menee porvarisluokan uusintamiseen" [25], kieltää opiskelijoilta kokonaan tämän monopolien vastaisen taistelun näköalan. Samalla Mäkilä kieltää kokonaan työväenluokan liittolaispolitiikan mahdollisuudet ja välttämättömyyden havaittuaan sen aapistotuuden, etteivät yhteiskunnalliset rikkaudet ole kapitalistien nerokkuuden tuotetta sen enempää kuin jumalan lahjakaan. Mäkilä kieltää opiskelijoiden ja monopolien välisen ristiriidan asettaen tilalle opiskelijoiden ja työväenluokan vastakkaisuuden, "unohtaa" taistelun valtion kokoamien verovarojen käytöstä ja opiskelijoiden vaatimukset opintotuen rahoittamisesta.

Se mahdollisuus, että opiskelijoiden edut saattavat jossain tilanteessa asettua ristiriitaan työväenluokan etujen kanssa voidaan voittaa ja voitetaan monopolienvastaisessa rintamassa ja sen politiikassa — ei kieltämällä opiskelijoilta olemassaolon oikeutta.

Kuten Georgi Dimitrov alustuksessaan fasisminvastaisesta kansanrintamasta Kommunistisen internationaalin VII kongressissa osoitti, oikeiston politiikassa on keskeisellä sijalla pyrkimys asettaa vallankumouksellinen työväenluokka ja pikkuporvarilliset kerrokset vastakkain. Dimitrov asetti kommunistien velvollisuudeksi kääntää kärki taantumuksen väitteiltä osoittamalla näille kerroksille konkreettisesti mistä todellinen vaara uhkaa heitä. "Mutta tämä ei riitä ... tärkeintä, ratkaisevinta on vallankumouksellisen proletariaatin päättävä esiintyminen näiden kerrosten vaatimuksien puolesta, vaatimuksien jotka ovat proletariaatin perusetujen mukaisia. Taistelun prosessissa on työväenluokan vaatimukset sidottava näihin vaatimuksiin." [26]

K a h d e k s a n n e k s i, on selvitettävä opiskelijoille s o s i a a l i k a m p p a i l u n a s e m a a l u o k k a t a i s t e l u s s a. Kommunistit eivät kuvittele sosiaalikamppailun lopullisesti ratkaisevan opiskelijoiden aineellisia ongelmia tai toteuttavansa siinä jotain "sosialistisia" reformeja kapitalismin oloissa kuten ns. marxilaiset sosialidemokraatit. Mutta emme myöskään kieltäydy puolustamasta opiskelijoiden etuja jo kapitalismin vallitessa kuten "vasemmisto"revisionistit, jotka ymmärtämättä luokkataistelun peruslakeja näkevät mahdottomaksi työtätekevien ase-

---

25. Turun Ylioppilaslehti 26. 4. -74. Mäkilän mukaan "marxilaisten teoreettiset näkemykset tieteellis-teknisestä vallankumouksesta ja sivistyneistön aseman muutoksesta ovat oikeat", mutta ne ovat vain "mahdollisuus" joka ei ole "todellisuus". Onko ihme että toveri Mäkilä itsekin kutsuu tätä "jonkinnäköiseksi analyysiksi"!

26. G. Dimitrov, Työväenluokan yhtenäisyys ja kansanrintama fasismia vastaan, SOL:n kirjasarja 1.

27. Kts. esim. MSB-Spartakus: Eine Auseinandersetzung mit der Politik maoistischer Gruppiering in der BRD.

man parantamisen kapitalismin oloissa ja tämänsuuntaiset pyrkimykset jopa työtätekevien etuja vaarantaviksi.

Vallankumouksellisena järjestönä, joka laskee politiikkansa tieteellisen strategian ja taktiikan varaan, SOL ei jätä käyttämättä "ainoatakaan, pienintäkään mahdollisuutta todellisten reformien ja osittaisparannusten hankkimiseen" [28], koska *todellisissa reformeissa* yhdistyvät työtätekevien tämänpäivän etujen puolustaminen etujen lopullisen turvaamisen edellytysten luomiseen, sosialistisen vallankumouksen poliittisen armeijan luomiseen.

28. V. I. Lenin, teokset osa 20, s. 299—300.

SOL:n TAISTELUOHJELMA SUOMEN OPISKELIJOILLE

184 sivua. Hinta 6 markkaa. Saatavana SOL:n jäsenjärjestöiltä tai postiennakolla osoitteesta SOL, 3 linja 7 B 37, 00530 Hki 53.

E-liike ostajan asialla

E-liikkeessä on ostajan asialla päivittäin tuhansia ihmisiä. He valmistavat ja valitsevat E-myymälöihin tuotteita, jotka vastaavat kuluttajan tarpeita ja ovat käytössä turvallisia. He vastaavat kukin omalta osaltaan myös siitä, että kuluttaja saa tuotteen oikeaan aikaan ja oikeaan hintaan. He ovat työssään ostajan asialla.

E-liike on Sinunkin liikkeesi niinkuin se on yli 600.000 muun suomalaisen liike.

Saat useita jäsenetuja kun liityt E-liikkeen jäseneksi. Pääset päättämään miten liikettä hoidetaan ja millaiseksi se kehittyy.

Raportteja, kommentteja

Portugalin kansan taistelu fasismin murskaamiseksi

Euroopan fasististen maiden hallitukset ovat menettämässä asemiaan: Portugalin fasistinen hallitus kaatui huhtikuussa, heinäkuussa siirrettiin syrjään Kreikan sotilasjuntta oikeistolaisen siviilihallituksen tieltä, Espanjassa lakkoliikkeet ovat voimistuneet. NKP:n rauhanohjelma on tältäkin osin toteutumassa.

Huhtikuun 25. päivänä tapahtunut fasistisen hallituksen kumoaminen Portugalissa on avannut tien demokraattisten oikeuksien palauttamiselle, työtätekevien taloudellisten olosuhteiden kohentamiselle ja Portugalin siirtomaiden itsenäistymiselle. Äärimmäisen vaikeissa oloissa etenevän demokraattisen liikkeen johdossa kamppailee syvästi internationalistinen ja aatteellisesti luja Portugalin Kommunistinen Puolue kehittäen uusia fasismin vastaisen taistelun muotoja: kansan demokraattisen liikkeen ja armeijaliikkeen voimien yhdistämistä.

Portugalin kansan taistelun tukeminen on Suomen rauhanliikkeen tärkeä tehtävä. Sosialistinen Opiskelijaliitto antaa erityisen tukensa veljesjärjestönsä Portugalin Kommunistisen Opiskelijaliiton (UECP) työlle opiskelijoiden järjestämiseksi demokraattisen rintaman tunnusten puolesta käytävään taisteluun.

Seuraava raportti välittää perustiedot Portugalin tapahtumien historiallisesta ja poliittisesta taustasta. Tulemme palaamaan aiheeseen. — Toimitus.

Fasismin valtaannousu Portugalissa

Vuonna 1910 armeijan enemmistö työväenluokan tukemana pystytti tasavallan syöksemällä vallasta monarkian, joka oli hallinnut Portugalia lähes 800 vuoden ajan. Tasavallan vuosina suoritettiin joitakin uudistuksia, mm. uusi perustuslaki ja lakko-oikeuden tunnustaminen, mutta työväenluokan ja maatyöläisten tärkeimpiä vaatimuksia ei toteutettu. Äärivanhoilliset voimat armeijassa pystyttivät kahteen otteeseen diktatuurin (vuonna 1915 Pimento de Castro ja 1917—18 Sidonio Pais), joiden aikana tasavaltalaiset oikeudet ja vapaudet poljettiin maahan.

Tasavaltalaisen hallitukset kriisi alkoi kärjistyä lopullisesti 20-luvun puoliväliin tultaessa. Vuonna 1926 armeijasta erotetut upseerit, jotka ihailivat Italian fasismia ja Espanjan sotilasdiktatuuria, muodostivat salaisia sotilasjunttia eri puolille maata ja toukokuussa armeija syöksi hallituksen vallasta. Ideologisen perustan tälle kaappaukselle oli luonut 1912 perustettu "Integralismo Lusitanio"-niminen liike, joka vastusti demokratiaa, parlamentarismia ja liberalismia. Vallankaappaus oli suurpääoman ja suurtilallisten valmistelema ja toteuttama. Sen päämääränä oli asettaa valtiokoneisto näiden taantumuksellisten voimien palvelukseen, syrjäyttää vallasta keskisuuri- ja pikkuporvaristo ja lamaannuttaa työväenliike.

Portugalin fasismin peruspiirteet

Uuden hallituksen talousministeri Salazar, joka lyhyen poissaolon jälkeen palasi hallitukseen 1928, alkoi hallituksen valtuuttamana rakentaa Estado Novoa, Uutta valtiota. Vuosina 1929—33 laskettiin perusta unitaariselle ja korporatiiviselle valtiolle.

Vuonna 1933 natsityylisellä "kansanäänestyksellä" hyväksytetty "Uuden valtion perustuslaki", jonka mukaan "tasavallan presidentin" valitsi "Kansalliskokous", Korporaatiokamari, kansanedustajat ja hallitusneuvosto. "Kansalliskokoukseen", jolla oli lakiasäätävä oikeus kuului 130 edustajaa vuonna 1927

perustetusta ja ainoasta sallitusta puolueesta "Uniao Nacional".

Ammattiyhdistystoiminta kiellettiin ja 1933 säädetyn lain mukaan työnantajat ja työläiset järjestäytyivät samoihin kiltoihin ja syndikaatteihin. Samalla otettiin käyttöön kollektiivisopimukset, mikä merkitsi lakkokieltoa.

Fasistinen valtakomento merkitsivät maataloudessa suurtilallisten vallan voimistumista. Teollisuuden kehitys oli hidasta. Portugal eristäytyi taloudellisesti muusta Euroopasta teollisuuden ja maatalouden suojelemiseksi tullimuureilla ja rajoitti tuotannollisen toiminnan emämaan ja siirtomaiden markkinoiden mukaiseksi.

II maailmansodan jälkeen fasistinen hallitus pysyi vallassa kun diktaattori Salazar natsismin vastaisen liiton hajottua liittoutui ehdoitta USA:n politiikan ja etujen taakse. Vuonna 1949 Portugalista tuli NATO:n perustajajäsen. Tämän mukana se luovutti sotilastukikohtia USA:lle, Liittotasavallalle ja Ranskalle ja kokonaisuudessaan Portugalista ja sen Atlantin saarista tuli osa Ibero-Atlantista johtoa. Toisaalta NATO:n liittolaistensa ja muutamien muiden maiden sotilaallisen, poliittisen ja taloudellisen tuen turvin on Portugali voinut pitää siirtomaissaan 200 000 sotilasta, joiden käytössä oli runsas ja monipuolinen NATO-mailta saatu aseistus.

Portugalin kommunistinen puolue fasismin vastaisen taistelun organisoijana 1920—50-luvuilla

Portugalin työväenluokan ja muiden fasismin vastaisten voimien taistelun johtavana voimana on toiminut ja toimii vuonna 1921 perustettu Portugalin Kommunistinen Puolue, joka lähdettyään fasismin nousun ja puolueen laittomaksi julistamisen jälkeen organisoimaan taisteluaan maanalaisuuden oloissa selkeytti ja lujitti toiminnallista linjaansa. Tähän vaikutti ennen kaikkea puolueen edustajien osallistuminen Kominternin VII kongressiin 1935. Puolueen asemat lujittuivat työväenluokan keskuudessa. Ammattiyhdistysliikkeessä saavutettiin voitto anarkosyndikalisteista.

Jo fasismin ensi vuosina järjestettiin suuria lakkoja ja 1930 yleislakkoyritys, jossa puolue oli jo aktiivisesti mukana. Vuonna 1927 tapahtui tasavaltalainen kansannousu ja 1930 aiheutti aseellinen kapina Madeiralla hallituskriisin, mutta fasismi tukahdutti molemmat yritykset verisesti.

Vuosina 1941—42 puolueen maanalainen organisaatio uudistettiin ja puolue nousi suureksi kansalliseksi puolueeksi. Vuosina 1942—44 tapahtui merkittävää joukkoliikehdintää ja järjestettiin suuria lakkoja. Kun muualla Länsi-Euroopassa jo muutamia vuosia sodan jälkeen fasismin vastainen yhtenäisyys alkoi rakoilla säilyi se Portugalissa toimintakykyisenä vuoteen 1949 saakka. Puolue oli järjestämässä demokraattista yhteistyötä Movimiento da Unidade Democratico-liikkeen puitteissa sekä nuorison keskuudessa.

NATO:n tuella fasismi onnistui tukahduttamaan tämän liikehdinnän. Fasismin vastainen liike joutui väliaikaisen heikkouden tilaan voimistuneen sorron ja vainojen kohdatessa puolueen tärkeitä kaadereita. Kuitenkin etenkin 1952 järjestettiin vastalausemielenosoituksia NATO:a vastaan. Samoin puolue esitti tunnuksen siirtomaiden kansojen täydellisen itsenäisyyden tunnustamisen puolesta.

Fasismin valtaperustat alkavat horjua

1950-luvulla ja kiihtyvästi siirryttäessä 60-luvulle alkoivat fasismin valtaperustat horjua. Tärkeimmät tekijät tässä olivat siirtomaasotien kulku kohti tappiota, maan taloudessa tapahtunut kehitys ja demokraattisen liikkeen taistelun voimistuminen.

Merkittävin tekijä näistä on kansallisen vapautusliikkeen taistelun alkaminen ensiksi Angolassa 1961 ja sitten seuraavina vuosina Guinea-Bissaussa ja Mosambikissa. Tästä sodasta kehittyi vähitellen valtava taloudellinen ja poliittinen painolasti fasistiselle hallitukselle. Portugalin kansalle siirtomaasota mer-

kitsi loputonta tragediaa. Sodan hinnan sai kansa maksaa korkeiden verojen ja sotabudjetin kautta, poikiensa elämällä ja terveydellä.

Teollisuuspääoman syrjäyttäessä vähitellen suurtilallisten osuuden Portugalin taloudessa kiihtyi monopolisoitumisprosessi voimakkaasti. Kansallisen porvariston painostuksesta alkoi myös eristäytyminen rikkoutua: 1960 Portugal liittyi EFTA:an ja ovet avattiin ulkomaiselle pääomalle. Ulkomaista pääomaa tarvittiin maassa nopeasti voimistuneen maastamuuton vähentämiseksi ja varojen saamiseksi puolustuksen ylläpitämiseen siirtomaissa. Tämän kehityksen seurauksena sijoittivat imperialistiset vallat esim. vuosina 1961—67 Portugaliin enemmän kuin edellisen 18 vuoden aikana. Portugalista tuli kansainvälisen pääoman hallitsema maa: englantilaiset hallitsivat volframikaivoksia ja tärkeimpiä uraanikaivoksia yhdessä amerikkalaisen pääoman kanssa, tupakkateollisuus on ranskalais-saksalais-amerikkalaisen pääoman valvonnassa, kaupunkiliikenne Lissabonissa englantilaisen pääoman ja selluloosateollisuus amerikkalais-belgialaisen pääoman hallinnassa jne.

Portugalissa kommunistisen puolueen VI kongressin 1965 jälkeen demokraattinen liike alkoi edetä jälleen voimakkaasti. Demokraattisen liikkeen riveihin alkoi liittyä tai lähestyä sen tunnuksia uusia voimia, joista merkittävimmät olivat opiskelijaliike ja kirkon eräiden suuntauksien edustajat. Käännekohdaksi demokraattisen liikkeen kehityksessä muodostuivat vuoden 1969 "vaalit", joiden yhteydessä perustettiin maahan Demokraattisia vaalikomiteoita, CDE, vaikka vaalijärjestelmä tunnustikin vain fasistisen puolueen ehdokkaat.

Salazarin politiikka ei vastannut muotoutuneita uusia voimasuhteita. Vuonna 1969 Salazarin tilalle astui Marcelo Caetano, joka pyrki reformein puhdistamaan Portugalin mainetta ja hajottamaan voimistunut demokraattinen antifasistinen oppositio. Caetanon reformeja olivat mm. uusi perustuslaki, uusi lehdistölaki, fasistisen puolueen ja salaisen poliisin nimien muuttaminen. Tosiasiassa Caetanon valtaantulo merkitsi sortopolitiikan jatkumista, siirtomaasotien kiihdyttämistä, työväenluokan voimistuvaa riistoa. Maan suurpääoman painostuksesta Caetano aloitti neuvottelut EEC:hen liittymisestä. Vuonna 1972 Portugali liittyi EEC:n assosioituneeksi jäseneksi.

Taloudellinen ja sosiaalinen kriisi kärjistyy

Huolimatta Caetanon yrityksistä pelastaa fasismi "reformien" ja demagogian avulla joutui järjestelmä vähitellen kohti tilannetta, jossa se ei pystynyt ylittämään vaikeuksiaan ja ristiriitojaan.

Talouden tilanne vaikeutui jatkuvasti: maataloustuotanto väheni, ulkomaankaupan vaje syveni, inflaatio oli Euroopan voimakkain, valtion budjetista lähes 50 % osoitettiin jatkuvasti puolustusmenoihin. Talouden kehitys törmäsi monopolien valtaan, jotka omaksuivat kansainvälisen työnjaon, jossa Portugalin talous jää alistettuun asemaan ja riippuvaiseksi suurista kansainvälisistä monopoleista: Caetanon valtaantulon jälkeen ulkomaisten pääomien vuosittainen investointi Portugaliin nelinkertaistui. Kuusi yritystä valvoi yli puolta kaikista portugalilaisista yhtiöistä.

Sosiaaliset olot kärjistyivät yhä edelleen: maassa oli Euroopan alhaisin kansantulo, palkkataso ja korkeimpia hintatasoja, opetusmenoihin osoitettiin vuonna 1968 1.4 % kansantuotosta, lapsityövoimaa käytetään yleisesti erityisesti monikansallisten yhtiöiden yrityksissä, lapsikuolleisuusprosentti oli Euroopan korkein, 40 % väestöstä on luku- ja kirjoitustaidottomia, neljäsosa Lissabonin asukkaista asui hökkelikylissä 2—3 perhettä asuntoa kohden, maastamuutto saavutti valtavat mittasuhteet jne.

Demokraattisen liikkeen harppauksellinen kehitys

Demokraattinen, anti-fasistinen liike saavutti jatkuvasti merkittäviä voittoja kommunistisen puolueen johdolla. 1972 perustettiin Kommunistinen Opiskelijaliitto (UECP),

josta muodostui lyhyessä ajassa opiskelijoiden fasismin vastaisen liikkeen moottori. Demokraattinen organisaatio muodostui valtakunnalliseksi. Ammattiyhdistysliikkeessä saatiin käyttämällä hyväksi lainsäädännön uudistusta työläisten edustajia ay-organisaatioon, jonka seurauksena oli lakkoja kaikkialla maassa niin monikansallisissa yhtiöissä kuin pankkivirkailijoiden ja opettajien keskuudessa.

Vuosi 1973 merkitsi demokraattiselle oppositiolle laadullisesti suurta harppausta eteenpäin. Huhtikuussa 1973 järjestettiin, huolimatta hallituksen tiesuluista ja vainon ja rangaistuksen uhasta, kansallinen demokraattisten voimien kongressi Aveiron kaupungissa. Aveiron kongressiin osallistui yli 5000 henkeä eri puolilta maata. Sitä oli ollut valmistelemassa 150 jäseninen, eri yhteiskuntaelämän aloja edustavien julkisuuden henkilöiden valmisteleva komitea. Kongressissa hyväksyttiin toiminnan pohjaksi ohjelma, jonka päätunnukset olivat demokraattisten vapauksien puolesta repressiota vastaan, siirtomaasodan lopettamisen puolesta Portugalin siirtomaiden kansojen välittömän ja täydellisen itsenäisyyden tunnustamisen puolesta, monopolipääoman valtaa imperialismia vastaan.

Aveiron kongressin linjan pohjalta osallistui Portugalin demokraattinen oppositio lokakuussa 1973 järjestettyihin "vaaleihin". Ehdokkaiksi asettui yli sata julkisuuden henkilöä, joiden oli kuitenkin viime tingassa vetäydyttävä ehdokkuudesta Caetanon pyörtäessä sanansa vapaasta vaalipropagandan tekemisestä ja salaisen poliisin pidättäessä ehdokkaita jo ennen vaaleja. Julkisissa ja avoimissa tilaisuuksissa ja mielenosoituksissa ehdokkaat paljastivat hallituksen talouspolitiikan, kidutukset ja vangitsemiset, ja kiellosta huolimatta käsittelivät siirtomaasodan kysymyksiä ja esittivät liikkeen vaatimuksia.

Lokakuun "vaalit" merkitsivät myös huomattavaa edistysaskelta kommunistien ja sosialistien yhteistyössä. Vielä 1969 "vaaleissa" periaatteettomasti ja vain kansainvälistä arvovaltaa työväenluokan etujen sijasta ajatelleet sosialistit saatiin nyt mukaan aivan eri pohjalta. Sosialistiseksi puolueeksi uudelleen nimensä muuttanut, Sosialistisen Internationaalin jäsen, entinen ADS (Sosialistinen toiminta) allekirjoitti vaalien alla yhteisen kommunikean kommunistisen puolueen kanssa, jossa se sitoutui aikaisempaa periaatteellisemmin toimimaan fasismin vastaisen tunnusten pohjalta ja kielsi luokkasovun politiikan. Puolueella ei kuitenkaan ollut vaikutusta työväenluokan keskuudessa, vaan lähinnä sivistyneistön ja keskiluokan parissa.

Demokraattinen oppositio oli kasvanut mittasuhteisiin ja toiminnalliseen laajuuteen, jota ei Portugalissa koskaan aiemmin oltu koettu lukuunottamatta 1940-luvun voimakasta joukkoliikettä. Se oli muodostunut kiistatta maan voimakkaimmaksi ja vaikutusvaltaisimmaksi oppositioliikkeeksi. Suurin panos tämän onnistumisessa oli ollut Portugalin Kommunistisella Puolueella, joka terrorin ja vainon oloissa oli säilyttänyt sisäisen kurin ja johdonmukaisen toiminnan periaatteet, koonnut maan fasismin ja sodan vastaiset voimat periaatteellisten ja oikeiden tunnusten alle käyden voimakasta ideologista taistelua reformismia ja ääri"vasemmistolaisten" ryhmien luokkavihollista palvelevia käsityksiä vastaan.

"Kapteenien liikkeen" muotoutuminen

Demokraattisen opposition kokiessa laadullisen ja määrällisen voimistumisen kehittyi sen rinnalla armeijassa tärkeä suuntaus.

Ensinnäkin syntyi yhä suurempi — nimenomaan korkeampien upseerien ryhmä — joka kääntyi sotaa vastaan. Tämä ryhmä, johon Spinolakin kuului, koostui lähinnä uudenaikaisista kapitalisteista ja teknokraateista, jotka näkivät, että siirtomaasota estää Portugalin kehittymisen moderniksi kapitalistiseksi maaksi. Toiseksi armeijassa nousi toinen ja paljon laajempi ryhmä, ns. kapteenien liike. Fasismin ja kolonialismin räikeät epäkohdat — mm. demokraattisten vapauksien puuttuminen, 100 000 armeijakarkurin lu-

kumäärä vihollisuuksien alkamisesta lähtien — johtivat tämän liikkeen muodostumiseen. Sille oli luonut maaperää upseerikunnassa sodan seurauksena tapahtuneet nopeat muutokset: yhä useammat upseerit tulivat työväenluokasta ja talonpoikaisperheistä. Vuoden 1973 aikana voitiin todeta erilaisia sotilaiden, kersanttien ja nuorten upseerien vastarintatoimia kaikilla armeijan lohkoilla. "Kapteenien liike", joka kehittyi etenkin heinäkuun 1973 jälkeen, "heijasti yhtäältä järjestelmän sisäisiä ristiriitoja ja konflikteja virkapseerien tasolla, ja toisaalta useiden aktiiviupseerien liittymistä demokraattisen liikkeen perusvaatimusten taakse. Poliittisesti liike oli heterogeeninen", toteaa Alvaro Cunhal, PKP:n pääsihteeri.

Armeijassa tapahtuneen kehityksen ohella myös hallituksen piirissä syntyi poliittinen suuntaus, joka osoitti liberaalisuuden tendenssejä. Samoin kirkon asenteessa tapahtui loitontumista fasismista ja siirtomaasodasta vaikka perinteinen taantumuksellinen ja antikommunistinen asenne säilyikin. Kansainvälisellä tasolla fasistisen järjestelmän eristyminen kasvoi kansainvälisen rauhanliikkeen solidaarisuustyön, YK:n päätösten ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökehityksen voimistuttua. Avunsaanti NATOlta kuitenkin jatkui.

Fasismin murskaamisen ja siirtomaasodan lopettamisen uudet näköalat.

Vuoden 1973 loppupuolella armeijassa tapahtuneen kehityksen pohjalta muodostunut "Asevoimien liike", julkisti 18-kohtaisen ohjelman tämän vuoden alussa. Ohjelmassa vaadittiin demokraattisten vapauksien palauttamista ja itsenäisyyden tunnustamista siirtomaiden kansoille. Liike oli kehittynyt selkeämmin fasismin ja kolonialismin vastaiseksi.

Huhtikuun 25. päivänä suoritettu kapina oli näiden satojen upseerien muodostaman liikkeen suorittama. Kysymyksessä ei ollut sotilasklikin vallankaappaus, vaan armeijan tiettyjen osien kapina.

"Kansallisen pelastuksen juntan" johtohahmoksi ja väliaikaisen hallituksen presidentiksi noussut kenraali de Spinola ei suinkaan ollut suunnittelemassa huhtikuun 25. päivän kapinaa, vaan hänet kutsuttiin vasta varsinaisen vastarinnan tultua tukahdutetuksi. Onnistumisen ratkaisevana edellytyksenä oli laajojen kansanjoukkojen välitön tuki "asevoimien liikkeelle" ja sitä seurannut välttämätön kansan ja armeijan välisten siteiden lujittuminen ja yhteistoiminta.

Pohjana tuleville ratkaisuille Portugalissa ovat "asevoimien liikkeen" ja väliaikaisen hallituksen ohjelmat, joiden tärkeimpänä tavoitteena on fasismin täydellinen murskaaminen ja vapaiden vaalien järjestäminen vuoden sisällä.

Portugalin laajimman, kansanjoukkojen tukea, työväenluokan ja nuorison luottamusta nauttivan poliittisen voiman, kommunistisen puolueen, mukanaolo väliaikaisen hallituksen ohjelman toteuttamisessa on nykyisissä konkreettisissa oloissa välttämättömyys. Se turvaa demokraattisten voimien liiton ja yhtenäisyyden sekä armeijan ja kansan yhtenäisyyden eikä ilman sitä voida toteuttaa yhtään maan poliittisen elämän demokratisoimistoimenpidettä.

Huolimatta siitä, että fasistinen hallitus on syösty vallasta Portugalissa, on edessä erittäin vaikeita ongelmia:

Ensinnäkin vastavallankumouksellisilla taantumuksellisilla voimilla on vielä voimakkaat asemat: monopoliryhmät valvovat edelleen kansantaloutta ja valtiokoneistossa on fasisteja vallassa. Fasistit ja suuret työnantajat tukevat aktiivisesti ja yllyttävät työläisiä lakkoihin, joiden päämääränä on talouselämän saattaminen sekasortoon Chilen esimerkin mukaan. Ei ole sattuma että Chilestä tutulla ITT-yhtiöllä on keskeinen asema näissä tapahtumissa.

Toiseksi Portugal on edelleen NATO:n jäsen ja EEC:n assosioitunut jäsenmaa: imperialistiset valtiot ja monopolit eivät vähällä luovu eduistaan Portugalissa ja sen siirtomaissa. CIA:n agentit toimivat maassa. Ensimmäiset näytöt kansainvälisillä lainoilla kiristämisestä on jo saatu.

Kolmanneksi suhteessa mm. kolonialismiin ja siirtomaasotaan ei kaikkien demokraattisten koalition voimien keskuudessa vallitse yhtenäistä linjaa: on olemassa eri virtauksia uuskolonialistisesta aina siirtomaiden kansojen riiston lopettamista ajaviin. Ainoa lopullinen ratkaisu, jota PKP tukee, on riippumattomuuden tunnustaminen Portugalin siirtomaiden kansoille. Valppautta vaativat myös oikeisto-opportunistien haihattelut, jotka johtavat demokraattisen liikkeen perustavoitteista luopumiseen ja ääri "vasemmistolaisten" seikkailupolitiikka, joka avaa vain helpon tien vastavallankumoukselle ja repressiolle.

Demokraattinen liike on kyennyt Kommunistisen puolueen johdolla voittamaan vaikeudet. Heinäkuussa muodostettu uusi hallitus, jossa armeijaliikkeen asemaa voimistettiin oli askel eteenpäin kohti siirtomaiden itsenäisyyden tunnustamista. Mutta edelleen "on ennenkaikkea taattava, että nykyinen rintama säilyy ja saavutetut voitot pysyvät. Tämä saavutettu vaihe on kiinteytettävä. Vasta sen jälkeen on katsottava tulevaisuuteen, päätettävä seuraavista askeleista. Tilanne on vielä hyvin vaarallinen ja vaikea", toteaa PKPn pääsihteeri Cunhal. Rauhan, turvallisuuden ja yhteistyön kehityksen takaamiseksi Euroopassa ja koko maailmassa on kaikkien fasismin ja imperialismin vastaisten voimien annettava päättäväinen tuki Portugalin kansan ja työväenluokan taistelulle.

28. 7. 1974

Kanerva Cedeström

Ympäristösuojelu sosialistisissa maissa

Ympäristönsuojelukysymyksistä käydyssä keskustelussa tuovat porvarilliset ja erityisesti keskustan "nollamiehet" jatkuvasti esiin, että ympäristöongelmien syynä on "tekniikka sinänsä". Tämä liitetään linjakkaasti imperialismin ideologisen sodankäynnin arsenaaliin kuuluvaan "teollisuusyhteiskunta" -teoriaan ja konvergenssiteoriaan, joiden lähtökohtana on väite kaikien teollistuneiden yhteiskuntien samankaltaisuudesta. Näin ympäristöongelma on sama kaikissa järjestelmissä ja myös ratkaisukeinot ovat samanlaisia.

Useissa artikeleissamme (Yrjö Haila, "Nollakasvu" ja ympäristönsuojelu ja Emil Rechtziegler, Kasvun rajat vaiko imperialismin kriisi?, Soihtu 1/1973; Yrjö Haila, Luonnos demokraattiseksi luonnonsuojeluohjelmaksi, Soihtu 4/1973) olemme tuoneet esiin tämän teorian kestämättömyyden. Seuraavassa raportissa, jossa selvitetään Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden ympäristönsuojelua, pyritään valottamaan konkreettisesti tätä kysymystä. Kirjoittajat osoittavat, että sosialistinen talousjärjestelmä mahdollistaa luonnon tuhoutumisen tendenssin kääntämisen luonnon tervehtymisen tendenssiksi. — Toimitus.

Nykyaikainen ympäristönsuojelu osaksi sosialistista yhteiskuntaa

Vuotta 1955 pidetään Neuvostoliitossa uutena käännekohtana luonnonsuojelun kehityksessä. Tätä ennenkin sillä oli ollut keskeinen merkitys. Heti vallankumouksen jälkeen säädettiin useita asetuksia, jotka mahdollistivat metsien ja eläinlajien suojelun. Maan sähköistämissuunnitelma sisälsi tarkat määräykset käytettävissä olevista luonnonvarojen inventoinnista. Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman yhteydessä kutsuttiin koolle yleisliittolaiset luonnonsuojelukongressit vuosina 1929 ja 1933, joissa hyväksyttiin perusteet luonnonsuojelutyölle. Neuvostoliitossa otettiin ensimmäisenä maana maailmassa käyttöön ilman saasteiden enimmäispitoisuusnormit 1949, jne. Kaikkien näiden toimenpiteiden lähtökohtana on: luonnonsuojelu on toteutettava läpikäyvänä periaatteena kaikessa teollisessa toiminnassa ja sosialismin rakennustyön yhteydessä.

Luonnonsuojelu alkoi heti vallankumouksen jälkeen kehittyä myös

yhteiskunnallisena liikkeenä. Vuonna 1924 perustettiin yleisliittolainen luonnonsuojeluyhdistys. Perustettiin myös "Nuoret luonnontieteilijät" -järjestö, jonka ensimmäisiä tehtäviä oli ravinto-ongelmien ratkaiseminen nälänhädän uhkaamassa maassa. Sen riveistä kasvoi neuvostovaltiolle tiedemiesten kaaderisto, joka loi tieteelliset perusteet maatalouden ja ravinnontuotannon kehittämiselle.

Vuonna 1955 järjestettiin koko maassa laajoja konferensseja ympäristönsuojelutoimenpiteiden tehostamisesta.

Keskustelun tuloksena hyväksyivät kaikki liittotasavallat uudet luonnonsuojelulait vuosina 1957—63. Vuosina 1968—70 hyväksyttiin koko maata koskeva maa- vesi- ja terveydenhoitolainsäädännön perusteet, jotka käsittelevät ympäristöongelmia sekä luonnonvarojen käyttöä, suojelua ja uusintamista yhtenä kokonaisuutena.

Neuvostoliiton korkein neuvosto käsitteli ympäristönsuojelua kokouksessaan syyskuussa 1972, ja sen pohjalta tehtiin päätökset toimenpiteistä joulukuussa 1972. Perustettiin valtakunnallinen havainto- ja valvontakeskus, jolle kuuluu ympäristön tilan keskitetty valvonta. Luonnonja ympäristönsuojelua sekä luonnonvarojen järkevää käyttöä koskevia kokonaistehtäviä hoitamaan perustettiin virastojen välinen tieteellistekninen neuvosto, joka laatii yleisliittolaisia suunnitelmia, koordinoi tutkimuslaitosten toimintaa ja rahoittaa ja kontrolloi suunnitelmien täytäntöönpanoa. Tehtäväksi on asetettu määritellä ympäristön tilan laatuvaatimukset ennakolta ja suunnitella toimenpiteet niiden mukaisesti.

Päätöksessä säädetään myös, että kansantaloussuunnitelmia ei enää hyväksytä, jollei niihin ole yhdistetty suunnitelmia luonnonsuojelusta ja luonnonvarojen säästeliäästä käytöstä. Pitkän aikavälin suunnittelussa ovat ympäristönsuojelun tehtävät tärkeällä sijalla. NL:n kaikkien vesivarojen käytöstä ja suojelusta on esimerkiksi laadittu yleissuunnitelma, jossa on määritelty 15—20 vuodeksi vesistötekijöiden perusteella ehdot tuotantovoimien sijoittamiselle. Useille jokialueille on laadittu vesien käytön ja suojelun alueelliset kokonaissuunnitelmat. Parhaillaan laaditaan vuoteen 2000 ulottuvaa vesitalouden yleissuunnitelmaa.

Toimenpiteitä ympäristönsuojelun edistämiseksi

Perustan luonnonsuojelun kehittämiselle voi luoda vain sen kytkeminen suoraan tuotannolliseen toimintaan. Tämä merkitsee että on rationaalisesti suunnattava tuotantovoimien sijoittaminen. Sosialistisissa maissa ei ole autioituvien kehitysalueiden ja ruuhka-alueiden välistä ristiriitaa, vaan tuotantovoimien sijoittamisen pääperiaatteita ovat tuotannon sijoittaminen lähelle raaka-ainelähteitä sekä maan eri osien tasavertainen kehitys. Neuvostoliitossa ovat tuotantovoimien suunnitelmallisen sijoittamisen tulokset täydellisesti voitettu ne erittäin suuret kehityserot eri tasavaltojen välillä, jotka teollisuuden kapitalistinen kehitys aiheutti ennen vallankumousta. Teollisuustuotanto kasvoi vuosina 1913—67 koko Neuvostoliitossa 73-kertaiseksi, mutta Kirgiisiassa 138-kertaiseksi ja Armeniassa 136-kertaiseksi.

Sosialistisessa suunnittelussa on parhaillaan tieteellis-teknisen kumouksen tietoisen soveltamisen seurauksena tapahtumassa luonnonvarojen hyödyntämisen kannalta erittäin merkityksellinen siirtyminen tuotannon ekstensiivisestä kehittämisestä intensiiviseen kehittämiseen. Ekstensiivisen kehityksen kaudella taloudellinen kasvu perustui pääasiassa uusien luonnonvarojen hyödyntämiseen ja uusien alueiden vetämiseen tuotannon kohteeksi. Tuotannon intensivoiminen taas merkitsee sitä, että samasta määrästä raaka- ja polttoaineita saadaan enemmän tuotteita, tuottavuus sijoitettua raaka-aineyksikköä kohden kasvaa. Selvä osoitus muutoksesta on työn tuottavuuden voimakas kasvu: Esimerkiksi Neuvostoliiton 9. viisivuotissuunnitelman talouskasvusta peräti 80—85 % tulee työn tuottavuuden kohoamisesta.

Viime kädessä luonnonvarojen erityinen ongelma ratkaistaan suljetuilla teknologisilla kierroilla, joissa eri tuotannonalat kytkeytyvät toisiinsa siten, että kaikki tuotannon raaka-aineet käytetään tarkoin hy-

väksi. Parhaillaan toteutettavissa viisivuotissuunnitelmissa on jo selvästi viitoitettu tie tämän tavoitteen toteuttamiseksi. Laajasta suljettujen kiertojen soveltamisesta ja uusien teollisuusprosessien kehittämisen seurauksena tulee lähivuosina mm. teollisuuden vedenkäyttö voimakkaasti vähenemään. Useissa kaupungeissa on johdettu teollisuuden ja asutuksen jätevedet samaan suureen keskuspuhdistamoon, jonka vesi käytetään uudelleen teollisuuden käyttövetenä. Tällaisia rakennetaan mm. Permiin ja Rjazaniin.

Investoinnit ympäristönsuojeluun

Sosialistisissa maissa käytetään ympäristönsuojelun toteuttamiseen suuria rahasummia. Neuvostoliiton ympäristönsuojelubudjetti on 2.5 % kansantulosta ja Puolan 2.8 %. Bulgariassa käytetään vv. 1971—75 laajaan ympäristönsuojeluohjelmaan 500 milj. leviä, DDR:ssä sijoitukset yksin vesiensuojeluun vuonna 1973 olivat 390 milj. mk.

Useiden tuotantolaitosten kustannuksista muodostavat ympäristönsuojelulaitteet nykyisin merkittävän osan. DRR:ssä muodostavat kaupunki-ilman suojeluun tähtäävät suodatinlaitteet 20 % masuunien, 15—20 % terästehtaiden, 12—16 % koksitehtaiden ja 10—12 % energiantuotannon kustannuksista. Neuvostoliitossa teollisuuden investoinnit vesiensuojeluun ovat noin 3 % koko teollisuuden investoinneista vv. 1971—75. Baikal-järven etelärannalle rakennetun selluloosatehtaan perustamiskustannuksista 25 % meni vesiensuojelulaitteisiin; joissakin tapauksissa ympäristönsuojelukustannukset saattavat nousta jopa 50 %:iin kaikista kustannuksista.

Koska ympäristönsuojelu vaatii paljon varoja, on sen toteuttamisessa edettävä asteittain ja siten, että ympäristön vaatimukset otetaan huomioon jo kaikissa suunnitteluvaiheissa. Toimenpiteet keskitetään vaikeimpiin kohteisiin, ja investointivarojen kasvu tietyillä aloilla voi huomattavasti ylittää keskimääräisen kasvun. Esimerkiksi Puolan rakennusaineteollisuudessa kaksinkertaistettiin ympäristönsuojelumäärärahat vuonna 1973.

Tulokset näkyvät: vesistöt ja kaupungit

Tulokset laajoista ohjelmista ovat nähtävissä jo nyt. Vesistöjen laatu esimerkiksi Neuvostoliitossa on viime vuosina huomattavasti parantunut juuri niissä kohteissa, joista länsimaissa pidetään suurinta meteliä: Volga-, Ural-, Dniepr-, ja Neva-joissa sekä Kaspian meressä. Volgan alueella, missä on puolet Neuvostoliiton teollisuudesta, rakennetaan kaikkiin kaupunkeihin ja teollisuuslaitoksiin täydelliset puhdistuslaitteet vuoteen 1980 mennessä. Teollisuuden jätevesistä puhdistetaan jo nykyisin 65 % (Suomessa 30—40 % vain mekaanisesti).

Erityisen hyvin tulokset näkyvät kaupunkien saastuneisuuden vähentymisenä. Tämä on seurausta monista tekijöistä. Kaupunkien kaukolämmityksessä on alettu entistä enemmän käyttää maakaasua. Kaupungeissa olevat ilmaa pilaavat tehtaat ovat joutuneet muuttamaan prosessejaan tai ne on siirretty suojavyöhykkeen taakse. Liikenteestä ei aiheudu sellaisia ongelmia kuin kapitalistisissa maissa vaikka autokantaa voimakkaasti lisätäänkin. Pääosa liikenteestä hoidetaan sähköisillä joukkokuljetusvälineillä. Pakokaasuongelman hallitsemiseksi Neuvostoliitossa on ensimmäisenä maana kielletty lyijy-yhdisteiden käyttö kaupunkialueilla. Nestekaasulla ja myös sähköllä kulkevia autoja kehitetään voimakkaasti. Vv. 1974—76 muutetaan yksistään Moskovassa 35 000 autoa nestekaasulla käyviksi.

Toimenpiteet tuottavat tuloksia. Ilma ja vesi esimerkiksi Moskovassa ovat puhtaampia kuin missään vastaavankokoisessa suurkaupungissa. Kaupunki-ilman pöly- ja savukaasupitoisuus on pienentynyt neljännekseen viime vuosien aikana. Vuoteen 1980 mennessä ilman pölypitoisuus tulee vielä laskemaan 50 %:lla ja hiilimonoksidipitoisuus 40 %:lla vuoden 1970 tasosta.

Enimmäisnormit, standardijärjestelmät, valvonta

Vieraille aineille ilmassa ja vedessä asetetut enimmäispitoisuusnormit ovat sosialistisissa maissa noin

kymmenkertaisesti tiukempia kuin länsimaissa. Normeilla pyritään takaamaan ympäristön tilan hygieenisyys, normien pohjalta asetetaan enimmäismäärät eri laitosten päästöille.

Enimmäispitoisuusnormien ohella sosialistisissa maissa on ryhdytty kehittämään ympäristön standardijärjestelmiä. Neuvostoliitossa on neljänsadan tutkimuslaitoksen yhteistyönä laadittu suunnitelma standardien kehittämiseksi. Se tulee käsittämään veden, ilmakehän, kasvillisuuden, eläimistön, maaperän sekä maisemat. Standardeilla turvataan kaikkien luonnonvarojen uusintaminen. Neuvostoliitto on myös tehnyt kansainväliselle standardoimisliitolle ISO:lle aloitteen yhtenäisten maailmanlaajuisten periaatteiden määrittelystä.

Ympäristölle asetettujen normien toteutuminen edellyttää tiukkaa valvontaa. Peruslainsäädännön hyväksymisen jälkeen on valvonta ollut tehokasta. Tuotantolaitosten johto on vastuussa määräysten noudattamisesta, rikkomuksista tuomitaan sakkoihin tai vapausrangaistuksiin. Uudet tuotantolaitokset eivät saa aloittaa toimintaansa ennen kuin puhdistuslaitokset ovat kunnossa. Yleensä selvitään ilman pakotteiden käyttöä, mutta joskus niihinkin joudutaan turvautumaan. Esimerkiksi DDR:ssä käytettiin vuonna 1972 yli 2000 tapauksessa pakotteita tuotantolaitoksia vastaan. Moskovassa tehtiin v. 1971 17 päätöstä tehtaiden sulkemisesta, koska ympäristönormeja oli rikottu. Neuvostoliitossa on yli sadassa kaupungissa jatkuva ilmavalvontajärjestelmä. Viranomaisten lisäksi valvontaan osallistuvat kansalaiset järjestöjen välityksellä. Esimerkiksi Moskovassa ottaa valvontaan osaa 3000 luonnonsuojeluyhdistyksen vapaaehtoista luonnonsuojelutarkastajaa.

Perinteellinen luonnonsuojelu

Alkuperäisen luonnon sekä yksittäisten eläin- ja kasvilajien suojelu ei suinkaan menetä merkitystään, kun ympäristönsuojelu järjestetään sosialististen periaatteiden mukaisesti välittömästi luonnon muokkauksen yhteyteen. Päinvastoin, mitä laajemmalle ihmisen vaikutus ympäristöön ulottuu, sitä tärkeämpää on säilyttää myös koskemattomia alueita tutkimusta varten sekä turvata aktiivisin toimin yksittäisten lajien säilyminen.

Osoituksena suojelun onnistumisesta on luonnollisesti aikaisemmin uhanalaisten eläinlajien kantojen elpyminen. Tunnetuimpia esimerkkejä ovat Visentti Puolassa ja Neuvostoliitossa majava, Baikalin alueen soopeli, Mustanmeren delfiini ja Ussurin tiikeri, jonka kanta on kolminkertaistunut. Keski-Aasiassa esiintyvä saida-antilooppi oli vuosisadan alussa häviämisen partaalla, nykyisin se on taloudellista merkitystä omaava hoidon ja hyödyntämisen kohde.

Luonnonsuojelualueita sosialistisissa maissa on yleensä n. 1 % maapinta-alasta. Tämän lisäksi sovelletaan laajojen alueiden käsittelyyn erityismääräyksiä. DDR:n pinta-alasta 18 % on maisemanhoitoaluetta, jonka eläimistöä, kasvistoa tai virkistysarvoa ei saa vahingoittaa. Puolassa on yli 14 % pinta-alasta rakennuskiellon alaisena. Neuvostoliitossa suojellaan metsiä pitämällä yli 10 % metsäpinta-alasta suojametsinä, vuoristoalueilla 42 % metsäpinta-alasta kuuluu suojametsiin.

Ympäristönsuojelun kansainvälinen yhteistyö

Ympäristöongelmista vakavimmat ovat luonteeltaan kansainvälisiä, ne voidaan ratkaista vain kaikkien maailman maiden yhteisin ponnistuksin. Sosialistiset maat ovat toimineet aloitteellisesti ja aktiivisesti ympäristönsuojelun yhteistyön kehittämiselle. Perustana on NKP:n 24. edustajakokouksen rauhanohjelma, jossa korostetaan ympäristönsuojelua ja luonnonvarojen käyttöä koskevaa yhteistyötä keskeisenä ihmiskunnan edessäolevana tehtävänä.

Ympäristöyhteistyön kytkeminen osaksi rauhanohjelmaa on täysin luonnollista. Sota merkitsee paitsi ihmisen myös luonnon tarkoituksellista tuhoamista — kuten viimeksi imperialistimaiden suorittamat "ympäristömurhat" Vietnamissa, Angolassa ja Mosambikissa ovat osoittaneet — ja sotavarustelu nielee suunnattoman määrän ihmiskunnan taloudellisia voimavaroja, jotka tulisi

entistä tiiviimmin länsimaiden suurpääoman puristusotteeseen, joka tuo myös Suomessa tullessaan vain luonnon yltyvää ryöstökäyttöä ja ympäristön pahenevaa saastumista.

Yrjö Haila
Jouko Pettersson

Monopolien esikunnat Suomessa

Porvarilliset tiedotusvälineet yrittävät jatkuvasti kuvata Suomen politiikkaa useiden puolueryhmittymien välisenä kilpailuna, jossa mikään ei yksin hallitse. Ja varsinkin porvarillisella puolella vallitsee suuri hajaannus, joten mitään porvariston valtaa maassamme ei ole. Mutta vastoin tällaisia väitteitä monopolit hallitsevat Suomessa. Eräs tärkeä linkki monopolien vallankäytössä ovat monopoliliitot, ns. monopolien esikunnat. Monopolien esikunnat eivät tosin harjoita valtaansa useinkaan suoraan, esimerkiksi hallituksessa tai eduskunnassa, vaan ne toimivat enemmän kulissien takana, epävirallisissa elimissä ja poliitikkoja painostavina ryhminä. Politiikan suunnasta ja tuloksista kuitenkin näkyy, että monopolien vaikutus on ollut tehokasta: monopolien saamat etuudet, helpotukset ja tuet kasvavat jatkuvasti. Viime vuosina — tulopoliittisten sopimusten yhteydessä — monopolien suorakin vaikutus on lisääntynyt. Tällöin on alettu puhua "etujärjestöjen vallasta". On kuitenkin nähtävä, että kysymys on nimenomaan monopolien esikuntien mahdin kasvusta. Sos.dem. johtoiset hallitukset ja SAK ottamalla osaa tulopolitiikkaan itse asiassa vain tukevat monopolien otteen lujittumista.

Monopolien esikuntien tutkiminen on osa valtiomonopolistisen kapitalismin tutkimusta. Valtiomonopolistisessa kapitalismissa monopolien voimat ja valtion voimat yhtyvät yhdeksi koneistoksi, jonka tarkoituksena on kapitalistisen järjestelmän säilyttäminen ja monopolivoittojen kasvattaminen. Tutkittaessa tarkemmin tämän järjestelmän toimintamekanismia on keskeistä tuntea monpoliliittojen asema ja tehtävät. Hyvä yleisesitys tästä aiheesta on viime vuonna suomeksi ilmestynyt Aleksandr Kulikovin kirja "Monopolien esikunnat" (ks. Matti Sinko: Monopolien esikunnat, Soihtu 2/74). Seuraava Ilkka Kajasteen raportti kytkeytyy SOTK:n VAMOKAP-projektin työhön, jossa juuri pyritään yleisen teorian pohjalta löytämään Suomen kapitalismin olennaispiirteet. Koko projektin toimintaa ohjaa oikeistovaaran käsite: monopolien esikuntien ja niiden toiminnan paljastaminen on tärkeää oikeistohyökkäyksen torjumiseksi. — Toimitus.

Monopoliliittojen muodostuminen

Kapitalismi on kehittynyt Suomessa pitkälle ulkolaisista markkinoista ja viennistä riippuen; täten puuta muokkaavan ja jalostavan teollisuuden osuus on aina ollut suuri. Toisaalta tuotanto on alusta alkaen ollut varsin keskittynyttä, mikä on taustana monopolien synnyssä vuosisadan vaihteessa. Eri aloilla kapitalistit yhdistyivät kartelleiksi ja myyntiorganisaatioiksi. Samoihin aikoihin myös pankkipääoma monopolisoitui ja kaksi finanssiryhmää KOP:n ja PYP:n ryhmä, nousivat hallitseviksi keskuksiksi.

Ns. työnantajajärjestöt muodostuivat vastauksena työväenluokan taisteluun ja organisoitumiseen, ensin kirjapaino-, metalli- ja kutomateollisuuden aloilla. Vuonna 1907, samana vuonna jolloin Suomen Ammattijärjestöllä oli perustava kokous — työantajien liitot muodostivat keskusjärjestön, Suomen Yleisen Työnantajaliiton. Pian yhteistoimintaa katsottiin tarpeelliseksi laajentaa ja kiinteyttää: vuonna 1917 uudistetun keskusjärjestön nimeksi tuli Suomen Työantajajien Keskusliitto, STK.

Monopolien järjestösuhteiden ymmärtämiseksi on syytä tuntea kaksi kapitalisteja jakanutta ristiriitaa.

(1) Hallitsevan vientiteollisuuden, puunjalostusteollisuuden, ja jatkuvasti laajenevan tuonti- ja kotimarkkinateollisuuden välillä vallitsi ristiriita, joka näkyi etupäässä tulli- ja kauppasopimuspolitiikassa. Puunjalostusteollisuuden etuja ryhtyi ajamaan Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto, jonka Rudolf Walden ja Gösta Serlachius yhdessä suunnittelivat v. 1918 tavatessaan luokkasodan aikana valkoisen armeijan esikunnassa. Vastaavasti v. 1921 perustettiin Suomen Tuontiteollisuuksien Keskusliitto joka vuodesta 1924 lähtien on kulkenut nimellä Suomen Teollisuusliitto.

(2) Kaksikymmenluvun kuluessa etualalle nousi toinen ristiriita, nimittäin toisaalta puutavara- ja sahateollisuuden ja toisaalta paperi- ja selluloosateollisuuden välinen ristiriita. Vuosikymmenen alkupuolella sahateollisuudella oli vielä valta-asema tuotannossa ja erikoisesti viennissä. Pulakausi kohdistui kuitenkin voimakkaana suhdanneherkkään sahateollisuuteen: monet sahat lopettivat toimintansa tai joutuivat täysin pankeista riippuviksi.

Paperi- ja selluloosateollisuuden vienti ylitti sahatuotteiden osuuden. Vuonna 1919 perustettu Suomen Vientiyhdistys pyrki yhdistämään niin vienti- kuin tuontikauppaa harjoittavia ryhmiä. Vuonna 1938 yhdistyksen nimi muutettiinkin Suomen Ulkomaankauppaliitoksi. Eri monopoliryhmien välinen yhteistyö oli näin käynyt mahdolliseksi ja samalla välttämättömäksi. Vuonna 1935 Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto ja Suomen Teollisuusliitto perustivat yhteistoimintaelimekseen Suomen Teollisuusvaltuskunnan, jonka tehtäväksi tuli "seurata koko teollisuuden etuja koskevien taloudellisten ja poliittisten kysymysten kehitystä". Suomen Teollisuusvaltuuskunnan työvaliokunnaksi muodostettiin Teollisuuden Keskusvaltiokunta. Edelleen sen alaisuuteen perustettiin v. 1941 pysyvä Teollisuuden Verokomitea, jonka nimi muutettiin myöhemmin Teollisuuden Verovaliokunnaksi. Vuodesta 1940, jolloin myös STK liittyi mukaan Suomen Teollisuusvaltuuskunnan toimintaan, se on pyrkinyt esiintymään teollisuuden edustajana — silti sitä tunnetaan yleensä suhteellisen heikosti.

Toisen maailmansodan jälkeen syntyi vielä uusia keskusjärjestöjä, kuten Liiketyönantajien Keskusliitto (1945) ja Maataloustyönantajien liitto (1949). Nämä perustivat v. 1949 yhdessä STK:n kanssa yhteistyöelimekseen Suomen Työnantajien Yhteisvaliokunnan.

Monopoliliitoilla on aina ollut tiivis yhteys kansainvälisiin monopolien järjestöihin. Esim. STK osallistuu kansainvälisen työnantajajärjestön toimintaan. Vuonna 1952 kaikki kolme suurta teollisuuden keskusjärjestöä liittyivät Euroopan Teollisuusliittojen Neuvostoon (CEIF). Näillä kosketuksilla kansainvälisiin järjestöihin ja muihin epävirallisempiin elimiin on tärkeä merkitys kansainväliselle imperialismille, joka pyrkii kytkemään Suomen entistä tiukemmin omaan strategiaansa (ks. tästä Sakari Hänninen, Suomen tuotannon kansainvälisistä suhteista, Soihtu 2/74).

Monopolien esikuntien työnjako

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehityttyä monopolien esikuntien työnjako näyttää vakiintuvan, joskaan mitään virallisia päätöksiä asiasta ei tietysti ole tehty. Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto, jonka nykyinen nimi on Metsäteollisuuden Keskusliitto, paneutuu paljolti omien välittömien etujensa ajamiseen: puunjalostusteollisuuden tuotteiden myyntiehtoihin, valuuttakurssi- ja ulkomaankauppapolitiikkaan sekä toisaalta raaka-aineiden hankintaan, kantohinta-, kuljetus- ja muihin sellaisiin kysymyksiin. Teollisuusliitto painottaa yleisempiä teollisuuspoliittisia kysymyksiä kuten vero-, finanssi- ja tutkimuspolitiikkaa, tulli- ja hintakysymyksiä. Viime vuosina STK:n rooli on korostunut tulopoliittisten sopimusten yhteydessä eräänä neuvottelevana "etujärjestönä". STK käsittelee pääasiassa työ-, palkka- ja sosiaalipoliittisia kysymyksiä.

Myös muille järjestöille on osoitettu paikkansa. Suomen Ulkomaankauppaliitto pantiin 60-luvun alussa hoitamaan eräitä ulkomaan-

kauppaan liittyviä käytännön tehtäviä. V. 1969 valtio otti vastatakseen huomattavasta osasta sen rahoituksesta ja toiminnasta. Kaupan alalle perustettiin v. 1973 yhteistyöelimeksi Kaupan Keskusvaliokunta "huolehtimaan kaupan eduista sekä suhteissa valtiovaltaan että tulopoliittisissa neuvotteluissa".

Suurimpien puunjalostusteollisuuden monopolien ja muiden alojen monopolien ristiriita on suureksi osaksi himmentynyt integraation tiivistyessä, metalliteollisuuden viennin kasvaessa ja puunjalostusmonopolien kietoessa muita aloja mahtipiiriinsä. Myös Suomen Teollisuusliiton toimitusjohtaja Olli Ikkala tähdentää, että "etiketti 'kotimarkkinateollisuus' vientiteollisuuden vastakohtana onkin teollisuuden piirissä jo kauan sitten heitetty romukoppaan" (ks. Unitas, 4/73). Näin monopolien järjestörakenteen kiinteyttäminen on tullut ajankohtaiseksi. Suomen Teollisuusvaltuuskunta ja sen valiokunnat edustavat kaikkia monopoliryhmiä. Monopolit ovat kuitenkin tunteneet tarvetta uuden ja entistä laajemman yhteiselimen perustamiseen. Vuoden 1974 keväällä muodostettiinkin Elinkeinoelämän valtuuskunta (EVA), jonka takana ovat Suomen Työnantajain Keskusliitto (STK), Suomen Teollisuusliitto, Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto. Liiketyönantajain Keskusliitto (LTK), Suomen Pankkiyhdistys, Pellervo-Seura ja Teollisuudenharjoittajain Liitto.

Puheenjohtajana on STK:n entinen toimitusjohtaja, pankinjohtaja Päiviö Hetemäki ja sen toimitusjohtajaksi on kutsuttu vuoden 1975 alusta oikeistohenkisyydestään tunnettu suurlähettiläs Max Jakobson. EVA:n muodostaminen kuvastaa oikeiston uutta ryhmittymistä ja monopolien otteen tiukentumista.

Kun eräät monopolien väliset ristiriidat ovat hälventyneet, monopolistisen ja ei-monopolistisen kapitalistien ristiriita kasvaa. Mitään "demokratiaa" monopolien esikuntien johtoa valittaessa ei tietenkään noudateta, vaan edustus määräytyy omistuksen perusteella ja lankeaa luonnostaan suurimmille monopoleille. Samat alle 20 perheen edustajat istuvat niin KOP:n ja PYP:n hallintoneuvostoissa, STK:n, Teollisuusliiton, Metsäteollisuuden Keskusliiton ja Teollisuusvaltuuskunnan johdossa ja nyt myös EVA:n jäseninä. Pientä ja keskisuurta teollisuutta edustava Teollisuudenharjoittajain Liitto (THL) ei pysty kovin itsenäiseen toimintaan, vaan se on solminut yhteistyösopimuksen Teollisuusliiton ja STK:n kanssa. Pienteollisuuden Keskusliiton kanssa monopolien esikunnat eivät kaiketi ole katsoneet yhteistyötä vielä tarpeelliseksi. Kaikissa keskeisissä lukumääräisesti suuremman ryhmän, ei-monopolistisen kapitalistien, ääni jää monopolien isännänsanan varjoon.

Suomen suhteellisen laajan valtiollisen sektorin kytkeytymistä yksityismonopolien mahdin alle luonnehtii se, että myös valtion yhtiöt kuuluvat monopoliliittoihin. Valtion yhtiöt eivät ole mitään koko kansan yhtiöitä, vaan esim. tulopoliittisissa sopimuksissa ne ovat täysin yhteisessä rintamassa muiden työnantajien kanssa työtätekeviä vastassa.

Esikuntien vaikutuskanavista

On täysin harhaista korostaa monopolien "taloudellista valtaa" ja samaan aikaan puhua "poliittisesta demokratiasta", kuten eräät sosialidemokraatit ja kansandemokraatit tekevät (vrt. valtiosääntöartikkeli tässä numerossa). Juuri monopolien esikuntien vaikutuskanavia tarkastelemalla vakuuttuu taloudellisen ja poliittisen mahdin kietoutuvan elimellisesti toisiinsa.

Monopolit tukevat mieleisiään puolueita taatakseen vaikutuksensa valinnaisissa elimissä. Yleensä monopolit auttavat kaikkia porvarillisia puolueita, Suomessa perinteisesti Kokoomuspuoluetta. Tällä tavoin monopolit saavat suoraan joitakin edustajia eduskuntaan ja kunnanvaltuustoihin ja välillisesti monopolit määräävät monien muidenkin poliitikkojen toimia.

Joissakin tapauksissa monopolien esikunnat sijoittavat "omat miehensä" suoraan hallitukseen, joskin edustajien tällöin väitetään istuvan hallituksessa asiantuntijoina, "teollisuuden luvalla, mutta ei työanta-

jien edustajana". Sodan jälkeen useita kertoja ministereinä ovat olleet mm. monien monopolien järjestöjen johdossa ollut vuorineuvos Åke Gartz, STK:n entinen toimitusjohtaja Päiviö Hetemäki, Keskuskauppakamarin yliasiamies T. A. Wiherheimo ja Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton entinen asiamies J. O. Söderhjelm.

Erityisesti monopolit pyrkivät asettamaan valtiokoneistoon, valtion johtaviin virkoihin ja laitoksiin, luotetut "asiantuntija"-edustajansa. Viime vuosina valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyessä on ollut huomattavaa voimistuva monopolien ja valtiokoneiston yläportaan yhteensulautuminen: toisaalta monopolien esikuntien elimet liittyvät entistä suoremmin valtiokoneistoon ja toisaalta valtiokoneiston elimet sopeutuvat monopolien esikuntiin. Esimerkiksi Olli Ikkala siirtyi suoraan verohallituksen johdosta Teollisuusliiton toimitusjohtajaksi, kun taas Päiviö Hetemäki vedettiin STK:sta Suomen Pankkiin (ja nyt taas EVA:n johtoon). Valtiokoneistossa toimivien asiamiestensä välityksellä monopolit turvaavat myös eduskunnan käsittelyyn tulevien asioiden "oikean" valmistelun ja toimeenpanon. Lisäksi monopolien esikunnat toimivat "painostusjärjestöinä": ne lähettävät kirjelmiä lainsäädäntöelimille, ottavat suoraan yhteyttä kansanedustajiin, lähettävät lakiehdotuksia ja tietenkin muokkaavat yleistä mielipidettä hallitsemiensa tiedotusvälineiden kautta.

Viime vuosina on porvarillisellakin taholla alettu puhua parlamentarismin kriisistä. Siten Helsingin Sanomien pääkirjoitus 26. 3. 1974, joka on otsikoitu "Demokratian ja puolueiden kriisi", alkaa: "Parlamentaaristen demokratioiden hallitseminen näyttää käyneen vaikeaksi. Vaalit eivät enää ratkaise mitään. Hallituspohjan löytäminen on työlästä, ja yleensä jalkeille saadaan vain kertakäyttöhallitus, joka juuri ja juuri pysyy vallassa mutta ei hallitse." HS ei tietenkään halua mainita, kuka tosiasiassa sitten hallitsee. Kulikov vastaa tähän: "Valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyessä sekä vallankumouksellisten ja demokraattisten voimien taistelun voimistuessa parlamentarismin kriisi voimistuu ja edustuslaitosten oikeudet typistyvät. Samalla työantajaliittojen oikeudet laajenevat. Työnantajaliitot muodostuvat monopolien poliittisen herruuden elimiksi." (mt., 9). Tässä tilanteessa monopolien esikunnat katsovat välttämättömäksi lujittaa organisaatioitaan. Vuorineuvos Tuomas-Kettunen, joka kuvaa monopolien ja valtion suhteita "seurustelusuhteiksi", sanoo tämän röyhkeän suorasanaisesti: "Teollisuuden organisaatioiden tulee olla niin vahvoja ja teollisuuden omassa piirissä niin arvovaltaisia, että valtio tietää, että sen seurustelukumppanin sanoilla ja mielipiteillä on katetta. Valtiovaltaa ei voida vaatia hajoittamaan kontaktejaan laajalle alueelle. Se johtaisi vain epäjohdonmukaisuuksiin ja valtiovallan oikeutettuun luottamuksen horjumiseen."

Kun "parlamentarismi on kriisissä", monopolit haluavat mahdollisimman pitkälle kiertää edustukselliset elimet ja lisätä epävirallisten elinten valtaa. Ns. sivuelinorganisaatio (erilaiset komiteat, toimikunnat, lautakunnat ja neuvottelukunnat) on viime vuosina laajentunut nopeasti. Tällaisissa elimissä on "asiantuntijoita" ja "etujärjestöjen edustajia" — siis monopolien asiamiehiä. Niinpä v. 1972 Teollisuusliitto osallistui n. 170 eri neuvottelukunnan, komitean tai työryhmän toimintaan. Näistä n. 70 oli valtion elimiä, n. 60 säätiöitä, laitoksia tms. , 10 teollisuuden yhteisiä elimiä ja 30 "liiton kansainvälisten yhteyksien hoitamista". Keskeisiä näistä elimistä olivat Talousneuvosto, Hinta- ja Palkkaneuvosto, monet ulkoministeriön ja kauppa- ja teollisusministeriön asettamat elimet sekä edustukset EFTA :n, OECD:n ja pohjoismaisen yhteistyön elimissä.

Erityisen voimakkaasti monopolien esikuntien valta on näkynyt valtiomonopolistisissa taloussuunnitelmissa ja -ohjelmissa. Suomessa tällaisten ohjelmien tekeminen on varsin nuorta: vasta vuonna 1964 tehdyssä Talousneuvoston mietinnössä lähivuosien kasvupolitiikasta näkyy pyrkimys rakennepolitiikan harjoittamiseen siten, että puunja-

lostusteollisuuden ohella tulisi edistää muitakin teollisuudenaloja. Samana vuonna Teollisuusliittoon perustettiin erikoinen talouspoliittinen valiokunta käsittelemään "teollisuuden kannalta tärkeitä pitkän ja lyhyen ajan taloudellisia ja talouspoliittisia kysymyksiä". V:n 1964 Teollisuusliiton kevätkokouksessa liiton puheenjohtaja Jensen korosti talouspoliittiseen suunnitteluun osallistumisen merkitystä: "kysymys on siitä, miten teollisuus voisi itse varmistaa itselleen paikan vihreällä oksalla" (ks. Teollisuusliitto tiedottaa 1/71).

Monopolien esikunnat ovatkin tulkinneet "rakennepolitiikan" vaatimuksia omalla tavallaan, välittömästi monopoleja tukevana politiikkana. Ne vaativat mm. toimialarationalisoinnin ja fuusioinnin edistämistä, tuotesuunnittelun, markkinoinnin ja teknisen tutkimuksen tehostamista, rahoitusmarkkinoiden ja ulkomaisten investointien kehittämistä sekä monopolien verotuksen poistamista. Valtiovalta ei ole pystynyt lainkaan itsenäiseen politiikkaan, vaan sen riippuvuus monopolien välittömistä eduista on ollut erittäin suuri. Kysyttäessä sitä, mikä teollisuuden asenne valtiovaltaa kohtaan on, Teollisuusliiton varatoimitusjohtaja Juhani Ristimäki tokaisee peittelemättä: "Periaatteessa myönteinen, mitä ei käy ihmetteleminen, kun ajattelee sitä tavoitteiden yhtenevyyttä, mikä on havaittavissa muun muassa teollisuuspolitiikassa. Me pyrimme omalla panoksellamme edistämään valtiovallan aktiivisen tavoitteellisen teollisuuspolitiikan muotoutumista. Kun esimerkiksi kauppa- ja teollisuusministeriö laatii omaa teollisuuspoliittista ohjelmaansa, me annamme auliisti apuamme. Olemme aina valmiita kuin partiopojat." (Talouselämä 7/73). Monopolit ovat todella päässeet "vihreälle oksalle", mutta tällainen lyhytnäköinen monopolien voittojen kasvattaminen on merkinnyt koko kansantalouden kannalta epäedullista kehitystä. Todelliseen rakennemuutoksen tarpeeseen on vastattu työtätekevien riistoa kiristämällä, ja tämä on vain kärjistänyt maamme taloudellista ja poliittista kriisiä.

Monopolien esikunnat oikeistohyökkäysten taustavoimana

Monopolien esikunnat ovat aina olleet työväenluokan vastaisen taistelun päälinnakkeita. Maailmansotien välisenä aikana ne eivät tunnustaneet työehtosopimuksia. Ammattiyhdistysliikettä ne hajoittivat mitä törkeimmillä tavoilla. Työläisten lakkoliikkeeseen STK vastasi perustamalla lakonmurtajajärjestön (Vientirauha). STK:n suojissa toimi myös erikoinen työläistilasto-osasto monopolien harjoittaman musta lista -toiminnan koordinoimiseksi. Monopolien esikunnat olivat fasististen liikkeiden ja Neuvostoliiton-vastaisen hyökkäyksen takana. Toisen maailman sodan jälkeen, fasismin kärsittyä tappion, monopolien oli myönnyttävä mm. työehtosopimusjärjestelmään. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt työväenluokan vastaisen taistelun lakkaamista, vaan vain sopeutumista uusiin oloihin.

Varsinkin 70-luvulla monopolistit ja jotkut heitä myötäilevät oikeistososialidemokraatit ovat suoraan alkaneet puhua jonkinlaisesta "vastahyökkäyksestä", jonka kohteena on työväenluokka ja erityisesti kommunistit. Esim. KOP:n pääjohtaja Matti Virkkunen vaatii monopolien esikunnilta suoraa puuttumista kaikkiin taloudellisiin ja poliittisiin kysymyksiin, joiden suhteen talouselämä "ei saa jatkaa tähänastista välinpitämyyttään ja toimettomuuttaan". Nyt "talouselämän miesten on luovuttava tähänastisesta perinteellisestä asenteesta poliittiseen toimintaan ja politiikkaan yleensä" (HS 16. 4. 1971). EVA:n perustaminen on tulkittavissa juuri tällaiseksi monopolien suoraksi puuttumiseksi politiikkaan, mitä luonnehti Max Jakobsonin kutsuminen järjestön toimitusjohtajaksi. EVA:n kautta monopolit pyrkivät kokoamaan kaikki oikeistovoimat työtätekevien lujittunutta rintamaa vastaan.

Tärkeimmän osan monopolien hyökkäyksestä muodostaa tulopoliittisen mekanismin jatkuva kehittely yhä kokonaisvaltaisemmaksi ja kuristavammaksi (ks. Risto Uljas, Tulopoliittisen mekanismin rakentaminen Suomessa, Soihtu 2/74).

Edellä on valotettu monopolien järjestörakennetta vain joiltakin keskeisiltä puolilta. Monopolien esikunnille on tyypillistä, että ne kieltävät mahtinsa ja tekevät päätöksensä salassa. Mutta kommunisteille ja muille demokraateille on tärkeää tuntea monopolien esikunnat, paljastaa niiden juonet ja torjua ne yhteisin voimin.

Ilkka Kajaste

Edelleen "marxilaisesta sosialidemokratiasta"

SNK:n pääsihteeri Folke Sundman kommentoi Sosialistisen politiikan numerossa 3/74 kirjoitustani "Marxilainen sosialidemokratia" (Soihtu 1/74). Kommentti ja Sundmanin aiemmin julkaisema kirjoitus ("Mitä tarkoitamme marxilaisella sosialidemokratialla?", SoPo 1/74) tekevät mahdolliseksi asettaa entistä terävämmin eräitä "marxilaiseen sosialidemokratiaan" (MS) liittyviä keskeisiä kysymyksiä.

"Marxilainen sosialidemokratia ei ole kiinteä ideologia"

Sundmanin mukaan koko MS-kritiikkini lepää heikolla perustalla: "Eräs perusvirhe Lehdon arviossa on juuri se, että hän käsittelee marxilaista sosialidemokratiaa ikään kuin se olisi samanlainen kiinteä oppirakennelma kuin marxismi-leninismi, desentralismi ja porvarismi" (SoPo 3/74, 53). Tämä on omituinen väite.

Ensinnäkin koko kritiikkini pääjohtopäätöshän oli se, että MS ei ole kiinteä oppirakennelma vaan eklektinen kokoelma reformistis-äärivasemmistolaisia aineksia. Totesin myös, että "MS on vielä paikoin niin yleisellä tasolla, paikoin niin epämääräinen, että sen suhde käytäntöön ei ole yksiselitteinen. MS:aan vedoten voidaan harjoittaa monenlaista politiikkaa" (Soihtu 1/74, 45). Tämä piirre ei vain erota MS:aa radikaalisti marxismi-leninismistä, vaan myös y h d i s t ä ä sen periaatteessa desentralismiin ja porvarismiin. Kaikkien kolmen iskusanan taustana näyttää olevan varsin epämääräinen ja jatkuvasti muuttuva, todellakin kaikkea muuta kuin kiinteä oppirakennelma. Sitäpaitsi oppirakennelma, joka näyttää ennustavan niiden käytännön sovellutuksia heikommin kuin esimerkiksi Sorsan hallituksen politiikka, kuten MS:n osalta Soihdussa osoitin (Soihtu 1/74, 45—48). Toiseksi: kirjoituksessani pyrin juuri osoittamaan ne vaikeudet ja ristiriitaisuudet, johon tietoinen, aina perusperiaatteeksi korotettu relativismi ja eklektisismi MS:n väistämättä johtaa: koko systeemin koossapito ja ennen muuta rajanveto porvarilliseen ideologiaan käy hankalaksi. Sillä j o n k i n l a i n e n rajanveto on välttämätöntä, muutenhan koko MS läsähtäisi kasaan kuin puhjennut ilmapallo. Suuri osa MS:n piirissä käytävää keskustelua näyttääkin koskevan erilaisia menetelmiä ja tapoja rajojen vetämiseksi. (SoPo 1/74. 24—31).

Ensimmäinen rajanveto on ehdoton; se tehdään jo ennen kuin itse t e o r i a s t a edes aletaan keskustella:" ... marxilainen sosialidemokratia ... tarkoittaa niitä näkemyksiä, mitä sosialidemokraattisessa työväenliikkeessä järjestäytyneesti on tuotu esille, ennen kaikkea SNK:n SONK:n piirissä." "Marxilaiset sosialidemokraatit" tarkoittaa "niitä SDP:n vasemmistoliikkeen marxilaisia jotka selkein perustein valitsivat sosialidemokraattisen liikkeen toimintaperustakseen". (SoPo 1/74, 25). SDP:n jäsenyys ei siis ole konkreettinen johtopäätös MS:n teoriasta, vaan muodostaa ulkoteoreettisen ennakkoehdon MS:n sisällölle. Näin MS lyö jo etukäteen lukkoon teoriansa suhteen esim. SDP:n oikeistojohtoon: arvostelu vaimenee ja lakkaa, kun järjestöllinen paine johdon taholta kovenee tiettyyn rajaan saakka.

Lisäksi Sundman vielä täsmentää tätä järjestöllistä rajanvetoa ja lopettaa samalla kaikki puheet siitä etteikö MS olisi äärimmäisen tiukasti määriteltävissä oleva ideologia. Kun arvostelen esimerkiksi SNK:n johdon jäsenen Hannu Vesan vuosi sit-

ten Ylioppilaslehdessä esittämiä ohjelmallisia kannanottoja Sundman torjuu arvostelun toteamalla, että tämä on aineistoa, "joka ei edusta mitään virallisesti hyväksyttyä näkemystä missään järjestössä". Sama pätee kuulemma, kun Vesa ylistää maolaisuutta "luovana marxilaisuutena" (SoPo 3/74, 52—53). MS on siis yhtä kuin SNK:n ja SONK:n viralliset päätökset???

MS:n edustajien mielestä ilmeisen näppärä "argumentti" marxismi-leninismiä vastaan näyttää olevan se, että sen mukaan totuuden määrittely on muka "kommunistisen puolueen keskuskomitean asia... tarpeen vaatiessa... äänestyksen jälkeen" (SoPo 1/74, 30, Soihtu 1/74, 32 jne.). Tällainen näkemys osoittaa yksinkertaisesti demokraattisen sentralismin alkeidenkin tuntemuksen puutetta. (Tätä osoittaa myös Sundmanin toteamus Leninin demokraattista sentralismia koskevien periaatteiden ja Kominternin 3. kongressin demokraattista sentralismia koskevien periaatteiden v a s t a k k a i s u u d e s t a! (SoPo 3/74, 55—56). Kyllä kai Sundman tietää, että Kominternin puolueperiaatteita koskevan asiakirjan laati Otto Ville Kuusinen Leninin ohjauksella?) Kommunistisen puolueen päätös on oikea tietysti siinä ja vain siinä tapauksessa, jos puolueen toiminnan pohjana on oikea tieteellinen teoria, jos puolueen poliittinen strategia ja taktiikka on oikea, jos puolueella on sellaiset yhteydet työväenluokkaan että se kykenee jatkuvasti oppimaan käytännöstä ja korjaamaan politiikkaansa todellisuuden kokemuksia vastaavasti jne.

Tässä valossa Sundmanin vetoaminen tieteellisten kriteerien sijasta "hyväksyttyihin näkemyksiin" ei ole vain huvittavaa, vaan paljastaa täsmällisesti juuri MS:n b y r o k r a a t t i s - s e n t r a l i s t i s e n luonteen, mikä on väistämätön seuraus siitä, että (1) yhtenäinen ja oikea teoreettinen linja tehdään mahdottomaksi korottamalla eklektisismi ja relativismi perustuslaiksi ja (2) tehdään SDP:n jäsenyydestä ulkoteoreettinen ennakkoehto MS:n poliittisille johtopäätöksille, strategiselle ja taktiselle linjalle.

Relativismi vie umpikujaan

Teoreettinen relativismi tuottaakin MS:n teoreetikoille jatkuvaa päänvaivaa: marxismi-leninismistä erottautumisen ja SDP:een sitoutumisen kannalta se nähdään välttämättömänä, Pitsingistä ja ilmeisesti myös Sorsasta erottautumisen kannalta ongelmallisena. Tältä pohjalta Sundman yrittääkin täsmentää rajoja kahdella suunnalla: suhteessa porvarilliseen "pluralismiin" ja suhteessa marxismi-leninismin vaatimukseen yhtenäisestä ideologis-poliittisesta linjasta.

MS:n mukaanhan historiallisen materialismin avulla voidaan perustella oikeaksi keskenään ristiriitaisia poliittisia johtopäätöksiä. K u i n k a ristiriitaisia, sille yrittää Sundman nyt vetää jotain rajaa: "Historiallisen materialismin avulla tehty johtopäätös ei voi olla 'suhteellinen' puhumattakaan että se voisi olla 'puolueeton' suhteessa yhteiskuntamme kehityksen peruskysymykseen, työn ja pääoman väliseen ristiriitaan ja sen ratkaisemiseen. Tässä suhteessa metodi että sen mahdollistamat johtopäätökset asettuvat absoluuttisen puolueellisesti työn kannalle pääomaa vastaan, sosialismin puolesta kapitalismia vastaan" (SoPo 1/74, 29). Tämä, sinänsä "työväenhenkinen" julistus, ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa, vaan siirtää sen ainoastaan uudelle tasolle. Jos MS sitoutuu niin ehdottomasti historiallisen materialismin "metodiin", niin eikö tästä seuraa jo loogisesti, että sen "tulokset" asettuvat "työn kannalle pääomaa vastaan"? Kuitenkin on täysin aiheellista kysyä, asettuvatko ne. Näinhän kysynkin artikkelissani (Soihtu 1/74, 45—48) arvostellessani eräitä MS:n käytännön politiikan aikaansaannoksia. Jos esimerkiksi korkeakoulujen autonomian romuttaminen valtiomonopolistisin toimin tai AKL:n heikentäminen kun ei saatu hegemoniaa sen johdossa, on MS:n mielestä ehdotonta asettumista "työn kannalle pääomaa vastaan", niin eikö MS:n "historiallisessa materialismissa" ole silloin jotain vikaa? Mutta voiko MS edes asettaa tällaista kysymystä, koska sen mukaan historiallisel-

la materialismilla voidaan saada "erilaisia tuloksia".

Toisin sanoen: relativismi teoriassa liittyy erottamattomasti relativismiin käytännössä, keskenään ristiriitaisten poliittisten johtopäätösten "oikeuteen". Leninin edellä todetulla tavalla perustelema teorian ja käytännön ykseys tuhotaan: enemmän tai vähemmän mielivaltaiseksi tuomittu käytäntö ei kelpaa marxilaisessa mielessä teorian kriteeriksi ja sen kehittäjäksi. Viime kädessä MS:n "totuus" määräytyy siten joidenkin järjestöjen päätöksistä, jotka vakuuttavat — mutta eivät teoreettisesti kykene perustelemaan — asettuvansa absoluuttisesti "työn kannalle pääomaa vastaan".

Vakavan luonteen Sundmanin filosofia, relativismin korottaminen peräti "työväenluokan sisäisessä aatteellisessa kehityksessä esiintyväksi historialliseksi totuudeksi" (SoPo 1/74, 29, harvennus JL) saa, kun hän soveltaa sitä Chilen vastavallankumoukseen. Sundman mainitsee Kansan Yhtenäisyysrintaman ja ennen muuta Sosialistisen Puolueen sisällä esiintyneistä strategis-taktisista erimielisyyksistä ja toteaa: "Pystyykö Lehto oikeaoppisuudessaan mahdollisesti yksiselitteisesti toteamaan, mikä näistä linjoista oli nimenomaan historiallisen materialismin mukainen, ja mikä linja oli alusta alkaen väärä? Tähän hänen pitäisi pystyä, sillä Lehdon mukaanhan vähintään toisen 'tuloksen' on aina oltava virheellinen. Myönnän avoimesti etteivät marxilaiset sosialidemokraatit tätä pysty ratkaisemaan, emmekä tuhlaakaan siihen energiaa. Sen sijaan toteamme, että Chilen esimerkki on mitä tyypillisin osoitus historiallisen materialismin relativistisesta elementistä" (SoPo 1/74, 30.)

On vaikea asettaa tällaisia sanoja vallankumouksellisen suuhun. Energiaa riittää kyllä luvalla sanoen harrastelijamaisten filosofisten latteuksien, "historiallisten totuuksien" muotoiluun. (Eikö Sundman tiedä, että kapitalistinen luokkasorto on samanlainen "historiallinen totuus" kuin työväenluokan ideologinen hajanaisuus. Kumpaakaan ei pidä pyhittää ja palvoa, vaan taistella niiden voittamiseksi. Sosialistisen maitten kokemus osoittaa, että tämä on täysin mahdollista.) Kuitenkin maailman vallankumouksellisen liikkeen ja ennen muuta Chilen UP:n puolueiden piirissä uhrataan näinä päivinä valtavasti energiaa Chilen vallankumouksen tappion syiden — ja näiden joukossa keskeisinä strategisen ja taktisen yhtenäisyyden puute, virheellisten linjojen vaikutus — selvittämiseksi ja poistamiseksi. Kansan Yhtenäisyysrintaman vappujulistuksessa 1974 todetaan:

"Meidän ei tule kiertää vastuuta virheistämme, tappiosta, jota Kansan Hallituksen kukistuminen merkitsi Chilen kansalle. Vihollisen vastarintaa auttoi sen valtava taloudellinen voima ja sen ulkomailta saama apu, mutta se oli vähemmistön vastarintaa. Siitä että tämän vähemmistön onnistui voittaa puolelleen yhteiskunnallisia kerrostumia, joiden objektiiviset edut olivat erottamattomasti sidoksissa Kansan Hallituksen kehitykseen ja edistykseen, kantaa kansan liike ja sitä johtaneet ryhmät raskaimman historiallisen vastuun. Emme kyenneet takaamaan yhtenäistä poliittista johtoa, joka olisi kyennyt innostamaan kansan voimia ja joka olisi mahdollistanut vihollisen menestyksekkään kohtaamisen. Esiintyi myöskin vasemmisto- ja oikeistopoikkeamia, jotka pyrkivät johtamaan harhaan poliittista linjaa... Tähän heikkouteen vaikuttivat ratkaisevalla tavalla UP:ta ja sen hallitusta painostaneelle äärivasemmistolle tehdyt myönnytykset..."

Tämä näkemys on täydellisessä ristiriidassa Sundmanin puolustaman "historiallisen totuuden" kanssa.

Kaiken kaikkiaan, Sundman sekoittaa pahan kerran keskenään kaksi asiaa: toisaalta sen, että vilpittömät marxilaisetkin, jopa marxilaiset puolueetkin voivat tehdä virheellisiä strategisia ja taktisia johtopäätöksiä ja toisaalta sen, että tämä kuuluisi marxismin luonteeseen. Kuitenkin vilpittömät marxilaiset ja puolueet tekevät itsekritiikin virheistään ja toteavat tällöin, miten he poikkesivat

marxilaisuudesta, eivätkä syytä virheistään marxismia — tai peräti juhli niitä marxismin toteuttamisena kuten MS:n relativismi tekee. "Marxismi lähtee siitä, että on olemassa yksi, yhtenäinen ja tiedostettavissa oleva todellisuus, ja siten yksi tosi teoria tästä todellisuudesta. Tätä ei muuta piiruakaan se, että todellisuuden tiedostamisprosessi on kaikkea muuta kuin yksinkertainen ja yksioikoinen prosessi" (Soihtu 1/74, 30).

Eklektisismi

Sundman syyttää minua "tarkoituksenmukaisuudesta": olen hänen mukaansa valikoinut MS-kritiikissäni ne kohdat, jotka tukevat näkemyksiäni ja jättänyt muut pois. Tämä "tarkoituksenmukaisuus" kyllä määräytyy itse kritiikin kohteesta. MS:n piiristä voi löytää perusteluja lähes minkä väitteen puolustamiseen tai kumoamiseen tahansa. Se on, kuten todettu, ristiriitainen kokoelma reformistisista aina äärivasemmistolaisiin kantoihin asti ulottuvia näkemyksiä. Arvostelussani esitin, että valtiomonopolistisen kapitalismin hahmottamisessa esiintyvät vaikeudet palautuvat mm. siihen, että MS ei yhdistä niitä elimellisesti kapitalismin yleisen kriisin ja siihen vaikuttavien ristiriitojen, ennen muuta sosialismin ja imperialismin välisen ristiriidan luonteen tarkasteluun (Soihtu 1/74, 37). Sundman "kumoaa" minut viittaamalla periaateohjelmasta löytyvään Leninin imperialismimääritelmään ja siihen että sosialistinen maailmanjärjestelmä mainitaan SNK:n kansainvälispoliittisessa ohjelmassa! En lainkaan arvostellut MS:n teoreetikkojen kykyä ekletiikkaan, erilaisten ilmaisujen riepotteluun sinne tänne, vaan heidän kyvyttömyyttään yhtenäiseen johdonmukaiseen imperialismi-analyysiin. "Me näemme toisin sanoen imperialismin asemien muuttumisen hyvin monimutkaisena ja epätasaisena kehitysprosessina, jossa ei suinkaan yksinomaan ole kysymys yksinkertaisesta voimasuhteesta imperialismin ja sosialistisen maailmanjärjestelmän välillä..." jne. (SoPo 3/74, 55, harvennus JL). Ei tämä erota MS:aa marxismi-leninismistä, kuten Sundman kuvittelee. Ero on siinä, että marxismi-leninismi ei tyydy vakuuttelemaan ristiriitaisuutta ja monimutkaisuutta ja ottamaan esiin puolen sieltä toisen täältä. Marxismi-leninismi esittää tämän ristiriitasuuden yhtenäisyydessään, osoittaa sen olennaiset tekijät.

Samaa on sanottava Sundmanin vatsauksesta "sosialistisen politiikan" utopistista luonnetta kohtaan osoittamaani arvosteluun. Esitin miten uudistusten, rakenteellisten reformien "sosialistisuus" määritellään painotetusti sosialismin tavoitetilasta käsin, irrallaan elimellisestä yhteydestä vallitsevan yhteiskuntamuodostuman ja luokkataistelun strategisen ja taktisen vaiheen analyysiin (Soihtu 1/74, 41). "Kumoaminen": En muka mainninut että SNK:n periaateohjelmassa on paitsi eettinen, "sosialistista näkemystä tasa-arvoisuudesta ja solidaarisuudesta" käsittelevä luku ja abstrakti sosialistiselta yhteiskunnalta vaadittavia periaatteita koskeva luku — yhteisotsikolla "Työväenliikkeen tavoitteet" — vaan myös nykyistä yhteiskuntaa analysoivat luvut. Eihän tästä ole kysymys. Kysymys on siitä, etteivät nämä tavoitteet ja nykytila (jonka analyysin heikkouksista suuri osa kirjoituksestani koostuu) liity toisiinsa yhtenäisessä, nykytilan kehitystendensseihin perustuvassa poliittisessa strategiassa. Ne ovat todellakin, kuten Sundman huomauttaa, vain periaateohjelman erillisiä lukuja, joita yhdistää vain ylimalkainen puhe sosialismista ja "sosialistisesta politiikasta". Osoitin keskeisten välittävien tekijöiden, MS:n vallankumouskäsitteen ja "sosialistisen politiikan" heikkouden.

Kommentissaan Sundman jälleen vahvistaa kritiikkini aiheellisuuden. Kovin hyviä tuloksia sosialismin tavoitteen ja suomalaisen yhteiskunnan nykytilan yhdistämisessä, sosialistisen vallankumouksen puolesta käytävän taistelun nykyisen vaiheen tehtävien määrittelyssä ei todellakaan anna odottaa Sundmanin tapa holtittomasti samastaa kansainvälinen ja kansallinen kehitys. Kun totean, ettei "sosialistinen politiik-

ka" ota riittävästi huomioon Suomessa vallitsevaa luokkataistelun vaihetta, monopolien ja oikeistovoimien hyökkäystä sekä sen ja demokraattisen liikkeen heikkouksien vuoksi lisääntyvää oikeistovaaraa, Sundman väittää vastaan: "En ole kuitenkaan valmis allekirjoittamaan Lehdon analyysia sellaisenaan. Pikemminkin nimittäin työväenliikkeen ja muiden edistyksellisten yhteiskunnallisten voimien taistelu, kansainvälisen jännityksen laukeaminen sekä sosialistisen maailmanjärjestelmän voimistuminen ovat rajoittaneet imperialismin eli myös monopolien liikkumatilaa" (SoPo 3/74, 55, harvennus JL).

Tässä Sundmanille käy onnettomasti. Hän esittää vihdoinkin oikean yleistyksen, mutta väärässä paikassa. Imperialismi kansainvälisenä järjestelmänä ei ole yhtä kuin Suomen monopolit ja oikeistovoimat. Suomen monopolien asema määräytyy kyllä imperialismin puitteissa, mutta konkreettisesti se on seurausta meidän maamme luokkataistelutilanteesta, joka voi hyvin olla — ja tällä hetkellä onkin — tietyssä ristiriidassa kansainvälisen kehityksen yleistendenssin kanssa. Sundman toteaa, että työväenluokan taistelu kapitalistisissa maissa on nykyään "etupäässä offensiivista". Totta. Se on taistelua demokraattisten uudistusten, monopolien vallan rajoittamisen ja sosialistisen vallankumouksen puolesta. Joissain maissa proletariaatti sitä paitsi on taktisesti hyökkäämässä. Tämä ei muuta piiruakaan siitä, että meillä se on vasta järjestäytymässä puolustustaisteluun tulopolitiikkaa, EEC-vaikutuksia, koko Sorsan hallituksen monopoleja suosivaa politiikkaa vastaan. Vähemmän filosofointia, enemmän konkreettista analyysia!

Lopuksi ja ennen kaikkea, olisi hyvä kuulla MS:n edustajien kommentit myös niistä käytännön politiikkaa koskevista arvioista, joita Soihtu 1/74:ssä esitin. Tällä olisi hedelmällinen vaikutus myös teoreettisemman tason pohdiskeluun.

Juhani Lehto

Kirjoja

Marxilaisia uutuuksia

Jatkamme Soihdun numerossa 3/74 aloittamaamme marxilais-leniniläisten teosten esittelyä. Tarkoituksenahan on tehdä tunnetuksi tärkeitä oppikirjoja ja tutkimuksia, joita kaikkia emme voi erikseen arvioida, mutta joiden esittely silti on tarpeen. Nyt annamme lyhyen kuvauksen eräistä kiinnostavista viime aikoina Saksan Liittotasavallassa ilmestyneistä marxilaisista julkaisuista. Lisäksi mainitsemme joitakin Edistyksen ja Kansankulttuurin suomenkielisiä kirjoja. — Toimitus.

Verlag Marxistische Blätter

BRD, 6 Frankfurt/Main 50, Heddernheimer Landstr. 78a

Gerns, Willi/Steigerwald, Robert: Probleme der Strategie des antimonopolistischen Kampfes. 157 s., 2.p. 1973. Saksan Liittotasavallan erikoisoloja käsittelevä monopolien vastaisen kamppailun strategiaa kehittelevä teos, jossa tulee hyvin esille demokraattisen ja sosialistisen taistelun keskinäissuhde.

Imperialistische Klassenpolitik unter Anpassungszwang. Reformieren, manipulieren, integrieren. 335 s., 1973. Monopoliporvariston politiikan muutoksista oloissa, joita luonnehtii demokraattisten voimien vahvistuminen. Tärkeä oikeistovaaran ytimen oivaltamiseksi.

Klassenbewusstsein und Klassenstruktur der BRD. Materialen einer Konferenz. N. 300 s., 1973. Kirja sisältää IMSF-tutkimuslaitoksen v. 1973 järjestämän kansainvälisen luokkateoriaa käsitelleen konferenssin aineiston. Pääalustuksissa luokkateoria yhdistetään tiiviisti työväenluokan taistelun käytäntöön.

Kuczynski, Jürgen: Das Gleichgewicht der Null. N. 80 s., 1973. Kuuluisan DDR-läisen tutkijan kriittinen tarkastelu erilaisista muodikkaista nollakasvuteorioista. Kirja on 31. osa sarjassa "Zur Kritik der bürgerlichen Ideologie", josta löytää monta muutakin mielenkiintoista puheenvuoroa.

Schulze, Hans: Sozialdemokratismus zwischen Entideologisierung und Reideologisierung. 116 s., 1973. Sosialidemokratismin ideologisista muunnoksista, erityisesti Saksan Liittotasavallassa. Numero 28 sarjassa "Zur Kritik der bürgerlichen Ideologie".

Tomaschewski, D. G.: Die internationalen Beziehungen der Gegenwart. 283 s., 1973. Neuvostoliittolaisen tutkijan teos sosialismin ja imperialismin vastakohdan leimaamista kansainvälisistä suhteista.

Wissenschaft in der Sowjetunion. 116 s., 1973. Neuvostoliittolaisten akateemikkojen (Fedossejew, Keldysch, Millionschikow) esitys neuvostotieteen historiasta ja tehtävistä.

Marxistische Blätter -lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa. Vuoden 1974 numerossa 1 painopisteenä on BRD:n työväenluokan elinolosuhteet, numerossa 2 eri yhteiskuntajärjestelmiä edustavien valtioiden suhteet ja numerossa 3 työväenluokan rooli maailman vallankumousprosessissa.

Marxismus Digest -lehti, jota julkaisee tutkimuslaitos IMSF, ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Teemat vuonna 1974: numero 17 — valtio ja herruusjärjestelmä nykykapitalismissa, numero 18 — luonnontieteet ja filosofia, numero 19 — taloudellinen kasvu ja kriisit, numero 20 — eurooppalaiset sosialistiset ja sos.-dem.-puolueet.

Pahl-Rugenstein
BRD, 5 Köln 51, Vorgebirgstr. 115

Begthe, Horst / Rossmann, Erich (hrsg.): Der Kampf gegen das Berufsverbot. Dokumentation der Fälle und Widerstands. 330 s., 1973. Runsaasti dokumentteja siitä, kuinka Saksan Liittotasavallassa vainotaan kaikkia demokraatteja, jotka ovat julkisissa viroissa tai pyrkivät niihin.

Granow, W. / Gribanow, S. / Sogomonjan, G. / Sndasynow, I. / Wassin, V.: Der gegenwärtige Sozialdemokratie. Neue sowjetische Analysen. 125 s., 1973. Valikoima neuvostoliittolaisten tutkijoiden kirjoituksia sosialidemokratian roolista.

Schleifstein, J. / Delilez, J.-P. / Katzenstein, R.: Beiträge zur "Stamokap"-Debatte. 48 s., 1973. Kolme artikkelia valtiomonopolistisen kapitalismin teoriasta ja sen "kriitiikistä". Kahdeksas vihko sarjassa "Hefte zu politischen Gegenwartsfragen".

Edistys

Fedosejev, P. N. (toim.), Tieteellinen kommunismi ja miten luopiot sitä vääristelevät. 101 s., 1973. Garaudyn ja Fischerin näkemysten kritiikki kysymyksistä työväenluokan johtavasta roolista, demokraattisesta sosialismista ja puolueteoriasta.

Kommunistinen Internationaali — historiallinen katsaus, laatinut NKP:n Keskuskomitean marxismi-leninismin instituutti A. I. Sobolevin johdolla. 558 s., 1973. Perusoppikirja Kominternin historiasta.

V. I. Lenin: Valitut teokset neljässä osassa. Toinen painos Leninin tärkeimpien kirjoitusten valikoimasta.

V. I. Lenin: Kirjallisuudesta ja taiteesta. 429 s., 1973. Teokseen on koottu Leninin keskeisimmät artikkelit ja arviot kirjallisuudesta ja taiteesta. I. Dzeverinin alkusanat painottavat aiheen ajankohtaisuutta.

V. I. Lenin: Oikeisto- ja "vasemmisto"-opportunismia ja trotskilaisuutta vastaan I—II. 831 s., 1973. Laaja kokoelma kirjoituksia, joissa kaikissa korostuu hellittämättömän ja jatkuvan taistelun välttämättömyys kaikkia oportunismin ilmauksia vastaan.

Tieteellis-tekninen kumous: sosiaaliset näkökohdat ja suuntaviivat. 290 s., 1974. Teoksen useissa artik-

keleissa tarkastellaan eri puolilta tieteellis-teknisen kumouksen yhteiskunnallisia perusteita ja vaikutuksia.

Kansankulttuuri

Beztšerevnyh, E.: Ihmisenä olemisen salaisuus. 103 s., 1973. Mahdollisimman helppotajuinen materialistisen historiankäsityksen perusteiden luonnehdinta.

Fedorov, J.K.: Yhteiskunnan ja luonnon vuorovaikutus. 145 s., 1974. Neuvostoliittolainen puheenvuoro ympäristökeskusteluun. Fedorov osoittaa, kuinka tärkeää on päästä luonnon kuvaamisesta luonnon suunnitteluun, ja että tämä toteutuu vasta sosialismissa.

Gbišiani / Tšistjakov / Morozov: Miten talous suunnitellaan Neuvostoliitossa. 137 s., 1973. Tiivis kuvaus Neuvostoliiton taloussuunnittelun elimistä, toiminnasta ja päämääristä.

Kon, Igor: Sosiologit ja ylioppilaat. 182 s., 1973. Kon tarkastelee länsimaisten sosiologien suorittamia analyyseja ylioppilasliikkeestä. Erittely on kahtalainen: toisaalta valottuu nuorison ja ylioppilaiden liikkeen rooli, toisaalta nähdään länsimaisen sosiologian kyvyttömyys päästä pintaa syvemmälle.

Kosolapov, Richard: Ei mitään utopioita. 152 s., 1973. Mielenkiintoinen sosialistisen yhteiskuntamuodostuman peruspiirteiden erittely. Samalla vertaillaan sosialismia muihin yhteiskuntamuodostumiin: kirja on kokonaisuudessaan arvokas systeemiteorian sovellutus.

Marchais, Georges: Demokratian haaste. 169 s., 1974. Ranskan kommunistisen puolueen pääsihteerin kirja kommunistien tavoitteista tilanteessa, jolloin vasemmistovoimien kannatus maassa on kasvussa.

Zagladin V., Kansainvälinen kommunistinen liike. 490 s., 1973. Tieteellisen kommunistin uusin suomenkielinen perusteos.

Žemanov, O.: Työläinen vai porvari. 65 s., 1974. Havainnollista erittelyä työväenluokan "keskiluokkaistumisen" teesistä.

A. L.

Poliittinen kalenteri

15. 4. — 27. 5. 1974

KANSAINVÄLISET TAPAHTUMAT

15. 4. Niger: sotilasneuvosto valtaan

Everstiluutnantti Seyni Kountie syrjäytti maan 2500-miehen armeijan avulla Nigerin itsenäisyydestä 1960 lähtien vallassa olleen presidentti Hamani Diorin. Ilmoittaessaan Diorin syrjäyttämisestä Koutie sanoi armeijan kaapanneen vallan lopettaakseen "korruption, itsekkyyden ja kansaa kohtaan osoitetun välinpitämättömyyden". Niger on entinen Ranskan siirtomaa, yli puolet sen 4 miljoonasta asukkaasta elää ulkomaisen avun varassa. Maassa on laajoja uraani esiintymiä ja ennen vallankaappausta oli aloitettu neuvottelut Ranskan kanssa uraanin hinnan kohottamisesta.

17. — 18. 4. Varsovan sopimusmaiden poliittisen neuvoa-antavan komitean kokous

Varsovan liiton korkeimman elimen kokoukseen osallistuivat Neuvostoliiton, Unkarin, DDR:n, Puolan, Romanian ja Tshekkoslovakian kommunistisen ja työväenpuolueiden johtajat sekä maiden pääministerit. Varsovan sopimusmaat vahvistivat jälleen mielipiteensä, että on tarkoituksenmukaista pitää ETYK:n päätösvaihe huipputasolla mahdollisimman pikaisesti. Samoin kokouksen tiedonannossa korostetaan, että Keski-Euroopassa olevien asevoimien ja aseistuksen supistamisneuvottelut (AVS) Wienissä menestyksekäs eteneminen periaatteella, ettei tule aiheuttaa vahinkoa yhdenkään neuvotteluihin osallistuvan osapuolen turvallisuudelle olisi merkittävää ja että se loisi suotuisat edellytykset tällaisten neuvottelujen käymiselle tulevaisuudessa Euroopan muiden alueiden osalta. Kokouksen osanottajat vahvistivat edelleen käsityksensä, että ne ovat valmiit Varsovan sopimusjärjestön hajottamiseen samanaikaisesti Pohjois-Atlantin sopimusjärjestön hajottamisen kanssa tai ensimmäisenä askeleena olevansa valmiit niiden sotilaallisten organisaatioiden hävittämiseen. Samalla ne ilmoittavat, että niin kauan kuin NATO:n liittoutuma on olemassa eikä ole toteutettu tehokkaita aseidenriisuntatoimia, Varsovan sopimusmaat pitävät välttämättömänä lujittaa puolustuskykyään ja kehittää tällä alalla läheistä yhteistyötä.

Huhti-heinäkuu: Portugali: Fasistinen valtakomento murentuu

Portugalin fasismin taloudellisen, sotilaallisen ja poliittisen kriisin kärjistyminen johti armeijan piirissä ns. kapteeniliikkeen muotoutumiseen. 25. 4. kapteenien liike syrjäytti Caetanon fasistisen hallituksen. Se kutsui maan uudeksi johtajaksi kenraali Antonio de Spinolan, joka oli aiemmin helmikuussa syrjäytetty Caetanon toimesta. Kapteenien liike sai ratkaisevan tuen Portugalin Kommunistisen Puolueen johtamalta kansanliikkeeltä, joka edellisen vuoden aikaan oli saavuttanut ennen näkemättömän laajuuden.

Tapahtumien seurauksena Kommunistinen puolue alkoi toimia julkisesti. Sosialistisen puolueen johtaja Mariano Soares palasi maahan. Fasistinen puolue lakkautettiin ja poliisilaitoksen hajoittaminen aloitettiin. Portugalin työläiset viettävät ensimmäisen vapaan vapun yli 40 vuoteen.

15. 5. Spinola valitaan presidentiksi ja 16. 5. astuu virkaan väliaikainen keskusta-vasemmistohallitus, jossa on mukana PKP:n pääsihteeri Alvaro Cunhal. Ulkoministeriksi valittu Mario Soares aloittaa neuvottelut 25. 5. Guinea-Bissaun edustajien kanssa sekä myöhemmin Mosambikin vapautusliikkeen Frelimon ja Angolan vapautusliikkeen kanssa.

9. 7. hallituksen pääministeri Adelino da Palma Carlos ja hallituksen neljä keskustalaista ministeriä eroaa tyytymättöminä Spinolan politiikkaan. 13. 7. uudeksi pääministeriksi nimitetty kenraali Vasco Convalces alkaa muodostaa uutta hallitusta. Hallituksessa jatkavat kommunistit ja kapteenien liike voimistaa asemaansa. Ensimmäiset vaalit on ilmoitettu pidettävän ensi vuoden huhtikuussa.

Tilanne maassa on jatkuvasti vaarallinen.

Maan voimakkain puolue, PKP korostaa nykyisten asemien pitämisen tärkeyttä ja varovaisten askelten ottamista eteenpäin. Tärkeintä on kapteenien liikkeen ja kansan demokraattisen liikkeen liiton lujittuminen.

7. 5. Saksan Liittotasavalta: Brandt eroaa

Liittokansleri Willy Brandtin eroilmoitus oli lyhyt ja ainoaksi syyksi ilmoitettiin paljastunut vakoilutapaus. Todellinen syy Brandtin eroon oli kuitenkin kärjistynyt sisäpoliittinen kriisi: Hallituksen talouspolitiikka on voimistanut työläisten vastustusta. Helmikuussa ollut laaja virkamieslakko oli heikentänyt hallituksen suhteita ay-liikkeeseen. SPD oli kärsinut jatkuvasti tappioita pidetyissä maakuntavaaleissa — viimeksi maaliskuussa Hampurissa. Seuraavat vaalit olivat 9. 6. edessä Ala-Saksissa eikä seuraaviin liittopäivävaaleihinkaan ollut jäljellä enää kuin runsaat kaksi vuotta. Brandtiin kohdistunutta vastustusta lisäsi kristillisdemokraattien hyökkäykset Brandtin realistista idänpolitiikkaa vastaan.

Uudeksi liittokansleriksi valittiin talousministeri Helmut Schmidt, jonka valinta heijastaa politiikan painopisteen siirtymistä ulkopolitiikasta sisäpolitiikkaan ja voimistuvia antikommunistisia asenteita.

Samaan aikaaan 15. 5. Brandtin hallituksen ulkoministeri, vapaiden demokraattien Walter Scheel valittiin liittopresidentiksi entisen sosialidemokraattisen Gustav Heinemannin tilalle.

Ala-Saksissa pidetyissä vaaleissa SPD sai torjuntavoiton sen kannatuksen laskiessa vain mutaman prosentin. SPD:n vaalikampanjaa johti puolueen puheenjohtajaksi jäänyt Brandt.

8. 5. Kanada: inflaatio kaatoi hallituksen

Pääministeri Trudeaun liberaali-demokraattisen puolueen hallitus erosi 8. 5. talouspolitiikkaan kohdistuneen vastustuksen vuoksi. Hallitus oli esittänyt toimenpiteitä, joilla se olisi pyrkinyt hillitsemään inflaatiota. 8. 7. pidetyissä vaaleissa hallituspuolue sai ehdottoman enemmistön parlamentissa.

9. 5. Islanti: inflaatio kaatoi hallituksen

Islannin keskusta-vasemmisto hallitus erosi hallituksen talouspolitiikkaan kohdistuneen vastustuksen vuoksi. 30. 6. pidetyissä vaaleissa oikeisto vahvisti asemiaan. Myös kommunistit voittivat yhden paikan.

16. 5. Pohjois-Irlanti: ääriprotestanttien "yleislakko"

Ääriprotestanttien provosoima ja jatkuvilla terroriteoilla tuettu "yleislakko", joka kesti kaksi viikkoa, sai Pohjois-Irlannin sisällissodan partaalle. Ääriprotestanttien pyrkimyksenä oli kaataa ns. maakuntahallitus, jossa sekä protestanteilla että katolilaisilla on edustus. Se oli toiminut tammikuusta lähtien. Toinen pyrkimys oli saattaa Pohjois-Irlanti jälleen Iso-Britannian suoraan valvontaan, mikä heikentäisi Irlannin yhdistämispyrkimyksiä. Nämä molemmat päämäärät toteutuivat. 28. 5. erosi maakuntahallitus. 4. 7. Wilsonin hallitus ehdotti, että Pohjois-Irlantiin valittaisiin uusi perustuslakia säätävä kokous, jonka tehtävänä olisi esittää suunnitelma maakunnan tulevasta poliittisesta rakenteesta.

Englannin hallitus on vastuussa tapahtuneesta. Se on antanut toimintavapauden protestanttisille ääriaineksille ja samalla järjestänyt vainotoimia katolilaisilla alueilla. Tämä politiikka on mahdollistanut äärioikeistolaisille muodostaa kokonaisen verkoston puolisotilaalisia järjestöjä. Britannian armeija oli myös toimettomana kun aseistetut joukot pakottivat työläisiä liittymään "lakkoon". Morning Star kirjoittaa, että "äärioikeistolaisten toimet muistuttavat pikemminkin aseellisen vallankaappauksen yritystä tai sen harjoittelua kuin lakkoa".

18. 5. Intia: ydinlatauksen räjäyttäminen

Intian räjäyttämä räjähde on nykyisten mittapuiden mukaan pieni. Räjäytyksen jälkeen Intian hallitus ilmoitti, että se ei räjäyttänyt ydinpommia vaan suoritti maan alla ydinräjäytyskokeen ja, että sillä ei ole aikomusta valmistaa ydinaseita. Ydinräjähteitä pyritään kehittämään kaivos-, kanava- ja satamarakennustöihin. Intia on ollut yhteistyössä Kanadan kanssa ydinteknologiansa kehittämisessä. Räjäytyksen jälkeen Kanada ilmoitti luopuvansa yhteistyöstä Intian kanssa. Äärioikeistolaiset intialaiset puolueet ovat kehottaneet hallitusta myös ydinvoiman sotilaalliseen käyttöön.

19. 5. Australia: parlamenttivaalit

Australian työväenpuolue turvasi ennenaikaisissa vaaleissa enemmistön parlamentissa: edustajainhuoneessa 66 paikkaa oppositiopuolueiden — Liberaalinen puolue ja Talonpoikaispuolue — saadessa 61 paikkaa. Senaatissa työväenpuolue sai nyt ensi kertaa enemmistön. Hallituksen pääministerinä jatkaa Gough Whitlam. Labour-puolue tuli valtaan vuonna 1972 liberaalien oltua sitä ennen vallassa yhtäjaksoisesti 23 vuotta. Puolitoista vuotisen vallassaolonsa aikana labour-puolue veti australialaiset joukot pois Etelä-Vietnamista, allekirjoitti ydinaseiden leviämisen kieltävän sopimuksen, vaati ystävällisten suhteiden solmimista myös sosialistisen maiden kanssa. Sisäpolitiikassa hallitus pyrki rajoittamaan ulkomaisten monopolien toimintaa ja lisäämään julkisen sektorin osuutta mineraali- ja energiataloudessa.

19. 5. Ranska: Giscard d'Estaing presidentiksi

Georges Pompidoun 2. 4. tapahtuneen kuoleman johdosta järjestetyissä presidentin vaaleissa vasemmiston ja oikeiston välinen ero supistui ennätyksellisen pieneksi. 5. 5. järjestetyssä ensimmäisessä kierroksessa ei kukaan ehdokkaista saanut ehdotonta enemmistöä. Francois Mitterand, jonka takana olivat Kommunistinen puolue, Mitterandin oma Sosialistipuolue ja vasemmistoradikaalien liitto. Näillä kolmella oli yhteisesti sovittu hallitusohjelma. Mitterand sai 44 % äänistä. Gaullistien johtamaan hallituskokoomukseen kuuluneen riippumattomien tasavaltalaisten ehdokas d'Estaing sai 33 %. Gaullistipuolueen UDR ehdokas Chaban-Delmas sai vain 15 %, mikä merkitsi gaullistipuolueen johtoaseman romahtamista.

Toisella kierroksella 19. 5. d'Estaingin taakse asettuivat gaullistit ja molemmat keskustan puolueet — keskustademokraatit ja radikaalinen sosialistipuolue (Servan-Schreiber) — sekä kaikki äärioikeistolaiset ryhmittymät. Mitterandia asettuivat tukemaan pieni yhtynyt sosialistipuolue, entinen kristillinen ammattiyhdistysliitto, nykyinen Ranskan demokraattisten työläisten keskusjärjestö CFDT. d'Estaing saavutti niukan voiton: 50,66 % — 49,33 %, mikä merkitsee äänissä n. 350 000 yhteensä 26 miljoonasta äänestäneestä. d'Estaing nimitti pääministeriksi Jacques Chiracin gaullistisesta ryhmästä.

d'Estaingin tulo Ranskan presidentiksi merkitsee suurpääoman siirtymistä sisäpolitiikassa joustavampaan — tätä osoittavat uuden hallituksen muutamat myönnytykset — teknokraattisempaan — tätä osoittaa hallituslista, joka on täynnä pääjohtajia ja korkeita virkamiehiä —, mutta yhtä kaikki tiukasti suurpääoman etuja noudattavaan linjaan. Uusi pääministeri on vakuuttanut, että Ranskan ulkopolitiikka säilyy "hievahtamattomana", mutta pelättävissä on, että jo Pompidoun aikana tapahtunut liukuma kohti Atlantin liittoa tulee voimistumaan.

Vaalien jälkeen vasemmistopuolueet ovat ilmoittaneet jatkavansa yhteistyötä entiseen tapaan. Ranskan kommunistinen puolue on todennut, että ensimmäinen päätös jonka se teki vaalien jälkeen on puolueen vahvistaminen. Puolueen poliittinen toimikunta on ehdottanut, että lokakuussa kutsuttaisiin koolle puolueen ylimääräinen edustajakokous käsittelemään syntynyttä tilannetta.

Toukokuu: Tanska: laajoja lakkoja hallituksen talouspolitiikkaa vastaan

Keskustalaisen Venstre-puolueen vähemmistöhallituksen esittämä säästöohjelma, joka merkitsi useiden tuotteiden hintojen nousua ja esityksiä säästöistä sosiaali- ja koulutusmenoissa synnytti Tanskassa laajimman lakkoaallon II maailmansodan jälkeen. 9. 5. 65 000 työläistä lopetti työpäivän kesken. 13. 5. 150 000 työläistä oli lakossa, 60 000 osallistuessa mielenosoitukseen, jossa vaadittiin hallituksen eroa ja uusia vaaleja. Kun hallituksen esitys hyväksyttiin oikeistopuolueiden tuella kansankäräjillä 15. 5. järjestettiin maassa seuraavan viikon aikana lakkoja joihin osallistui yli puoli miljoonaa työtätekevää. Tanskan Kommunistinen Puolue tuki voimakkaasti työläisten kamppailua hallituksen talouspolitiikkaa vastaan. Sen sijaan LO:n puheenjohtaja sosialidemokraatti Thomas Nielsen tuomitsi jyrkin sanoin työläisten lakot. Kommunistien lisääntyneen kannatuksen vuoksi muut puolueet ovat haluttomia taipumaan uusiin vaaleihin.

23. 5. Itävalta: liittopresidentin vaali

Itävallan liittopresidentiksi valittiin hallitsevan sosialistipuolueen (SPÖ) ehdokas, liittokansleri Bruno Kreiskyn hallituksen ulkoministeri Rudolf Kirchschläger. Kirchschläger ei kuitenkaan ole sosialistipuolueen jäsen. Hän sai vaaleissa 51,7 % äänistä konservatiivisen kansanpuolueen ehdokkaan Alois Luggerin saadessa 48,3 %. Parlamentin kolmas puolue, vapauspuolue ei asettanut ehdokasta. Itävallan kaikki tähän astiset liittopresidentit ovat olleet

sosialisteja. Liittopresidentin virka on käytännössä lähinnä edustuksellinen samaan tapaan kuin Saksan Liittotasavallassa; poliittisesti presidentti jää kokonaan liittokanslerin varjoon.

25. 5. Italia: kommunistien voitto avioerolakiäänestyksessä — uusfasistit voimistavat terroria

12. 5. 1970 voimaan tulleet avioerolait, jotka sallivat tiukoissa puitteissa avioeron, olivat jatkuvasti oikeiston hyökkäyksen kohteena. Uusfasistien, katolisen kirkon ja kristillisdemokraattien vaatimuksesta suoritetussa kansanäänestyksessä lakien kohtalosta ne kärsivät tappion: 59 % äänesti lakien puolesta. Äänestyksen yhteydessä kristillisdemokraatit ja uusfasistit käynnistivät voimakkaan antikommunistisen kampanjan. Kommunistien ohella avioerolain puolesta esiintyivät kaksi muuta hallituspuoluetta — sosialistit ja sosialidemokraatit — sekä oppositioon kuuluvat liberaalit ja tasavaltalaiset.

Vaalien tuloksen ja Italian taloudellisen kriisin kärjistymisen seurauksena maaliskuussa aloittanut Mariano Rumorin hallitus pyysi eroa, jota presidentti Giovanni Leone ei kuitenkaan myöntänyt. 11 päivää kestäneiden neuvottelujen jälkeen hallitus päätti jatkaa.

Vaalien jälkeen uusfasistit voimistivat vuoden 1969 "kuumasta syksystä" alkaen jatkunutta terrorikampanjaa. 28. 5. järjestetyn antifasistisen mielenosoituksen yhteydessä toteutetussa hyökkäyksessä sai surmansa 6 henkilöä, 94 haavoittui. Seuraavana päivänä järjestettiin maassa 4 tunnin yleislakko tunnuksella "sulku fasismille". Maassa toimii useita eri fasistiryhmiä. Tutkimuksissa on saatu selville, että niillä on muodossa tai toisessa lujat suhteet valtiokoneistossa, taantumuksellisten sotilaspiirien keskuudessa ja tiedustelupalvelun piirissä. Eri ryhmiä ohjataan samasta keskuksesta. Uusfasisteilla on myös laajat kansainväliset suhteet. Kansainvälisiä uusfasistien kongresseja on järjestetty 1962 Venetsiassa, 1965 ja 1967 Italiassa, 1967 Espanjassa ja viimeksi 1972 Münchenissä.

Tällä terrorismin strategialla pyritään luomaan olosuhteet vallankaappaukselle, tasavaltalaisen järjestelmän hävittämiselle. Italian Kommunistinen puolue korostaa päätöksissään laajan antifasistisen toiminnan välttämättömyyttä.

27. 5. Jugoslavia: JKL:n 10. edustajakokous

Jugoslavian Kommunistisen Liiton 10. edustajakokous vahvisti sen linjan, jonka puolueen johtajan ja Jugoslavian presidentin 82-vuotiaan Josip Broz Titon ja puolueen toimeenpanevan komitean julkaisema vetoomus syksyllä 1972 oli aloittanut. Nyt tapahtunut kehitys on pysäyttänyt erityisesti vuoden 1969 edustajakokouksen jälkeen kiihtyneen vaarallisen kehityksen. Edustajakokouksen toimintaselostuksessa todettiin tehdyistä virheistä, että Kommunistinen Liitto ajautui pelkäksi keskustelufoorumiksi ja menetti vähitellen asemansa yhteiskunnan ideologisena ja poliittisena johtavana voimana, että työläisten itsehallintojärjestelmän syvenemisen sijasta päätäntävalta siirtyi työväenluokalta teknokraateille, byrokratialle ja suurille liikepankeille, että talouselämässä suunnitelmat ja tosiasiallinen kehitys kulkivat omia erillisiä latujaan liialliseen markkinoihin luottamisen seurauksena ja että tasavaltojen eri suuntaiset taloudelliset intressit synnyttivät taloudellisia herruuspyrkimyksiä, alueellista nurkkakuntaisuutta ja jopa poliittista separatismia, kuten Kroatiassa 1971 syksyllä. Edustajakokouksen päätökset tähtäävät näiden virheiden korjaamiseen.

Kokouksessa olivat paikalla Euroopan sosialistisen maiden veljespuolueiden edustajat Albaniaa lukuunottamatta. Puhuessaan NKP:n keskuskomitean poliittisen toimikunnan jäsen A. P. Kirilenko lausui mm.: "Toveri L. I. Brezhnev v. 1971 Jugoslaviaan tekemänsä matkan aikana lausui, että on olemassa sosialistisen rakennustyön määrättyjä yleisiä lainmukaisuuksia ja sosialismin yleisiä piirteitä ja tuntomerkkejä, joita ilman sosialismia ei yleensäkään voi olla, mutta yhteiskuntaelämän konkreettisten muotojen valinta on kunkin kommunistisen puolueen ja kunkin kansan sisäinen asia. Meidän puolueemme on lujasti vakuuttunut siitä, että näiden muotojen erilaisuus ei voi aiheuttaa jotakin vieraantumista tai epäluottamusta sosialististen maiden keskinäisissä suhteissa."

31. 5. Israel/Syyria: loitontamissopimus

Geneven Lähi-idän rauhanneuvottelujen sotilaallisia kysymyksiä käsittelevän työryhmän kokouksen yhteydessä allekirjoitettu loitontamissopimus oli pitkäaikaisten neuvottelujen tulos. Pohjan sopimuksen synnylle olivat luoneet Yhdysvaltain ulkoministerin Henry Kissingerin kuukauden pituiset neuvottelumatkat Lähi-idän eri maissa, hänen käymänsä neuvottelut Neuvostoliiton ulkoministeri Andrei Gromykon kanssa sekä Neuvostoliiton ja Syyrian hallitusten väliset neuvottelut. Sopimuksen mukaan Israel vetäytyy vuoden 1973 sodan aikana miehittämiltään alueilta sekä joiltakin sen jo vuoden 1967 sodan aikana miehittämiltä alueilta. Sopimuksessa todetaan, että se ei ole lopullinen ratkaisu, vaan vasta askel kohti lopullista rauhaa. Sopimus on edullisempi Syyrialle kuin 18. 1. solmittu Israelin ja Egyptin välinen loitontamissopimus Egyptille. USA:n pyrkimyksenä on väistää näiden erillisten sopimusten avulla Lähi-idän ongelman pääkysymykset: Israelin joukkojen täydellinen vetäytyminen miehittämiltään alueilta ja Palestiinan kansan laillisten oikeuksien palaut-

taminen, joista pitäisi neuvotella todennäköisesti lokakuussa jatkuvissa Geneven rauhanneuvotteluissa. Sopimuksen jälkeen USA on keskittynyt samanlaisen sopimuksen aikaansaamiseen Israelin ja Jordanian välillä.

12. — 18. 6. Nixon lähi-idässä

Nixonin matkan tarkoitus oli kiinteyttää ja vakiinnuttaa ne suhteet, jotka Kissinger oli solminut loitontamisneuvottelujen yhteydessä 1974 kevään aikana. Itse Lähi-idän ongelman ydinkysymyksiin matka ei tuonut mitään ratkaisua.

16. 6. Neuvostoliiton korkeimman neuvoston vaalit

Korkeimman neuvoston vaaleissa äänestysaktiivisuus nousi 99,98 %:iin. Korkeimman neuvoston molempiin kamareihin oli asetettu pitkän ja huolellisen valinnan jälkeen 1517 ehdokasta — 767 Liittoneuvostoon ja 750 Kansallisuuksien neuvostoon. Jokainen ehdokas sai ehdottoman äänten enemmistön ja tuli siten valituksi kansanedustajaksi. Liittoneuvoston ehdokkaiden puolesta annettiin 161 355 956 ääntä, vastaan 332 664 ääntä; Kansallisuuksien neuvoston ehdokkaiden puolesta äänesti yli 161 440 000 valitsijaa ja vastaan 245 750 äänestäjää. Uuden neuvostoparlamentin sosiaalinen kokoonpano osoittaa sen sosialistista luonnetta: 769 henkilöä eli 50,7 % edustajista on työläisiä ja kolhoosilaisia. 475 edustajaa eli 31,3 % on naisia ja 279 eli 18,4 % on nuoria alle 30-vuotiaita. Edustajista on NKP:n jäseniä ja jäsenkandidaatteja 1096 eli 72,2 %, puolueeseen kuulumattomia 421 eli 27,8 %.

18. — 19. 6. SEV:n 25-vuotisjuhlaistunto

Taloudellisen Keskinäisavun neuvoston (SEV) 28. istunto, joka oli samalla järjestön 25-vuotisjuhlaistunto, merkitsi sosialististen maiden tiiviin taloudellisen yhteistyön edelleen kehittymistä. Istunnossa hyväksyttiin yhteistyösuunnitelma vuosille 1976—80 vuonna 1971 heinäkuussa hyväksytyn SEV:n pitkäntähtäimen kokonaisohjelman suuntaviivojen mukaisesti. Tärkeällä sijalla on energiayhteistyö.

SEV:n 28. istuntoon osallistuivat Neuvostoliiton, Bulgarian, Unkarin, DDR:n, Kuuban, Mongolian, Puolan, Tshekkoslovakian ja Romanian sekä Jugoslavian pääministerit. Tarkkailijoina olivat läsnä Vietnamin demokraattisen tasavallan sekä Korean demokraattisen kansantasavallan edustajat. Jugoslavia osallistuu Sofiassa päätettyjen suunnitelmien toteuttamiseen.

26. 6. NATO:n uusi julistus allekirjoitetaan

NATO-maiden päämiesten Brysselissä allekirjoittaman julistuksen tarkoituksena on määritellä uudestaan NATO:n 15 jäsenmaan suhteet nykyisiä olosuhteita vastaavalla tavalla. Aloitteen julistuksesta oli tehnyt Henry Kissinger 23. 4. 1973. Se herätti alusta lähtien vastustusta NATO:n Länsi-Euroopan jäsenmaissa. Vastusta lisäsi voimakkaasti Lähi-idän lokakuun sodan ja "energiakriisin" yhteydessä kiristyneet suhteet USA:n ja Länsi-Euroopan välillä. Näiden vaikeuksien vuoksi julistus jaettiin kahtia: taloudelliskaupalliseksi sopimukseksi, jonka allekirjoittaisivat USA ja NATO:n EEC-jäsenmaat myöhemmin sekä turvallisuuspoliittiseksi sopimukseksi, joka nyt allekirjoitettiin. Sen oli laatinut valmiiksi Ottawassa 18. — 19. 6. pidetty NATO-maiden ulkoministerikokous.

Julistuksessa todetaan, että NATO on edelleen välttämätön ja että se toimii vanhojen toimintaperiaatteiden pohjalta. Siihen kuitenkin kirjattiin nyt USA:n ja Neuvostoliiton välinen muuttunut voimasuhde. Hyökkäys jotakin NATO-maata vastaan tulkitaan julistuksen mukaan hyökkäykseksi koko liittoa vastaan. Julistuksessa korostetaan, että USA:n ja Kanadan joukkojen ja asevoiman läsnäolo Länsi-Euroopassa on välttämätöntä. Näiden joukkojen kustannuksista sovittiin niin, että Länsi-Euroopan maat maksavat 3/4 kustannuksista muista kuin ydinaseista. NATO-maiden välisestä "vilpittömästä ja hyvissä ajoin tapahtuvasta neuvonpidosta" kirjattiin julistukseen kohta. Tämä viittaa Länsi-Euroopan maiden vaatimukseen siitä, että niiden on saatava tietää mitä USA tulee tekemään / on tehnyt.

Julistuksen aikaansaaminen ei ole lopettanut NATO-maiden välisiä jatkuvia erimielisyyksiä.

27. 6. — 3. 7. Neuvostoliitto/USA: Nixonin vierailu Moskovassa

NKP:n ja neuvostohallituksen harjoittaman rauhanohjelman johdonmukaisen toteuttamisen ansiosta on neuvostoliittolais-amerikkalaisissa suhteissa tapahtunut kahden viime vuoden aikana perusteellinen myönteinen käänne. Kahden ensimmäisen — Moskovassa vuoden 1972 toukokuussa ja Yhdysvalloissa vuoden 1973 kesäkuussa — tapaamisen tuloksena on allekirjoitettu sellaiset merkittävät asiakirjat kuin Neuvostoliiton ja USA:n suhteiden perusteet, sopimus ydinsodan ehkäisemisestä, sopimus torjuntaohjusjärjestelmien rajoittamisesta ja väliaikainen sopimus joistakin toimista strategisten hyökkäysaseiden rajoittamisen alalla sekä muita poliittisia asiakirjoja (sopimuksia kaupallis-taloudellisista suhteista, tieteellis-teknisestä yhteistyöstä ja yhteistyöstä kulttuurin alalla), jotka määrittelevät Neuvostoliiton ja USA:n väliset suhteet rauhanomaisen rinnakkaiselon pohjalla. Nyt tapahtuneen kolmannen tapaamisen yhteydessä mo-

lemmat osapuolet totesivat välttämättömyyden jatkaa hahmottunutta päälinjaa. Ensisijaista huomiota neuvottelujen aikana omistettiin sodanvaaran edelleen vähentämiselle ja strategisten aseiden rajoittamiselle. Edellisinä vuosina allekirjoitettujen sopimusten jatkoksi tehtiin nyt sopimukset molempien maiden torjuntaohjusjärjestelmien rajoittamisesta, maanalaisten ydinkokeiden rajoittamisesta, myöhemmistä ponnistuksista strategisten hyökkäysaseiden rajoittamiseksi ja toimista, jotka on tähdätty kemiallisten aseiden poistamiseen valtioiden asevarastosta. Uudet sopimukset yhteistyöstä terveydenhoidon, voimatalouden, asuinrakentamisen ja muiden rakentamisen muotojen alalla ja varsinkin 10-vuotinen sopimus taloudellisen teollisen ja teknisen yhteistyön edistämisestä merkitsevät uutta suurta edistysaskelta kaksipuolisen yhteistyön laajentamisessa. Edelleen neuvotteluissa käsiteltiin monia ajankohtaisia poliittisia kysymyksiä.

Käytyjä neuvotteluja haittasi amerikkalaisten ja NATO:n piirissä toimivien jännityksen lievenemisen vastustajien propagandakampanja, joka pyrki vähättelemään jo solmittujen sopimusten merkitystä, väittämään, että ne palvelevat yksinomaan Neuvostoliiton etuja ja että Nixon saattaa olla valmis heikkojen sisäpoliittisten asemiensa vahvistamiseksi tekemään imperialismin etujen vastaisia sopimuksia.

29. 6. Etiopia: armeija voimistaa edelleen otettaan

26. 2. armeijan kapinan jälkeen alkanut kehitys Etiopiassa, joka johti uuden hallituksen nimittämiseen ja perustuslain uudistamisen aloittamiseen, sai uuden käänteen kun Etiopian asevoimat 29. 6. ottivat valvontaansa maan strategisesti tärkeät laitokset. Armeija oli tyytymätön uuden hallituksen hitauteen toteuttaa uudistuksia. Armeija pidätti poliitikkoja, ylimystöä, lakimiehiä syyttäen niitä korruptiosta. Keisari on taipunut armeijan vaatimuksiin pakon edessä. Armeijan edustajat eivät ole halunneet kuitenkaan pystyttää maahan sotilashallitusta, vaan on pyrkinyt perustuslaillisten uudistusten tietä lopettamaan korruption ja feodaaliylimystön vallan maassa. Tilanne maassa on jännittynyt.

1. 7. Argentiina: Juan Peron kuoli

Argentiinan presidentin, kenraali Juan Peronin kuolema merkitsee jatkuvan kriisin kärjistymistä Argentiinan politiikassa. Vuonna 1973 suoritetuissa presidentinvaaleissa peronistien ehdokas Hector Campora voitti vaalit, joka neljä kuukautta virassa oltuaan avasi tien Peronin uudelle valtaan tulolle syksyllä 1973. Peronin lyhyenä valtakautena maa omaksui ulkopolitiikassa edistyksellisen linjan ja sisäpolitiikan alueella viitoitettiin sosiaalisten uudistusten ja demokratian laajentamisen ohjelma, jolla on kansan tuki takanaan. Peronistisen liikkeen eri suuntausten välillä ilmeni jatkuvia ristiriitoja ja toisaalta taantumusainekset USA:n ja Brasilian sotilashallituksen tuella ovat kiihdyttäneet toimintaansa valmistellakseen maaperää vallankaappaukselleen. Keväällä äärioikeiston aseellinen hyökkäys Cordobassa aiheutti erittäin kriittisen tilanteen. Peronin kuolema lisää vaaraa poliittisille muutoksille kielteiseen suuntaan. Peronin tilalle presidentiksi tuli hänen puolisonsa Maria Estela Peron.

8. 7. Japani: parlamenttivaalit

Japanilaisten tyytymättömyys hallituksen suuryritysten määräämää politiikkaa vastaan sai ilmaisunsa kevään ennätyksellisten lakkojen jälkeen parlamentin ylähuoneen täydennysvaaleissa. Koko sodan jälkeisen ajan maata hallinnut liberaalisdemokraattinen puolue kärsi jälleen tappion menettäen melkein ehdottoman enemmistön parlamentissa. Suurmonopolit antoivat valtavan taloudellisen tuen liberaalisdemokraattiselle puolueelle. Monopolit asettivat myös 31 omaa ehdokastaan joita mainostettiin yritysten mainoskanavien kautta ja erityisesti yritysten työntekijöiden keskuudessa. Liberaalisdemokraattisen puolueen puheenjohtaja ja pääministeri Kakuei Tanakalle tappio oli suuri arvovaltamenetys. Useat ministerit erosivat hallituksesta vaalien tuloksena. He yrittävät syrjäyttää 1975 pidettävässä puoluekokouksessa Tanakan.

SUOMI

2. 5. Laki puolustusvoimista

Eduskunnassa hyväksytty laki jättää edelleen armeijalle lähes täydellisen riippumattomuuden hallituksesta ja eduskunnasta, ts. jättää sen parlamentaarisen valvonnan ulkopuolelle.

Lain käsittelyn yhteydessä kommunistit vaativat eduskunnan valvonnan sisällyttämistä lakitekstiin, puolustusvoiman ylimmän päällikkyyden siirtämistä puolustusvoimain komentajalta puolustusministeriölle, nimitysmenettelyn saattamista parlamentaarisen menettelyn piiriin sekä Suomen valtiosopimuksia koskevan maininnan mukaanottamista lakitekstiin. Kaikki nämä esitykset kaadettiin. Kommunistit vaativat myös armeijan sisäpoliittisten tehtävien rajoittamista pelastuspalveluun, tulipalojen sammuttamiseen jne., ja esittivät, että vuodelta 1896 oleva keisarillinen julistus "sotaväen kutsumisesta antamaan virka-apua ja siitä mitä silloin on varteenotettava" kumottaisiin. Samoin kommunistit ehdottivat sotilaallisen koulutuksen antamista rajoitettavaksi vain varuspalvelusta suorittaville sekä varusmiesten ruumiillisen ja henkisen terveyden takaamista, heidän järjestäy-

tymis- ja uskonnonvapautensa takaamista ja heidän oikeusturvansa ja ihmisarvoisen kohtelunsa takaamista. Nämäkin esitykset kaadettiin äänin 122—28.

10. — 12. 5. Kansallinen rauhankongressi

Suomen Rauhanpuolustajien koolle kutsumassa kansallisessa rauhankongressissa oli maamme huomattavampien poliittisten puolueiden ja kansalaisjärjestöjen, miltei 500 eri järjestön valtuuttamaa edustajaa, jotka laativat yksityiskohtaisen toimintaohjelman, jonka pohjalta voidaan edelleen laajentaa rauhanliikkeen joukkovaikutusta. Kongressi työskenteli neljässä eri komissiossa, joiden aiheina olivat "rauhanliike Suomessa", "Suomi ja Euroopan turvallisuus", "kansainvälinen solidaarisuus" ja "rauhankulttuuri".

Rauhankongressin yhteydessä pidettiin myös Suomen Rauhanpuolustajien vuosikokous. Kokous valitsi yksimielisesti laajalla yhteiskunnallisella pohjalla olevan johdon. Järjestön puheenjohtaja kirjailija Paavo Rintala ja pääsihteeri Mirjam Tuominen valittiin myös yksimielisesti uudelleen.

1. — 2. 6. SKP:n julkisen toiminnan ja kansandemokraattisen liikkeen 30-vuotisjuhlat

1. 6. järjestetty SKP:n julkiseksitulon 30-vuotisjuhla ja kulkue olivat suuremmat kuin mitä avoimesti puoluetunnusten alla on koskaan maassamme järjestetty. Marssiin osallistui lähes 20 000 henkeä ja stadionin juhlaan lähes 40 000 henkeä. Juhlassa puolueen jäsenistö antoi selvääkin selvemmän tukensa puolueen johdolle ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätösten toteuttamiseksi.

Myös 2. 6. pidetty kansandemokraattisten järjestöjen 30-vuotisjuhlat muodostuivat onnistuneiksi, ja osoittivat, että kansandemokraattinen liike on uudelleen täsmentämässä olemustaan kommunistien johtamana demokraattisena yhteistyöliikkeenä.

Näistä kaksi päivää kestäneistä juhlista muodostui voimakas mielenosoitus maamme kaikkien työtätekevien elinetujen puolesta hallituksen elintason alentamisen politiikkaa vastaan, kansamme demokraattisten oikeuksien säilyttämisen puolesta suurpääoman ja oikeiston demokratian kavennussuunnitelmia vastaan, kansainvälisen ystävyyden ja rauhanpolitiikan puolesta imperialismin voimien uhkaa vastaan.

Tätä ei voinut estää SAK:n varapuheenjohtajan ja SKP:n jäsenen Arvo Hautalan 9. 5. suorittama provokaatio SKP:ta vastaan hänen tuodessa esiin SKP:n ja NKP:n välisten neuvottelujen aineistoa. SKP tuomitsi Hautalan menettelyn. Myös NKP:n keskuskomitean äänenkannattaja Pravda totesi tapahtuman vahingoittavan työväenliikkeen asiaa.

Juhlien yhteydessä 31. 5. — 1. 6. pidettiin myös SNDL:n 10. liittokokous, jossa päätettiin toimia liiton kehittämiseksi itsenäisenä demokraattisena joukkojärjestönä. Kokous valitsi liiton uudeksi puheenjohtajaksi kansanedustaja Helvi Niskasen.

Kesäkuu: puoluekokouksia

7. — 9. 6. pidettiin Keskustapuolueen puoluekokous Seinäjoella. Puolueen puheenjohtajaksi valittiin Johannes Virolainen, varapuheenjohtajiksi Marjatta Väänänen, Ahti Pekkala ja Paavo Väyrynen. Puoluesihteeriksi valittiin Mikko Immonen. Puoluejohtoon ei tehty muutoksia.

7. — 9. 6. pidettiin liberaalien puoluekokous Porissa. Puheenjohtajaksi valittiin edelleen Pekka Tarjanne, varapuheenjohtajiksi Olavi Borg ja Terttu Kärkkäinen. Puoluehallitus muutti melkoisesti kokoonpanoaan ja muutos on yleisesti tulkittu lieväksi oikeistolaistumiseksi.

7. — 9. 6. pidettiin Ruotsalaisen kansanpuolueen puoluekokous Vöyrissä. Puheenjohtajaksi valittiin C. O. Tallgren ja varapuheenjohtajiksi Dagnar Granvik, Ingvar S. Melin ja Pär Stenbäck.

7. — 9. 6. oli Suomen kristillisen liiton puoluekokous Joensuussa. Puheenjohtajaksi valittiin Raino Westerholm ja varapuheenjohtajiksi Ilmari Helimäki ja Leena Finnilä.

15. — 16. 6. pidettiin Suomen kansan yhtenäisyyspuolueen puoluekokous Kuopiossa. Puolue valitsi puheenjohtajakseen edelleen Eino Haikalan ja puoluesihteeriksi Veikko Pölläsen.

Kaikissa näissä puoluekokouksissa tapahtui vain vähäisiä henkilövaihdoksia. Vilkkaampaa aatteellis-poliittista keskustelua on useissa puolueissa kuitenkin odotettavissa seuraavissa puoluekokouksissa. Selviä aatteellis-poliittisia erimielisyyksiä, jotka nyt jäivät vaille ratkaisua on olemassa ainakin Keskustapuolueessa, SKYP:ssa ja Kristillisessä liitossa.

18. 6. Tulopoliittinen eläkeratkaisu

Eduskunta hyväksyi tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä sovittujen periaatteiden mukaisen eläkeratkaisun. Eläketurvan kehittämisen kannalta hyväksytyt lait eivät tuo parannusta. Hyväksytyn lain mukaan työeläkkeitä nostetaan 40 prosentista 60 prosenttiin, mutta tämä 60 %:n taso saavutetaan normaalitapauksissa vasta vuonna 2002. Nykyiset vähimmäistasolla olevat työeläkkeet nousevat vain 3 %. Samalla tämä muutos johtaa kansaneläkejärjestelmän vähittäiseen romuttamiseen, koska kansaneläkkeen tulosidonnaisuutta työeläkkeeseen nähden kiristetään: työeläkkeen kasvu hupenee kansaneläke-etuuksien menettämiseen.

Ratkaisu merkitsee myös suurpääoman hallitsemien työeläkerahasto-

jen paisumista kaksinkertaiseksi jo kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä: runsaasti yli kymmenen miljardin markan pääomien kokoamista etupäässä suurteollisuuden käyttöön. Tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä sovittiin myös, että eläkeratkaisun työnantajille aiheuttamat maksut otetaan vielä vuosina 1976—77 huomioon työläisten palkankorotuksia alentavina tekijöinä. Pyrkimyksenä on vähentää kapitalistien veroluonteisia kansaneläkemaksuja ja siirtää sosiaaliturvamaksut entistä raskaammin työtätekevien maksettaviksi.

Eläkelain muutos tulee voimaan asetuksella määrättävänä päivänä; työmarkkinajärjestöjen sopimuksen mukaan laki tulee voimaan ensi vuoden heinäkuun alusta.

28. 6. Hallituksen vakauttamisohjelma

Ainoa konkreettinen toimenpide hallituksen ohjelmassa on puunjalostusteollisuuden huikeista vientivoitoista mahdollisesti perittävät täysin riittämättömät 300 milj. mk:n vapaaehtoiset suhdannepidätykset. Nämä maksetaan valtion rahastoon ja sieltä ne sopimuksen mukaan palautetaan metsäteollisuuden investointeihin. Samalla nämä yhtiöt saavat mahdollisuuden lykätä osan veroistaan niille edullisempaan myöhempään ajankohtaan.

Kaikki muut kohdat hallituksen ohjelmassa olivat lähinnä epämääräisiä lupauksia jatkotoimenpiteistä. Pääministeri Sorsa toteaa Helsingin Sanomissa 7. 7., että "puolet tästä asiasta on psykologiaa."

11. 7. Yritysdemokratian sovellutuskomitean mietintö

Keijo Liinamaan johdolla toiminut yritysdemokratian sovellutuskomitea sai työnsä valmiiksi ja jätti mietintönsä hallitukselle. Hallitus tulee antamaan asiasta lakiesityksen, jonka on määrä tulla eduskunnan käsittelyyn syksyllä. Mietinnön mukaan yrityksiin perustetaan työntekijöiden, toimihenkilöiden ja työnantajien edustajista koostuva yhteistyökomitea sekä työntekijäin omat henkilökuntaneuvostot.

Nämä elimet toimisivat erittäin kapea-alaisina keskustelukerhoina, sillä niiden tehtävänä on mietinnön mukaan vain määritellä henkilöstöpolitiikan ja eräiden muiden toimintojen yleisiä periaatteita. Päätösten takana yhteistyökomiteassa olisi oltava enemmistä kustakin ryhmästä: työnantajien tahtoa vastaan olisi mahdoton asettua.

Suurpääoman taktiikkana on tässä yhteydessä saada riiston tehostamisen toteuttamiseksi tarvittavien pakkokeinojen rinnalle uusia hienovaraisempia suostuttelun menetelmiä.

Työläisten työpaikkademokratiaa koskevat vaatimukset ovat mietinnön esitysten kanssa jyrkässä ristiriidassa.

RL. PR.

Ps-tili 63600-5
Rauhanrahasto
SOLIDAARISUUS AUTTAA VOITTOON!
Suomen Rauhanpuolustajat ry.
Bulevardi 13 A 9, 00120 Helsinki 12, Puh. 640 223

30
vuotta
julkista toimintaa
SKP
1918
Suomen kansan
puolesta

SOIHTU 4/74 „СОЙХТУ“ 4/74

ANALYSES

A. Sobolev: Revolution and counter-revolution: the experiences of Chile and the problems of class struggle

Jouko Mynttinen: The state constitution reform

Yrjö Hakanen: The struggle of students for economic and social rights

АНАЛИЗЫ

А. Соболев: Революция и контрреволюция: Опыт Чили и проблемы классовой борьбы.

Ёуко Мюнттинен: Реформа конструкции.

Юрьё Хаканен: Борьба учащихся за экономические и социальные права.

REPORTS & COMMENTS

Kanerva Cederström: The struggle of the Portuguese people to wipe out fascism

Yrjö Haila, Jouko Pettersson: Protecting the environment in the socialist countries

Ilkka Kajaste: The headquarters of the monopolies in Finland

Juhani Lehto: More notes on "Marxist social-democracy"

ОЧЕРКИ И КОММЕНТАРИИ

Канерва Седестрём: Борьба португальского народа за уничтожение фашизма.

Юрьё Хайла, Ёуко Петтерссон: Охрана окружающей среды в социалистических странах.

Илкка Каясте: Генеральные штабы монополий в Финляндии.

Юхани Лехто: Еще раз о «марксистской социалдемократии».

BOOKS

A. L.: New Marxist books

КНИГИ

А. Л.: Марксистские новинки.

POLITICAL CALENDAR

April 15th — July 15th, 1974

ПОЛИТИЧЕСКИЙ КАЛЕНДАРЬ

15. 4. — 15. 7. 1974

Publisher:
The Socialist Student Union of Finland

Address:
3. linja 7 B 37, 00530 Helsinki 53

Издатель: Социалистический Союз Учащихся

адрес: 3. линия 7 B 37, 00530 Хельсинки 53

3,—